

KIRKKOHALLITUKSEN ESITYS 13/2014 KIRKOLLISKOKOUKSELLE
ASIANUMERO 2011-00414

PERUSTELUT

VIRSIKIRJAN LISÄVIHKO

SUOMEN EV. LUT. KIRKKO

KIRKKOHALLITUS

Sisälllys

1. Lisävihtotyön taustaa	4
2. Virren määrittelyä.....	10
3. Tekstisisältöjen teologiset linjaukset.....	13
4. Musiikilliset linjaukset	20
5. Kielelliset periaatteet	24
6. Työryhmien työskentelyprosessin kuvaus.....	27
7. Lisävihton yksittäisten virsien valintaperusteet.....	33
8. Motiveringar till de enskilda psalmerna i psalmbokstilläggsförslaget	49
Liite 1: Historiallinen katsaus virsikirjan kehitykseen Suomessa	76
Liite 2: Virsikirjauudistuksia Pohjoismaissa, Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa	78
Liite 3a: Tilastokuvauksia suomenkielisestä lisävihtosta	80
Liite 3b: Statistikdiagram över det svenskspråkiga tilläggsförslagets psalmer	83
Liite 4: Lisävihton virsitarpeet	85
Liite 5: Raportti suomenkielisestä lisävihtoehtotuksesta annetusta palautteesta	89
Viitteet	90

1. Lisävihkotyön taustaa

Tehtävä ja toimeksianto

- ❖ Lisävihkotyön pohjana oli kirkolliskokouksen toimeksianto, jossa toivottiin virsiin uutta kieltä ja tyyliä sekä aiheita, jotka nousevat tämän päivän tarpeista.
- ❖ Toimeksiannossa tuotiin esille virsien missionäärinen luonne: virsillä voidaan vahvistaa ihmisten välistä yhteyttä ja tavoittaa myös niitä, joille perinteinen uskonnollinen kieli ja musiikki tuntuvat vierailta.
- ❖ Toivottiin lisäksi, että lisävihkoa varten tulisi tehdä uusia virsiä tällä hetkellä puuttuvista aihepiireistä.
- ❖ Tehtävää varten perustettiin ohjausryhmä ja kaksi työryhmää, suomenkielinen ja ruotsinkielinen, joiden valmistelemat ehdotukset ovat toisistaan erillisiä.

Kirkolliskokous päätti syyskokouksessaan vuonna 2010 antaa kirkkohallitukselle tehtäväksi virsikirjan lisävihkon valmistelun.¹ Kirkolliskokousaloitteen ja siten myös toimeksiannon taustalla olivat seurakuntaelämästä nousseet toiveet entistä monipuolisemmista tyyleistä ja virsivalikoiman laajentamisesta.² Käsikirjavalioikunta kirjoittaa 9.11.2010 päätöstä edeltävässä mietinnössään:

Aloitteessa [4.5.2010] todetaan, että kohta 25 vuoden ikäisen virsikirjan rinnalle toivotaan tuoreita virsiä, joiden aiheet ja kieli nousevat tämän päivän tarpeista. Seurakunnissa kaivataan aihepiiriltään uusia virsiä, esimerkiksi kirkkovuoden ajankohtiin liittyviä, kansainvälisyyttä käsitteleviä, kristillistä kasvatusta ja kummiutta tukevia virsiä. Aloitteessa kiinnitetään huomiota myös siihen, että virsiin kaivattaisiin uudenlaista kieltä ja tyyliä.³

Erityistä huomiota kiinnitettiin toivomukseen etsiä tämän päivän tarpeista nousevia virsiä. Maailma muuttuu nopeassa tahdissa ja myös virsikirjat heijastelevat tätä muutosta. Tarvitaan enemmän virsiä, jotka liittyvät kirkkovuoteen, enemmän virsiä, jotka tukevat kristillistä kasvatusta, ja lisäksi tarvitaan enemmän virsiä, jotka tuovat esiin laajentunutta kansainvälistä yhteistyötä.⁴ Käsikirjavalioikunta jatkaa:

Suomessa tehdään koko ajan uusia hengellisiä lauluja ja kootaan uusia hengellisten laulujen kokoelmia. Virsikirjan lisävihko -hanke linkittyy tähän jatkuvaan prosessiin etsimällä lauluista virsikirjaan sopivia. Tällöin huomio kiinnitetään laulujen sisältöön, tyyliin ja siihen, kuinka hyvin ne toimivat yhteislauluina. Perusperiaatteena on, että virsi on Raamattuun pohjautuva laulu, jossa sisältö, sävel ja runoasu välittävät kirkon uskoa ja ihmisen kokemusta. Tämän lisäksi virsikirjan lisävihkoon tulisi tehdä varta vasten uusia virsiä tällä hetkellä puuttuvista aihepiireistä. [...] Myös kansainvälisestä laulumateriaalista voi löytyä virsiä lisävihkoon.⁵

Toimeksiannossa ohjeistetaan, että uusia virsiä etsittäisiin olemassa olevista kotimaisista tai kansainvälisistä laulumateriaaleista sekä teetetäisiin kokonaan uusia virsiä. Samalla halutaan, että hanke tukisi suomalaisten säveltäjien ja tekstintekijöiden luovaa työtä.⁶

Käsikirjavalioikunta tuo edelleen esille, että lisävihkon virsien keskiössä tulisi olla kirkon uskon ja ihmisen kokemuksen. Virren sisällölliset kriteerit nousevat tällöin ennen kaikkea Raamatun sanomasta ja kirkon yhteisestä uskosta. Toisaalta virsi välittää myös Raamatun sanoman vastaanottavan, nykyhetkessä elävän ihmisen kokemusta. Lisävihkotyön keskeinen kysymys on, kuinka ilmaistaan tai heijastetaan modernin ihmisen kokemus kristinuskosta tänä päivänä.

Käsikirjavalioikunta korostaakin, että virsien kautta kristillistä perintöä siirretään uusille sukupolville. Uusia virsiä etsittäessä on otettava huomioon myös ne, jotka ovat irrallaan tästä perinnöstä.

Virsiensä avulla voidaan vahvistaa ihmisten välistä yhteyttä ja tavoittaa myös niitä, joille perinteinen uskonnollinen kieli ja musiikki tuntuvat vierailta. Virsikirjan lisävihkon tekeminen tukee tällaista missionääristä tavoitetta.⁷

Lisävihkon julkaisemisen katsotaan olevan hyvä väliaskel ennen seuraavaa virsikirjauudistusta. Prosessin toivotaan olevan nykyaikainen ja kyllin keveä ja siltä toivotaan verkossa toimimista ja elävää vuorovaikutusta virren tekijöiden ja käyttäjien välille.⁸

Toteuttaakseen kirkolliskokouksen toimeksiannon kirkkohallituksen täysistunto päätti 17.8.2011 perustaa lisävihkotyötä varten ohjausryhmän sekä kaksi työryhmää, suomenkielisen ja ruotsinkielisen.⁹ Ohjausryhmän puheenjohtajaksi valittiin kirkkoneuvos Pekka Huokuna sekä jäseniksi hiippakuntadekaani Sixten Ekstrand (Porvoo), talouspäälikkö Eero Hanni (Kannus), tutkija Hanna Salomäki (Kirkon tutkimuskeskus/Tampere) ja Kirkon jumalanpalvelus ja musiikki -yksikön (KJM) (myöhemmin Kirkon jumalanpalvelus ja yhteiskunta -yksikkö, KJY) johtaja¹⁰. Suomenkielisen työryhmän puheenjohtajaksi valittiin lääninrovasti Jaana Marjanen (Kuopio) ja jäseniksi KJY:n vs. musiikkisihteeri Kaisa-Leena Harjunmaa-Hannikainen (Espoo), professori Kaisa Häkkinen (Turku), kirkkomusiikin opiskelija Taru Hämäläinen (Helsinki), FM, kirjailija, Anna-Mari Kaskinen (Lohja), säveltäjä Olli Kortekangas (Espoo), nuorisotyönohjaaja Pekka Kosonen (Pieksämäki), MuM, muusikko Pekka Nyman (Kirkkonummi), professori Erkki Tuppurainen (Kuopio) ja MuM, KM, kanttori Jenni Urponen (Masku).¹¹ Ruotsinkielisen työryhmän puheenjohtajaksi valittiin kanttori Rainer Holmgård (Mustasaari) ja jäseniksi lääninrovasti Helene Liljeström (Sipoo), kanttori Dag-Ulrik Almqvist (Helsinki), kanttori Anna Brummer (Helsinki), fil.tri., kanttori Anna Maria Böckerman (Helsinki), nuorisotyönohjaaja Patrik Frisk (Sipoo), kirjailija Katarina Gäddnäs (Finström) professori Karl-Johan Hansson (Vaasa), hiippakuntasihteeri Jan Hellberg (Karjaa) ja muusikko Mikael Svarvar (Luoto). Katarina Gäddnäs luovuttua jäsenyydestä syksyllä 2012 hänen tilalleen valittiin toimittaja Karin Erlandsson (Maarianhamina).¹²

Työryhmät saivat ottaa itselleen sihteerin. Suomenkielisen työryhmän sihteerinä toimi TM, pastori Timo-Matti Haapiainen 1.2.2012–31.1.2013 sekä TM, pastori Samuli Koivuranta 1.2.2013–31.12.2014. Ruotsinkielisen työryhmän sihteerinä toimi kanttori Anders Forsman 1.2.2012–31.1.2014 ja 7.8.–31.12.2014 sekä Anna Maria Böckerman 1.2.–6.8.2014.¹³

Vaikka suomenkielinen ja ruotsinkielinen työryhmä työskentelivät yhtäaikaaisesti, oli alusta lähtien selvää, että kaksi lisävihkoa vastaavat osin eri tarpeisiin. Siten myöskään niiden laajuutta ja sisältöä ei ole ollut tarkoituksenmukaista tehdä yhteneväisiksi. Hankkeen ohjausryhmä määritteli suomenkielisen lisävihkon laajuudeksi 80 laulua ja ruotsinkielisen lisävihkon laajuudeksi 150 laulua.¹⁴

Työn kestoksi arvioitiin runsaat kolme vuotta, mikä tarkoitti, että työryhmien esitysten tuli olla valmiit luovutettaviksi kirkkohallituksen käsittelyä varten vuoden 2014 loppuun mennessä.¹⁵

Lisävihkon suhde nykyiseen virsikirjaan

- ❖ Lisävihko ei toimeksiannon mukaan tarkoita vielä virsikirjauudistusta, eikä se muuta nykyisen virsikirjan eikä sen liiteosien sisältöä.
- ❖ Lisävihkon tarkoitus on täydentää virsikirjaa sekä tyyllillisesti että aihepiirien avulla.
- ❖ Lisävihko on mahdollisuus etsiä ja kokeilla uutta.

Käytössä oleva vuonna 1986 kirkolliskokouksen hyväksymä suomenkielinen virsikirja sisältää 632 virttä ja ruotsinkielinen virsikirja 585 virttä. Molemmat virsikirjat ovat saaneet 2000-luvulla käsikirjauudistuksessa

kaksi liiteosaa, joten virsikirjat eivät enää vastaa niiltä osin alkuperäisiä.¹⁶ Vaikka liiteosien laulut ja myös jotkin laulutekstit (ilman sävelmää) ovat monella tapaa sisällöllisesti, tyyllisesti ja käyttötapaansa mukaisesti rinnastettavissa virsiin, niitä ei ole hyväksytty kirkolliskokouksessa varsinaisesti osaksi virsikirjaa, vaan osaksi jumalanpalvelusten ja toimitusten kirjoja. Tämän vuoksi kyseisiä lauluja kutsutaan jumalanpalveluslauluiksi, ei virsiksi.

Virsikirjan lisävihko on toimeksiantonsa mukaisesti tarkoitettu käytössä olevan virsikirjan rinnalle, täydentämään sitä. Lisävihko ei näin ollen muuta nykyisen virsikirjan sisältöä eikä numerointia. Lisävihkon ei ole haluttu myöskään sekoittavan käytössä olevien jumalanpalvelusliitteiden sisältöä ja numerointia. Siksi lisävihko muodostaa oman itsenäisen kokonaisuuden, jonka tarkoitus ei ole puuttua nykyisen virsikirjan eikä myöskään sen liitteiden sisältöön.

Virsikirjan lisävihkon luonteeseen liittyy sen aikaisempien esikuviansa¹⁷ mukaan yhtäältä virallisuus ja toisaalta väliaikaisuus. On yhtäältä huomattava, että lisävihkon kokoelmaan kuuluvia lauluja kutsutaan virsikirjan virsien tavoin virsiksi. Tällä halutaan ilmaista lisävihkon olevan kirkon yhteisesti hyväksymä laulukokoelma, joka on asemaltaan tavallisia hengellisiä laulukirjoja virallisempi. Toisaalta lisävihkohankkeen toimeksiannossa painotetaan, ettei lisävihkoa ole sen virallisuudesta huolimatta vielä tarkoitettu varsinaiseksi virsikirjauudistukseksi vaan eräänlaiseksi ”väliaskeleeksi” ennen seuraavaa virsikirjan kokonaisuudistusta.¹⁸ Kirkon yhteisesti hyväksymä virsikokoelma voidaan näin nähdä yhtenä mahdollisuutena katsoa eteenpäin laulavan kirkon tulevaisuutta.

Kirkolliskokouksen toimeksiannosta nousevien suuntaviittojen¹⁹ avulla lisävihkon tarkoitukseksi hahmottuu pyrkimys vastata niihin tarpeisiin, joihin vuoden 1986 virsikirja ei vastaa tai joihin se vastaa ohuesti. On tärkeää huomata, että käytössä olevan virsikirjan ilmestymisen jälkeen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on julkaistu uusi raamatunkäännös (1992) ja uusi kristinoppi eli Katekismus (2000). Myös kirkon jumalanpalveluselämä on käynyt läpi kokonaisuudistuksen käsikirjoineen ja kehittämishankkeineen. Näiden uudistusten ja myös yhteiskunnan muuttumisen myötä virsien käyttöympäristössä on tapahtunut merkittäviä muutoksia, joita käytössä olevan virsikirjan valmistelussa ei ole vielä voitu ottaa huomioon.

Lisävihkoa valmistelevat työryhmät ovat tulkinneet toimeksiantoa siten, että ne pyrkivät tehtävässään tekemään selkeän eron sekä nykyisen virsikirjan sisältöön että sen liiteosan sisältöihin. Lisävihkossa ei näin ollen pääsääntöisesti käytetä sisällöllisesti samoja tai samankaltaisia tekstejä ja samaa sävelmistä kuin varsinaisessa virsikirjassa tai virsikirjan jumalanpalvelusliitteissä. Esimerkiksi Kristuksen kärsimystä kuvaavien virsien ja kirkollisten toimitusten virsien vähyys lisävihkoissa johtuu siitä, että näitä on nykyisten virsien ja jumalanpalveluslaulujen joukossa runsaasti. Sävelmistön kohdalla suomenkielinen työryhmä on tehnyt tästä periaatteesta poikkeuksen ainoastaan kahden saamenkielisen virren kohdalla. Tätä on perusteltu sillä, että saamenkielisten virsiperinteessä kyseisillä sävelmillä on oma erityinen asemansa. Uutta on erityisesti saamelaisen kirkollisen kulttuurin laulutapa.²⁰ Ruotsinkielinen työryhmä on puolestaan tehnyt poikkeuksen niin kutsutun Suvivirren sävelmän kohdalla. Tällä sävelmällä lisävihkossa on kaksi uutta tekstiä. Poikkeus on tehty myös yhden kolminaisuusvirren sävelmän kohdalla.

Lisävihkolle ominaisen kokeilevan ja tunnustelevan luonteen mukaisesti tarkoitus on etsiä teitä virren uusille mahdollisuuksille sekä tekstisisällöllisesti, musiikillisesti että kielellisesti. Koska kyse ei ole virsikirjan kokonaisuudistuksesta, ei lisävihkon ole näin myöskään tarpeen muodostaa kaiken kattavaa kokonaisuutta. Luonteensa mukaisesti sen on tärkeää painottua sisällöllisiin erityistarpeisiin sekä myös uusiin musiikillisiin ja virren runoasua koskeviin kokeiluihin.

Tässä virsikirjan lisävihkojen Perustelut-vihkosessa lisävihkoihin ehdotetuista teoksista käytetään sanaa ”virsi” (*psalm*) tietoisena siitä, että ehdotukseen sisältyvillä teoksilla ei ole ehdotusta jätettäessä kirkolliskokouksen hyväksyntää.

Virren konteksti tämän päivän Suomessa: arvostukset, suhde kirkkoon ja uskonelämään²¹

- ❖ Suomalainen kristillisyys on usein matalan profiilin kristillisyyttä, eikä seurakuntayhteyttä pidetä merkittävänä lukuun ottamatta kirkollisia toimituksia.
- ❖ Monikulttuurisuuden ja monikielisyyden lisääntyessä myös katsomusten kirjo on laajentunut. Hengellinen juurettomuus ja etsintä lisääntyvät.
- ❖ Uskonnollisuus polarisoituu yhä enemmän. Samalla kun osa etääntyy kristillisistä juuristaan, osalla puolestaan sitoutuneisuus saattaa jopa kasvaa.
- ❖ Julkiset kristilliset symbolit ja myös virsi ovat tärkeitä suomalaisille.

Lisävihkohankkeen toimeksiannon yhtenä tavoitteena on ollut, että ”virsien avulla voidaan vahvistaa ihmisten välistä yhteyttä ja tavoittaa myös niitä, joille perinteinen uskonnollinen kieli ja musiikki tuntuvat vierailta”.²² Siksi onkin ollut tärkeää kysyä, mikä on virsilaulun konteksti tänään. Millä tavalla ihmisten arvostukset, suhde kirkkoon ja uskonelämään ovat muuttuneet käytössä olevan virsikirjan aikana?

Moraalisista ja eettisistä kysymyksistä on keskusteltu viime aikoina vilkkaasti sekä kirkon sisällä että mediassa. Näyttääkin siltä, että suomalaisten arvostuksissa on tapahtunut nopea ja suhteellisen suuri muutos viimeisten 30 vuoden aikana.²³ Toisaalta arvostuksissa on tapahtunut myös voimakasta polarisoitumista ja segmentoitumista. Vuonna 2011 tehdyn *Gallup Ecclesiastica* -tutkimuksen²⁴ mukaan voidaan nähdä, että ikä, koulutus ja kirkollinen tausta ovat tekijöitä, jotka voimakkaimmin vaikuttavat moraalikäsityksiin. Kirkollisesti aktiivisimpien joukossa arvostukset eivät ole muuttuneet samalla tavalla kuin muussa väestönosassa.

Edellä mainittu tutkimus osoittaa, että suomalaiset eivät yleisesti ottaen näe itseään vahvasti uskovaisina, mutta eivät myöskään ei-uskovina. Suomalaiset ovat kirkon kanssa tekemisissä useimmiten kirkollisten toimitusten yhteydessä. Joka vuosi 45 % suomalaisista osallistuu kasteeseen, avioliittoon vihkimiseen tai hautaan siunaamiseen. Muutos aikaisempiin tutkimuksiin oli pientä: vähennystä oli vain 3 %. Jumalanpalveluskäyntien suhteen tilanne on toinen. Neljä vuotta sitten 45 % suomalaisista oli käynyt vähintään kerran vuodessa kirkossa, nyt luku oli pudonnut 35 %:iin.²⁵

Jumalanpalvelustilastoista voisi helposti tehdä päätelmän, että suomalaisten uskonharjoitus on voimakkaasti laskenut. Jos kuitenkin katselee henkilökohtaisen uskonharjoituksen lukuja, voi nähdä, että näin ei ole asian laita. *Gallup Ecclesiastica* osoittaa, että 53 % suomalaisista rukoilee vähintään kerran vuodessa ja 21 % joka päivä. Väestöstä 22 % luki Raamattua vähintään kerran vuodessa. Edelleen uudet hengellisyyden muodot ovat tulleet tavallisemmiksi. 2 % suomalaisista meditoi joka päivä, 3 % joka viikko ja 9 % useita kertoja kuussa.²⁶

Kun tutkimuksessa pyydettiin vastaajia nimeämään uskonnollisen ja maailmankatsomuksellisen identiteettinsä, yli kolme viidesosaa ilmoitti olevansa kristittyjä ja luterilaisia.²⁷ Neljäsosa sanoi uskovansa Jumalaan kristinuskon mukaan. Jos laskee mukaan sellaiset, jotka sanoivat olevansa epävarmoja uskossaan, 67 % kyselyyn osallistuneista ilmoitti uskovansa jonkinlaiseen jumalaan.²⁸ Melkein 60 % näki, että Jeesuksen opetukset ja elämänasenne sopivat ohjenuoraksi myös meidän aikaamme.²⁹

Kirkon uudessa strategiassa ”Kohtaamisen kirkko” toimintaympäristön tärkeimmiksi muutostekijöiksi Suomessa nähdään neljä tekijää: 1. Katsomusten kirjo laajenee. 2. Muuttoliike. 3. Informaatioteknologia muuttaa elämää. 4. Väestörakenne muuttuu. Suurena trendinä tällöin on paitsi yhteiskunnan myös uskonnollisen elämän moninaistuminen ja yksilöllistyminen. Monikulttuurisuus ja -kielisyys lisääntyvät selkeästi ja yksilölliset valinnat myös katsomusten suhteen korostuvat.³⁰ Toisaalta on ymmärrettävä, että vaikka yksilölliset valinnat ovat lisääntyneet ja sitoutuneisuus perinteisiin arvoihin on osalla ihmisistä kasvanut, niin samanaikaisesti yhteisöllisyys ja sitoutuminen oman yhteisön arvoihin saattavat toisilla jopa vahvistua.³¹

Euroopassa on useiden vuosien ajan käyty vilkasta keskustelua uskon symboleista ja niiden näkyvyydestä. Tämä keskustelu on tullut myös Suomessa yhä ajankohtaisemmaksi. Jopa virret ovat Suomessa median keskuksessa: voidaanko Suvivirttä laulaa koulun päättäjäisjuhlassa? Kun suomalaisilta on kysytty asiaa, on enemmistö kannattanut kristillisten symbolien ja kristillisen kulttuurin näkymistä julkisessa tilassa. Vuonna 2011 tehdyssä kyselyssä oli useita kysymyksiä uskonnon näkyvyydestä. Koulujen uskonnonopetus hyväksyttiin laajasti. Samoin kysymyksiin vastanneet suhtautuivat myönteisesti esimerkiksi pappien läsnäoloon vankiloissa ja puolustusvoimissa sekä valtiopäivien avajaisten yhteydessä pidettyyn jumalanpalvelukseen.³²

Yhteenvetona voidaan todeta, että suomalaiset pitävät kristillisiä ilmaisuja ja kristillistä kulttuuria tärkeinä. Useimmat suomalaiset uskovat jollain tavoin Jumalaan ja myös rukoilevat. Samalla he haluavat kuitenkin pitää matalaa profiilia uskostaan eivätkä pidä seurakuntayhteyttä erityisen merkittävänä. Kirkollisten toimitusten kautta osallistuminen kirkon toimintaan on runsasta, mutta muita jumalanpalveluskäyntejä tulee harvoin. Kirkollisesti aktiivinen vähemmistö kansasta kuuluu usein kirkon sisäisiin herätysliikkeisiin samoin kuin kirkon työntekijät. Kaikki nämä ihmiset ja varsinkin rippikouluikäiset nuoret tulisi laulavan kirkon tavoittaa. Tärkeää olisi, että lisävihko yhdessä vuoden 1986 virsikirjan kanssa käytettynä voisi välittää kirkon uskoa ja ihmisen kokemusta merkityksellisellä ja ajankohtaisella tavalla.

Virren kehityssuunnat muualla

- ❖ Uudet suomalaiset virret liittyvät laajempaan kansainväliseen virsien uudistamiseen.
- ❖ Kansainvälisesti katsoen virsivalikoima on viime vuosina laajentunut paitsi tyylillisesti ja kielellisesti myös musiikillisten muotojen ja ilmaisutapojen suhteen.
- ❖ Perinteisen säkeistömuotoisen, sisältöön painottuvan virren rinnalle ovat tulleet esimerkiksi toistettavat rukouslaulut, erilaiset vuorolaulut ja kaanonit.

Suomalainen ajankohtainen virsikeskustelu sekä lisävihkotyö liittyvät laajaan kansainväliseen ja ekumeeniseen kontekstiin, jota esitellään tarkemmin liitteessä 2.³³ Viime vuosikymmenien virsikirja- ja virsiuudistuksissa on monin eri tavoin ylitetty rajoja. Virren tyylilliseen kehitykseen vaikutti ja vaikuttaa yhä merkittävästi 1960–70-lukujen nuorisoveisubuumi³⁴ sekä uusi hengellinen rytmimusiikki. Vatikaanin toisen konsiilin (1962–1965) päätös hyväksyä kirkollinen yhteislaulu osaksi katolisen kirkon käytäntöjä on merkinnyt aivan uutta suuntaa katoliselle kirkkomusiikille: yhteislauluja on syntynyt, yhteisiä laulukirjoja (saks. *Einheitsgesangbuch*) julkaistu. Viime vuosikymmeninä Taizé- ja Iona-liikkeet ovat vaikuttaneet eri maiden ja kirkkokuntien jumalanpalveluselämään sekä kirkkomusiikkiin.

Eri yhteyksissä³⁵ ovat yhä uudestaan nousseet esille esimerkiksi seuraavat kysymykset: Mikä on virsi? Minkälainen virsi on muodoltaan? Millä tavalla virttä tulisi käyttää? Mikä on virren tehtävä? Millä tavoin virsi voisi parhaalla mahdollisella tavalla palvella ja ilmaista evankeliumia? Entä onko virsikirjalla ylipäänsä tulevaisuutta? Tulisiko virressä olla läsnä ja edustettuna traditio vai nykyhetki – vai sekä että?

Kansainvälisesti katsoen ei ole välttämättä kovin tavallista, että kirkon ylin päättävä elin hyväksyy yhteisen virsikirjan. Esimerkiksi Pohjois-Amerikassa ja Englannissa, ja tänä päivänä myös muualla Euroopassa, saattaa kirkkojen käytössä olla useita eri kaupallisten kustantajien markkinoimia virsikirjoja eri kirkkokuntien käyttöön. Silti myös yhteisesti hyväksytyjä virsikirjoja ja niiden lisävihkoja on julkaistu erityisesti pohjoismaisissa luterilaisissa kirkoissa. Joissakin maissa virsikirja tai sen osia on hyväksytty ekumeeniseen käyttöön.³⁶

Eri maissa viime vuosina julkaistuilla uusilla virsillä ja virsikirjaan liittyvillä pyrkimyksillä näyttää olevan useita yhteisiä piirteitä. Virsikirjoissa on nähty tarpeelliseksi julkaista jo käytössä olevaa ja laajalti omaksuttua kansainvälistä lauluaineistoa, kuten Taizé- ja Iona-lauluja. Virsivalikoima on laajentunut perinteisestä koraali-ilmaisusta eri kulttuurien kirkkomusiikin suuntaan, ja mukaan on valittu esimerkiksi eteläamerikkalaisia ja afrikkalaisia virsiä. Kansainvälisyys näkyy myös siinä, että lähes kaikista uusista kokoelmista löytyy virsitekstejä erikielisinä versioina. Virrelle on aktiivisesti pyritty etsimään uusia kielellisiä ja musiikillisia ilmaisutapoja.

Perinteisen säkeistömuotoisen, sisältöön painottuvan virren rinnalle ovat viime vuosina tulleet vahvasti mukaan erilaiset osallistavat virren muodot. Näitä ovat esimerkiksi vuorolaulut, kaanonit ja kerrattavat rukouslaulut. Lyhyitä, helposti opittavia lauluja on käytetty paitsi jumalanpalveluksen liturgisissa osissa myös pedagogisissa tarkoituksissa ja karismaattisesti painottuneessa ylistyslauluperinteessä.³⁷

Varsinkin ekumeenisissa yhteyksissä, mutta myös kirkkojen omien virsikirjojen yhteydessä monikielisyys on tullut osaksi virsikirjoja. Kirkon pääkielen tai -kielten rinnalla saattaa olla käännöksiä maan vähemmistökielillä tai virren alkuperäiskielillä. Myös kielen sisäistä liikkumatilaa on laajennettu ottamalla mukaan esimerkiksi murreilmaisuja ja vanhoja kielimuotoja.³⁸

Virren paikka on perinteisesti ollut jumalanpalveluksen keskellä ja kodin rukouselämän tukena. Tätä näkökulmaa on pyritty vahvistamaan. Ruokalaulut tai pienen lapsen kehdon ääressä vietetty iltarukous voivat olla osana virsivalikoimaa. Virsissä on tuotu esiin tämän päivän kielikuvia ja esimerkiksi kaupunkilaista elämäntapaa.³⁹

Omalta osaltaan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirjojen lisävihkot ottavat kantaa pohjoismaiseen ja kansainväliseen 2010-luvun virsikeskusteluun.

2. Virren määrittelyä

Virren käsite⁴⁰

- ❖ Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa virrellä tarkoitetaan useimmiten kirkolliskokouksen hyväksymää hengellistä yhteislaulua.
- ❖ Lisävihkohankkeen toimeksiannossa korostuvat virren pohjautuminen Raamattuun ja kirkon yhteiseen uskoon sekä ihmisen kokemusmaailmaan.
- ❖ Virrelle ei ole kuitenkaan olemassa yksiselitteistä ja yhteisesti hyväksyttyä määritelmää. Eri yhteyksissä määritelmät saattavat olla ahtaita, väljiä tai keskenään ristiriitaisia.

Sanoja *virsi* sekä *psalm* käytetään nyky-Suomessa ensisijaisesti kirkollisissa yhteyksissä. *Virsi* on sanana vanha. Vaikka se on Mikael Agricolan ajoista lähtien yhdistetty kristilliseen sanastoon, sanan etymologia on huomattavasti vanhempi kuin sen kristillinen merkitys. Aikaisemmin *virsi* merkitsi yleensä laulua tai runoa.⁴¹ *Virsi* on voinut, ja voi yhä edelleen, tarkoittaa myös kalevalaista kansanrunoa.⁴²

Virsikirjaksi (ruots. *psalmbok*) kutsutaan Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa kirkolliskokouksen hyväksymää laulukirjaa. Nykyinen virsikirja sisältää sekä virsien tekstit että sävelmät. Evankelis-luterilaisen kirkon yhteyksissä *virsi* (ruots. *psalm*) on Suomessa määritelty Suomen evankelis-luterilaisen kirkon hyväksymäksi hengelliseksi yhteislauluksi, jonka teksti, sävelmä ja teologinen sisältö muodostavat yhden kokonaisuuden.⁴³ Tämän mukaisesti virsikirjan lisävihkon valmistelun aloittamista koskevassa kirkolliskokouksen käsikirjavalioikunnan mietinnössä (3/2010) on kirjoitettu: ”Perusperiaatteena on, että virsi on Raamattuun pohjautuva laulu, jossa sisältö, sävel ja runoasu välittävät kirkon uskoa ja ihmisen kokemusta.”⁴⁴

Aikaisemmassa suomalaisessa hymnologisessa tutkimuksessa virsi on asetettu hyvin usein vastakkain *hengellisen laulun* (ruots. *andlig sång*) kanssa. Esimerkiksi Reijo Pajamo on luonnehtinut hengellistä laulua virttä subjektiivisemmaksi, vain vähäisesti kirkkovuoteen linkittyväksi sekä rytmikkäämmäksi, tunnelmallisemmaksi ja moni-ilmeisemmäksi.⁴⁵ Siitä huolimatta, että vuoden 1986 virsikirjan virsivalikoima rikkoi virren ja hengellisen laulun rajan, tällainen vastakkainasettelu ei näytä vielä poistuneen kokonaan hengellisen laulun ja virren väliltä.⁴⁶

Pohjoismaisen Nordhymn-tutkimushankkeen yhteydessä ovat Jørgen Straarup ja Karl-Johan Hansson antaneet virsi-käsitteelle sekä ahtaan (ruots. *den snäva*) että väljän (ruots. *den öppna*) määritelmän. Näistä ensimmäinen vastaa edellä kuvattua käsikirjavalioikunnan mietinnön määritelmää. Jälkimmäinen määritelmä on sen sijaan totuttua laajempi: ”[...] varje sång [...] som uttrycker den enskildes önskemål om ett religiöst innehåll är en psalm.”⁴⁷ Suomalaisen virsitutkimushankkeen yhteydessä rajoja on avarrettu samaan suuntaan: ”[Virrellä] tarkoitetaan mitä tahansa yhteisesti lauletuksi tarkoitettua laulua, jolla on ’jokin liittymäkohta uskonnolliseen kysymyksenasetteluun’.”⁴⁸

Virsi seurakuntalauluna

- ❖ Virsi on tarkoitettu seurakunnan yhdessä laulettavaksi ja yksityiseen hartauteen.
- ❖ Yhteislaululla edistetään seurakuntalaisten yhteyden kokemusta ja osallisuutta. Myös kuuntelu on osallisuutta.

- ❖ Yhdessä laulamista voidaan helpottaa säestyksellä, esilaululla ja kuoron tuella. On myös tärkeää, että uutta virttä kuunnellaan ja harjoitellaan useita kertoja. Virren tuttuus lisää yhteisyyden tunnetta.

Yhteinen laulaminen on koettu tärkeäksi siksi, että se vahvistaa seurakunnan yhteyttä. Lauluun osallistuvat voivat yhdessä rukoilla, ylistää ja palvoa, jopa tunnustaa tai julistaa. Laulaminen saattaa vahvistaa rukoukseen ja ylistykseen liittyvää tunnekokemusta. Moniääninen laulaminen sekä eri tyylien ja soitinten monipuolinen käyttö säestyksessä voivat tukea tätä kokemusta.⁴⁹ Myös aktiivinen kuuntelu on osallistumista. Kokeakseen yhteyttä ei tarvitse välttämättä laulaa. On muistettava, että kuten Raamattua myös virsiä voidaan lukea.

Virsisävelmien määrästä on paljon keskusteltu. Useimmat seurakuntalaiset hallitsevat muutamia kymmeniä sävelmiä.⁵⁰ Monen tekstin laulaminen samalla sävelmällä vähentää yksittäisten virsien omaleimaisuutta. Kuoron tuki, esilaulajan esimerkki ja soitinten käyttäminen taas helpottavat vieraammankin sävelmän laulamiseen osallistumista. Virsilaulu voi rikastaa jumalanpalvelusta ja välittää kirkon uskoa ja ihmisen kokemusta myös pelkästään kuunneltuna.

Laulajille yhteislaulussa on usein merkittävää, että laulu tunnetaan. Erityisesti tämän päivän nuorille mutta myös muun ikäisille on merkittävää, että yhteislaulettava laulu on kuultu useita kertoja radiosta tai musiikin verkkopalveluista. Tämä pätee myös virsiin. Virsiä täytyy laulaa ja kuunnella, toistoja täytyy olla tarpeeksi, jotta niistä tulee yhteistä pääomaa. Jotta virret olisivat helposti lähestyttäviä, niitä täytyy olla tarjolla riittävästi. Jotta tulevilla virsikokoelmilla olisi toivottu merkitys, niitä pitää käyttää ahkerasti kirkossa, mediassa, koulussa ja myös kodeissa. Materiaalin käyttöön saattamiseksi on työskenneltävä aktiivisesti. Erityisen tärkeää on taltioida lisävihkojen virret äänitteeksi mahdollisimman pian julkisesti käytettäväksi.

Yhteislaulusta yhteisölliseen lauluun

- ❖ Virret voidaan jakaa sisältökeskeisiin (sekventiaaliset virret) ja osallistumiskeskeisiin virsiin (sykliset virret).
- ❖ Vuoden 1986 virsikirjoissa valtaosa virsistä on sisältökeskeisiä säkeistömuotoisia virsiä, kun taas kansainvälisesti katsoen merkittäviä osallistumiskeskeisiä tai välimuotoa edustavia kertosaevirsiä on vähemmän.
- ❖ Kaikkia virren muotoja tarvitaan jumalanpalveluskäytössä, ja niiden käyttö rikastuttaa seurakunnan yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemusta.

Vaikka yhteislaulullisuus kuuluukin virren tärkeimpiin kriteereihin⁵¹, on virsilaulu suomalaisessa virsiperinteessä ymmärretty yhteislauluna usein tarpeettoman kapeasti. Monissa pohjoismaisissa ja muissakin kansainvälisissä uusien virsikirjojen kokoelmissa on yhä enemmän laulumateriaalia, joka poikkeaa perinteiseksi ymmärretystä yksiaanisesta, säkeistömuotoisesta virsilaulusta. Moninaistumiseen ovat vaikuttaneet varsinkin kirkkojen kansainvälistyminen ja ekumeenisten yhteyksien runsastuminen. Toisaalta on muistettava, että myös länsimaiseen kristilliseen yhteislaulutraditioon itsessään kuuluvat vahvasti erilaiset vuorolaulut ja kerrattavat säkeistöt.⁵² Orastavana käynnissä olevan moninaistumisen voi nähdä toki myös nykyisessä käytössä olevassa virsikirjassa, jossa on muutamia yksittäisiä esimerkkejä lyhyistä, kerrattavista rukouslauluista, esilaulajan ja seurakunnan välisestä vuorottelusta sekä moniäänisyydestä.⁵³

Kansainvälisesti katsottuna yhteislaulun erilaiset muodot, kuten kaanonlaulu, eivät olekaan enää vain marginaalisia yksittäistapauksia, vaan ne ovat olleet laajasti esillä lähes poikkeuksetta kirkkojen uusimmissa virsikirjoissa.⁵⁴

Yhteislaulun käsitteen laajentumisessa ei ole kyse vain vaihtelun hakemisesta, vaan myös virsilaulun olemuksen syvemmästä ymmärtämisestä. Yhdysvaltalainen hymnologi ja kirkkomusiikin professori C. Michael Hawn⁵⁵ on painottanut seurakuntalaulun erilaisten muotojen erilaisia tehtäviä seurakunnan kokoontumisessa. Virsien muotoja voidaan hänen mukaansa hahmottaa jakamalla ne kahteen luokkaan, ”jonomaisiin” (*sequential*) ja ”syklisiin” (*cyclic*) musiikillisiin muotoihin. Jonomainen musiikillinen muoto on perinteisesti ymmärretty virren tekstiorientoitunut muoto, joka etenee lineaarisesti eteenpäin ikään kuin kertoen tarinan, jolla on alku ja joka päättyy. Tässä laulun muodossa on keskeistä sisältö ja sen seuraaminen. Syklinen musiikillinen muoto puolestaan perustuu lähtökohtaisesti kuuntelemiseen ja kommunikointiin toisten kanssa. Samaa lyhyttä sisällöllistä teemaa toistetaan ja varioidaan useita kertoja laulajien osallistuessa kokonaisvaltaisesti. Virren lopetus on avoin. Tähän luokkaan voidaan laskea esimerkiksi Taizé-yhteisön rukouslaulut, afrikkalaistyyppiset vuorottelulaulut ja toistettavat kaanonlaulut. Eräänlaista näiden kahden luokan välimuotoa edustaa kertosäkeinen virsilaulu, jossa tarina kyllä sekventiaalisesti etenee, mutta palaa aina toistettavaan ja tarttuvaan sykliseen kertosäkeeseen (katso tästä liitteet 3a ja 3b).⁵⁶

Hawnin mukaan seurakunta tarvitsee erilaisia virren muotoja. Jumalanpalvelusta viettävä seurakunta on enemmän kuin vain joukko samassa paikassa olevia yksilöitä tai näytelmää seuraava passiivinen yleisö. On olennaista, että jumalanpalveluksessa tapahtuu kohtaamista ja osallisuutta myös virsiä laulettaessa.⁵⁷ Sisältöön painottuvat virret kuuluvat olennaisesti joihinkin jumalanpalveluksen osiin. Tällöin rakennetaan seurakunnan yhteistä käsitystä uskosta. Toisissa osissa, joissa painottuu rituaaliin osallistuminen (esim. ehtoolliselle osallistuminen, esirukous), on tärkeää, että virren muodot tukevat yhteisön osallistumista eivätkä vie huomiota itse rituaalilta. Juuri tällöin virrellä on paikkansa rakentaa yhteistä osallistumista.⁵⁸

3. Tekstisisältöjen teologiset linjaukset

Virsikirjan lisävihko yhteisen rukouksen kirjana

- ❖ Virsien keskeisenä haasteena on välittää sekä kirkon yhteistä uskoa että monien ihmisten kokemusta ja elämäntodellisuutta.
- ❖ Virren teologian perusta on kirkon trinitaarinen usko kaiken erilaisuuden ylittävään Jumalan lahjoittavaan rakkauteen.
- ❖ Lisävihkotyössä on kiinnitetty erityistä huomioita siihen, että virsi mahdollistaisi monenlaisista ihmisistä koostuvan seurakunnan yhteisen laulamisen yhteisessä jumalanpalveluksessa.

Ilmestyskirjassa kuvataan tulevaa taivaallista jumalanpalvelusta ja sen yhteistä laulua seuraavasti:

*Tämän jälkeen näin suuren kansanjoukon, niin suuren, ettei kukaan kyennyt sitä laskemaan. Siinä oli ihmisiä kaikista maista, kaikista kansoista ja heimoista ja he puhuivat kaikkia kieliä. He seisovat valtaistuimen ja Karitsan edessä yllään valkeat vaatteet ja kädessään palmunoksa ja huusivat kovalla äänellä: - Pelastuksen tuo meidän Jumalamme, hän, joka istuu valtaistuimella, hän ja Karitsa!*⁵⁹

Virsi liittyy kirkon perinteessä vahvasti yhteen kokoontuvan seurakunnan jumalanpalveluselämään. Samalla kirkon itseymmärrys on korostanut kokoontuvan seurakunnan moninaisuutta. Paikallisessa seurakunnassa ja jopa kodin rukouselämässä on läsnä Kristuksen maailmanlaaja kirkko, joka koostuu erilaisista ihmisistä. Läsnä on paitsi erilaisia kulttuureja myös lukuisia erilaisia elämäkokemuksia. Silti päämääränä jo tässä elämässä voi olla erilaisuuden sisäänsä sulkeva seurakunta yhteisessä jumalanpalveluksessa.

Jumalanpalveluselämän keskellä, samoin kuin siinä laulettavissa virsissä, on jatkuvasti läsnä jännitekenttä kirkon yhteisen uskon ja ihmisen henkilökohtaisen kokemusmaailman välillä. Yhteinen jumalanpalvelus mahdollistaa erilaisuuden läsnäolon ja samanaikaisen yhteisen uskon ilmaisun. Lisävihkotyön toimeksiannossa korostetaankin juuri tätä virren erityispiirrettä: sen tulee välittää yhtä aikaa ”kirkon uskoa ja ihmisen kokemusta”.⁶⁰ Tässä jännitekentässä eläminen ja sen huomioon ottaminen onkin ollut yksi lisävihkon valmistelun keskeisimpiä haasteita. Tärkeää on ollut yhtäältä kysyä, millaisia ovat tämän päivän ihmiset ja heidän kysymyksensä, ja toisaalta: mikä yhteisessä uskossamme on annettua ja kaikkia yhdistävää?

Jumalanpalveluksen ja virren teologian perusta on kirkon trinitaarinen usko, usko kolmiyhteiseen Jumalaan, kaiken erilaisuuden ylittävä Jumalan lahjoittava rakkaus. Luther ilmaisee tämän trinitaarisen lähtökohdan seuraavasti: ”Isä antaa meille koko luomakunnan, Kristus koko työnsä ja Pyhä Henki kaikki lahjansa.”⁶¹

Jumalan lahjoittavan rakkauden ilmaisuna virsi ottaa vakavasti Jumalan luoman maailman ja ihmisyyden, mutta myös synnin ja pahan todellisuuden olemassaolon. Virsiä laulamalla seurakunta ylistää Jumalaa hänen kaikista lahjoistaan ja turvautuu kaikessa hädässä ja kaikissa kysymyksissä hänen apuunsa. Yhteinen usko kolmiyhteiseen Jumalaan ei ole virsiteksteissäkään tyhjennettävissä sanoihin ja määritelmiin, mutta virren sanojen ja sävelien kautta usko yhdistyy ihmisen kokemusmaailmaan. Tähän kokemusmaailmaan kuuluvat paitsi ihmisen kaikki aistit ja tunnekokemukset myös kyky tunnistaa erilaisia symboleja ja tehdä niistä tulkintoja. Yhteinen usko sulkee sisäänsä myös sellaisen ihmisyyden, joka epäilee Jumalan hyvyttä ja rakkautta ja jopa kyseenalaistaa Jumalan olemassaolon, mutta joka samalla tuntee jatkuvaa kaipausta kohti Jumalan ikuista rakkautta.

Kolmiyhteisen Jumalan syvintä olemusta on kuvattu kristillisen rukouksen kielessä vuorovaikutussuhteeksi ja rakkauden yhteydeksi Jumalan persoonien välillä. Isä on suhteessa Poikaan ja Henkeen. Poika on suhteessa Isään ja Henkeen. Henki on suhteessa Isään ja Poikaan. Poika syntyy ikuisuudessa Isästä ja Henki lähtee Isästä ja Pojasta. Ilmaistussa kuvauksessa ei ole kyse vain kauniista kuvasta tai määritelmästä, vaan se on perusta myös Jumalan todelliselle läsnäololle kirkossa ja maailmassa. Jumalan ja ihmisen välinen suhde sekä ihmisen ja toisen ihmisen välinen suhde ovat heijastumaa kolmiyhteisen Jumalan rakastavasta vuorovaikutuksesta, joka tulee tämän elämän keskelle kirkon yhteisessä rukouksessa.⁶²

Kirkko on kohtaamisen ja vuorovaikutuksen kirkko. Kaiken kohtaamisen syvin olemus toteutuu Jumalan tulemisessa ihmiseksi ja Jeesuksen sovitusyössä, jotta syntiin langennut ihminen voisi kohdata Jumalan kasvoista kasvoihin ja rakastaa lähimmäistään. Jumala toimii kirkkonsa keskellä kohtaamisten kautta. Virsilaulu on soivaa Sanaa, joka itsessään välittää evankeliumia. Siinä konkretisoituu tuo inhimilliset rajat ylittävä kohtaaminen.⁶³

Jumalanpalveluksella, rukouksella ja virrellä on diakoninen ja missionäärinen luonne. Virsissä kuuluu seurakunnan kärsivien ja vähäosaisten ääni. Samoin virsien sanoman kautta seurakunta kutsuu luokseen uskosta osattomia lähimmäisiä lähellä ja kaukana. Diakonia ja missio tulevat läsnä oleviksi juuri virttä laulavan seurakunnan keskellä ja sen jäsenissä.

Virsikirjan lisävihkoa valmisteltaessa on pidetty tärkeänä, että virsitekstit ottaisivat huomioon seurakunnan yhteisöllisyyden. Kun kirkosta puhutaan ”meidän kirkkona”, sillä tarkoitetaan koko kirkkoa, jokaista sen jäsentä. Kirkon tehtävä on jokaisen kirkon jäsenen tehtävä. Tämä on ollut keskeinen lähtökohta myös kehitettäessä kirkon jumalanpalveluselämää ja seurakuntien toimintaa. Työntekijäkeskeisyydestä on haluttu siirtyä kohti yhteisöllisempää jumalanpalvelusta. Seurakunta ja seurakuntalaiset eivät ole vain jumalanpalveluksen toimittamisen objekti, vaan ennen kaikkea subjekti.⁶⁴

Seurakunta koostuu yhteisönäkin hyvin erilaisista yksilöistä. Erilaisuuden ja moninaisuuden huomioon ottaminen ei tarkoita välttämättä, että jokaiselle erityisryhmälle tulisi järjestää omaa toimintaa ja laatia omia virsiä. Tämä on huomattu myös jumalanpalveluselämää kehitettäessä. On siirrytty kohti kaikenikäisten ja erilaisten ihmisten yhteistä jumalanpalvelusta. Samalla tavoin lisävihkon virsiä ei pyritä kohdentamaan vain yhden erityisryhmän tarpeisiin, vaan koko seurakunnalle erilaisiin tilanteisiin. Erityistilanteisiin kohdennettujen täsmävirsien sijasta tarvitaan ennen kaikkea ”yleisvirsiä”, joita kaikenikäiset ja erilaiset seurakuntalaiset voivat laulaa yhdessä.

Erilaisuuden sisäänsä sulkeva virsilaulu ei ole itsestäänselvyys. Lisävihkoja valmistelevien työryhmien onkin ollut välttämätöntä katsoa virsitekstien sisältöjä monien erilaisten seurakunnan erityisryhmien kokemusmaailman kautta. Sama raamatunteksti tai virsiteksti saattaa näyttäytyä huomattavan eri tavoin eri ihmisille. Lisävihkovirsiä valittaessa on kiinnitetty erityistä huomiota siihen, ettei virsitekstien sanavalinnoilla suljettaisi jotain ihmisryhmää seurakunnan ulkopuolelle. Erityisesti kirkon Saavutettavuus-hankkeen kautta on muistutettu ottamaan huomioon myös ne seurakunnan jäsenet, joiden elämää rajoittavat erilaiset fyysiset tai henkiset esteet.⁶⁵

Ilmestyskirjan kuvaama monikulttuurinen taivaallinen jumalanpalvelus ei ole kuva vain tulevasta, tuonpuoleisesta jumalanpalveluksesta. Tämänpuoleista tulevaisuuden suomalaista kirkkoa kohti kuljettaessa erilaisuus ei ole enää vain oman kulttuurimme sisäistä erilaisuutta vaan läsnä on yhä kansainvälisempi seurakunta. Vaikka virsien lähtökohtana on luterilainen uskonymmärrys, niiden sisältöjä on tarkasteltava

myös monikulttuurisuuden ja ekumenian näkökulmista. Millä tavalla virret mahdollistavat monikulttuurisen seurakuntaelämän sekä ekumeenisen kohtaamisen ja vieraanvaraisuuden?

Yleiset tekstisisältöjen periaatteet

- ❖ Lisävihkovirsissä on pyritty painottamaan yhtäältä kiitollisuutta ja iloa Jumalan luomista lahjoista ja toisaalta nykypäivän elämän todellisuuden huomioon ottavia sisältöjä.
- ❖ Tavoite on ollut, että virsi olisi laulettavissa kaikenikäisten yhteisessä seurakunnan kokoontumisessa. Ikäkausiin perustuvasta ja muista vastaavista jaotteluista on haluttu luopua.
- ❖ Tekstin avoimuus monenlaiselle seurakunnalle ei tarkoita välttämättä yksinkertaisuutta.

Teologinen lähtökohta kolmiyhteisen Jumalan lahjoittavasta rakkaudesta on ollut ohjaavana periaatteena etsittäessä virsikirjan lisävihkon tekstisisältöjä. Yksittäinen virsi ei tosin voi ilmaista kaikkea Jumalan äärettömästä rakkaudesta, mutta jokainen virsi voi omalta osaltaan tuoda esiin ihmisen suhdetta kolmiyhteiseen Jumalaan ja hänen työhönsä tässä luomakunnassa.

Seurakunnan uskon perusilmaus on kiitollisuus Jumalan antamista lahjoista. Kiitollisuus ja uskon ylistysluonne eivät ole aina saaneet kovin selkeää ilmiänsä kirkossamme, vaikka ne ovat oleellinen osa luterilaista uskoa. Lisävihkoehdotuksessa onkin painotettu erityisesti luomakunnan ja muun näkyvän todellisuuden tarkastelua myönteisestä näkökulmasta. Myös toinen ja kolmas uskonkappale kutsuvat ihmistä iloitsemaan ja kiittämään Jumalaa niin näkymättömästä kuin näkyvästä todellisuudesta.

Lisävihkon valmistelussa on tarkoituksellisesti etsitty tekstejä, joissa korostuu tämänpuoleisen elämän arvo ja ihmisen vastuu Jumalan luomasta maailmasta. Tämä voi ilmetä virsiteksteissä esimerkiksi ihmisen kehollisuuden esiin tuomisena ja ekologisen, luontoa kunnioittavan elämäntavan korostamisena. Se tulee näkyviin siinä, että Jumalan ihmiseksi tulo, Kristuksen ristinkuolema ja kuoleman voittanut ylösnousemus voidaan nähdä viestinä elämän mittaamattoman arvon puolesta. Kolmanneksi Pyhän Hengen lahjat eivät ole vain näkymättömään ja immateriaaliseen todellisuuteen liittyviä, vaan ne saavat ilmiänsä ihmisen aistien välityksellä ihmiskehossa, osana spiritualiteetin hoitamista.

Kiitollisuuden perusasenne virsissä ei tarkoita sitä, etteivätkö myös elämän varjot voi olla näkyvillä. Lisävihkossa kohdataan tämä todellisuus rehellisesti ihmisten aidot kysymykset ja hapuilevakin usko huomioon ottaen. Tällöinkin on tärkeää, että virsitekstissä tulevat näkyviin toivon ja ikuisen turvan näköalat. Samoin on tärkeää, että yksilön eksistentiaaliset pohdinnat huomioon ottava virsi aukeaa myös yhteisen uskon näkökulmasta. Virttä ei laula vain yksilö, vaan myös ”kollektiivinen minä”.

Lisävihkossa on luovuttu virsien ikäkausijaottelusta. Lapset ja nuoret on haluttu nähdä osana yhteistä seurakuntaa. On pyritty valitsemaan lapsille ja nuorille sopivia virsiä, jotka sopivat myös seurakunnan yhteisesti laulettaviksi. Kristillinen kasvatusta ei ole ylhäältä alas annettua auktoriteettiasemaan perustuvaa opetusta, vaan yhteistä uskoon kasvamista.

Virren kielen – sekä tekstisisällön että musiikin – on oltava tämän päivän ihmisen ymmärrettävissä. Se ei kuitenkaan tarkoita, että sisällöstä pitäisi tehdä yksinkertaisempaa kuin aikaisemmin. Monet asiat esimerkiksi sosiaalisissa yhteyksissä ovat tulleet nykypäivänä yhä monimutkaisemmiksi ja näkökulmat ovat yhä enemmän kansainvälisiä ja maailmanlaajuisia. Siksi virsien täytyy tuntua suoraviivaisilta ja rehellisiltä. Jos

virsiä tehdään kysymyksiä, ei ole välttämätöntä, että viimeisestä säkeistöstä löytyy vastaus. Tekstit voidaan hahmottaa avoimemmiksi kuin aikaisemmissa kokoelmissa. Usein ne ovat myös lyhyempiä.

Rajaukset

- ❖ Yhteyden rakentamisessa on tärkeää, että virren kieli olisi inklusiivista eli sillä tavoin osallistavaa, ettei se sulkisi mitään ihmisryhmää ulkopuolelle.
- ❖ Raamattu, traditio ja nykykieli antavat mahdollisuuksia huomattavasti rikkaampaan virsien kieleen kuin tähän asti on totuttu.

Virsikirjan lisävihkon valmistelussa on edellä kuvattujen periaatteiden mukaisesti pyritty kiinnittämään huomioita virsitekstien sisällöllisiin ilmaisuihin ja niiden ymmärrettävyyteen. Kysymys liittyy tällöin oleellisesti inkarnaation teologiaan ja siihen, millä tavalla kristillinen sanoma välittyy virsien kautta erilaisissa konteksteissaan. Kansainvälisissä liturgisissa uudistuksissa ja myös virsikirjauudistuksissa kysymys pois sulkevasta (eksklusiivisesta) kielestä on ollut jo jonkin aikaa varsin merkittävä teologisen pohdinnan aihe. Erityisesti vapautuksen teologian ja feministiteologian piirissä on keskusteltu sukupuolisensitiivisen eli tässä mielessä inklusiivisen kielen tarpeellisuudesta kirkon elämässä. Kysymys koskee yhtä lailla myös muita ihmisyyteen liittyviä asioita ja niiden arvottamista.⁶⁶

Vaikka suomen kieli sukupuolineutraalina kielenä ei ole antanut samalla tavalla aihetta keskusteluun, on Suomessakin jonkin verran pohdittu kielen ilmaisujen merkitystä sisältöjen välittäjänä. Tulevatko sisällöt ymmärrettyä oikein erilaisissa konteksteissaan? Keskustelussa on kiinnitetty huomiota siihen, miten ilmaista erilaisia sisältöjä ottaen huomioon erilaisia ihmisryhmiä. Voisivatko ilmaisut olla sellaisia, etteivät ne ole edes tahattomasti rajaavia tai loukkaavia suhteessa sukupuoleen, vammaan, ikään, ihonväriin, seksuaalisen suuntautumiseen, uskontoon sekä kansalliseen ja etniseen alkuperään? Minkälaisia ilmaisuja tulisi välttää väärinymmärrysten välttämiseksi?⁶⁷

Lisävihkon valmistelussa on pyritty välttämään erityisesti sellaista kieltä, joka tarpeettomasti rinnastaa ihmisen persoonaan liittyviä ominaisuuksia teologisesti arvottaviin asioihin. Monet sinänsä Raamatusta ja sen kielikuvista nousevat ilmaisut saattavat tässä mielessä olla ongelmallisia. Jos sokeus tai kuurous virren tekstissä ilmaistaan itsestään selvästi syntisyyden synonyymeiksi, voi olla, että alkuperäinen tarkoitus ei toteudu. Toisaalta jos hengellisen sokeuden tai kuurouden käsitteet voidaan selkeästi erottaa fyysisistä vammoista, kuten monissa Jeesuksen vertauksissa tehdään, voi tällainen käsitteiden käyttö puolustaa paremmin paikkaansa. Pääsääntöisesti valmistelussa on haluttu välttää ilmaisuja, jotka tarpeettomasti luovat mielikuvia epätasa-arvosta eri ihmisryhmien välillä.

Kontekstuaaliseen virren teologiaan kuuluu pohtia myös virren vastaanottajan näkökulmaa hänen elämäntilanteensa pohjalta. Suuren surun tai kriisin kohdannut ei välttämättä tarvitse virttä, joka kovin yksityiskohtaisesti käsittelee kutakin erityistä elämäntilannetta (lapsen kuolema, vammauttava onnettomuus, erotilanne tms.). Tällöin tarvitaan virttä, jossa toivon näköaloja avataan omien sanojen puuttuessa.

Virsiä uudistettaessa halutaan löytää tuoreita ja samalla kestäviä ilmaisuja, mutta halutaan kenties välttää vanhahtavaa teologista ja hengellistä terminologiaa, jonka sisältö ei välttämättä avaudu monille seurakuntalaisille. On pohdittu sitäkin, katkeako tällöin yhteys kirkon perinteeseen ja sen käyttämiin ilmaisuihin. Inklusiivista liturgista kieltä Suomessa tutkinut Tiina Reinikainen on huomauttanut, että suurin

huolenaihe ei loppujen lopuksi ole tradition katkeaminen, vaan liturgisen kielen yksipuolistuminen. Raamattu, traditio ja nykykieli antavat mahdollisuuden huomattavasti rikkaampaan liturgisen kielen käyttöön kuin tähän asti on totuttu.⁶⁸ Samaa ajatusta voitaneen soveltaa myös virsiin.

Suomenkieliseen lisävihkoon valitut osastot, aihepiirit ja painotukset

- ❖ Suomenkielinen lisävihko jakaantuu kuuteen pääosaan.
- ❖ Osastojako on viitteellinen ja väljä. Sen toivotaan ohjaavan mahdollisimman monipuoliseen virsien käyttöön yli perinteisten osastorajojen.

Lisävihko jakaantuu kuuteen osaan, jotka eivät noudata nykyisen virsikirjan osastojakoa. Uutta jaottelua voidaan perustella paitsi lisävihkon virsien määrän suppeudella myös tarpeella etsiä uusia, tätä aikaa puhuttelevia ilmaisuja virsien ryhmittelyyn. Toisaalta osastojako on vain viitteellinen. Toiveena on, että valitut virret sopisivat mahdollisimman moneen yhteyteen ja niitä voitaisiin laulaa erilaisten seurakuntalaisten kanssa. Tyypilliset lasten ja nuorten virret on sijoitettu aihepiirinsä mukaisesti eri osastoihin, koska ajatellaan kaikenikäisistä koostuvan seurakunnan laulavan niitä yhdessä.

1) Me kiitämme ja ylistämme. Lisävihko alkaa monien kansainvälisten esikuvien, mutta myös vanhimpien suomalaisten virsikirjojen tapaan kiitos- ja ylistysvirsillä. Näin korostuu seurakunnan yhteisen uskon ylistysluonne, kiitos Jumalan lahjoista. Lisävihkon virsien on monissa yhteyksissä toivottu välittävän iloa ja kiitosta. Erityisesti tässä osastossa tulee näkyviin myös myönteinen näkökulma Jumalan luomakuntaan.

2) Me rukoilemme. Lisävihkon toinen osasto nostaa esiin yhden lisävihkotyön painopisteistä, rukousvirret. Lisävihkovirsiin on toivottu yksinkertaisia, helposti opittavia ja toistettavia rukousvirsiä, joita voidaan käyttää erilaisissa yhteyksissä joko itsenäisesti tai esimerkiksi seurakunnan akklamaationa⁶⁹ yhteisen esirukouksen yhteydessä. Hiljaisuuden liikkeen myötä jalansijaa saaneet Taizé- ja Iona-yhteisöjen laulut ovat olleet esikuvina näille rukousvirsille. Osastossa korostuu rukouksen kuunteleva luonne. Rukous ei ole vain erilaisten tarpeiden pyytämistä, vaan myös Jumalan kuuntelemista ja hänelle vastaamista.

3) Jumala on turvamme. Kolmannessa osastossa on yhtäältä virsiä, joissa annetaan tilaa ihmisen kysymyksille, tunteiden kirjolle, ihmettelylle ja myös epävarmalle ja hapuilevalle uskolle. Virsissä on kosketuspintaa myös niiden seurakuntalaisten elämään, jotka syystä tai toisesta ovat jääneet etäämmälle seurakunnan yhteisestä elämästä ja jotka kokevat vierautta yhteisen uskon ilmauksista. Silti nämä virret samanaikaisesti tuovat esiin myös Jumalan antaman turvan ja toivon näkökulman. Toisaalta kokonaisuuden näköalaa täydentävät osaston virret, joissa näkyy selkeästi Jumalan lahjoittama suoja ja turva elämän kriiseissä ja ahdistuksissa. Erityisesti kolmannen osaston virsiin on etsitty niin kutsuttuja yleisvirsiä, jotka sopisivat monenlaisiin tilanteisiin, tulisivat monista yhteyksistä tutuiksi ja jotka opittaisiin melko nopeasti.

4) Odotuksesta täyttymykseen. Neljäs osasto täydentää vuoden 1986 virsikirjan kirkkovuosiosiota. Virsiä ei ole kuitenkaan haluttu sijoittaa pelkästään yhteen tiettyyn kirkkovuoden ajankohtaan, vaan niitä voi käyttää myös kirkkovuoden muina ajankohtina. Siten esimerkiksi inkarnaatio, Kristuksen ihmiseksi tuleminen, ei ole vain joulun juhlan aihe eikä hänen ylösnousemuksensa vain pääsiäisen juhlan aihe, vaan yhtä lailla nämä teemat voivat toistua pitkin kirkkovuotta. Moniin kirkkovuoden ajankohtiin on nykyiseen virsikirjaan toivottu täydennystä, ja tätä tarvetta lisävihko täyttää.

5) Osallisuus, yhteys ja vastuu. Lisävihkon viides osasto korostaa jumalanpalveluksen merkitystä seurakunnan keskuksena ja lähtökohtana kristilliselle elämälle. Seurakunta on yhteen kokoontuva ja lähettävä yhteisö. Osaston virsissä on yhteisöllisyyden, osallisuuden ja vieraanvaraisuuden sisältöjä. Seurakunta ja sen jäsenet ovat seurakunnan subjekteja, eivät asiakkaita, kuten joskus saatetaan ilmaista. Osaston virsissä on yhteisen vastuun teemoja, ja ne painottavat jumalanpalvelusta viettävän seurakunnan missionääristä ja diakonista luonnetta.

6) Nyt ja aina. Viimeinen osasto sisältää muutamia ihmisen elämän arkeen liittyviä teemoja. Osaston virsiä voidaan laulaa erityisesti kodin rukouselämässä, mutta myös seurakunnan yhteisissä kokoontumisissa. Osasto ja lisävihkon kokonaisuus päättyy Jumalan lahjoittamaan tulevaisuuteen katsovaan, kristillisen toivon näkökulmaan.

Ruotsinkieliseen lisävihkoon valitut osastot, aihepiirit ja painotukset

- ❖ Ruotsinkielinen lisävihko jakaantuu kolmeen pääosastoon sekä näiden alaotsikoihin.
- ❖ Kokoelmalla halutaan ohjata seurakuntaa kokonaisvaltaiseen uskon tunnustamiseen kaikenlaisissa elämäntilanteissa.

Ruotsinkielisen lisävihkon nimeksi on annettu Laulu Jumalan maailmassa (*Sång i Guds värld*). Sillä halutaan ilmaista käsitystä, että maailma, jossa elämme, on Jumalan. Jumalan luomina ihmisinä saamme laulaa Jumalan ylistystä, rukoilemme kolmiyhteistä Jumalaa, joka on luoja, pelastaja ja elämänantaja. Saamme ihmetellä elämän salaisuutta ja elää Jumalan lapsille annetuissa turvallisuudessa. Ilmaisuu voi joskus merkitä, että laulut ja rytmit täyttävät koko ihmisen. Erityisesti pienimmille tarkoitetuissa virsissä on tärkeää, että myös liike on mukana laulussa. Jumalan maailmassa on paljon, mitä emme ymmärrä. Jumalan eteen voimme tulla kaikkine kysymyksinemme, silloin kuin olemme rauhattomia, peloissamme tai suruissamme. Elämän asettamien haasteiden edessä tarvitsemme sekä johdatusta että apua, mutta myös rohkeutta ja voimaa taistella totuuden, oikean ja hyvän puolesta. Jumalan kirkolla on täällä maan päällä erityinen tehtävä Jumalan maailmassa levittää rakkautta, joka tulee Jumalalta ja konkretisoituu diakonisessa tehtävässä ja lähetysvastuussa.

Virsikokoelma lähtee liikkeelle osastolla, joka käsittelee ”Uskon salaisuutta”. Jumala on suurempi kuin me voimme ymmärtää ja selittää. Silti saamme lähestyä Jumalaa ja ylistyksessä ja ihmettelystä nähdä Jumalan maailman ja elämän salaisuuden Jumalan kasvojen edessä. Nöyränä selittämättömän edessä ilmaisemme virsien välityksellä kiitoksemme siitä, että Jumalan on tullut luoksemme luojana, pelastajana ja elämänantajana.

Jumalan maailmassa on Jumalan kirkko, joka on Jumalan lasten koti täällä maan päällä. Toisessa osassa, jolla on otsikko ”Jumalan kirkossa”, on virsiä, jotka sopivat aiheiltaan kirkkovuoteen ja jumalanpalveluselämään. Jako Jumalan maailmaan ja kirkon maailmaan ei siis toki tarkoita, että nämä muodostaisivat vastakohtat. Jumalan kirkko jumalanpalveluselämän rikkaudet mukanaan on voimanlähde ja keidas Jumalan kansan elämänvaelluksella.

Kolmas pääluku on nimetty otsikolla ”Jumalan maailma”. Tämä luku lähtee liikkeelle aiheella, joka käsittelee rakkauden haastetta maailmassa. Vastuu lähimmäisistä, ympäristöstä, rauhasta ja oikeudenmukaisuudesta kuuluu rakkauden haasteeseen Jumalan maailmassa. Tilaa on niin epäilylle kuin luottamukselle, ja kukin voi yhtyä yhteisen virsilaulun ilmaukseen. Virsillä, jotka antavat sanoja vaikeisiin kokemuksiin ja lohdutusta

kriisien ja katastrofien keskellä, on oma osastonsa. Tällaisia virsiä on viime vuosina toivottu, vaikka kriisien yhteydessä useimmiten toivotaan virsiä, jotka välittävät Jumalan läheisyyttä ja turvallisuutta. Virsissä, jotka on koottu "Aikoja ja hetkiä" -otsikon alle, käsitellään eri vuoden- ja vuorokauden aikoja. Ehdotuksessa on pyritty siihen, että virret voisivat käsitellä eri vuodenaikoja myönteisessä hengessä, myös esimerkiksi talvea. Seuraava alaluku ehdotuksessa on "Pyhiinvaellus". Tämä aihe on saanut oman otsikon siksi, että pyhiinvaellus on viime vuosikymmeninä löydetty kristikunnassa uudestaan. Toisaalta samalla pyhiinvaellusteema ei käsittele vain konkreettista vaeltamista, vaan vanhan kristillisen perinteen mukaisesti ihmisyyden ehtoja elämänvaelluksella ja kaipausta vaelluksen päämäärää, taivaallista maailmaa kohti. Kirja päättyy osastolla, joka käsittelee "Tulevaisuutta ja toivoa". Tässä osastossa on virsiä, jotka käsittelevät tulevaisuutta täällä Jumalan maailmassa, mutta myös tulevaisuutta, joka perustuu Jumalan lupaukseen uudesta ajan ja paikan tuolla puolen olevasta Jumalan maailmasta.

4. Musiikilliset linjaukset

Musiikin teologia

- ❖ Virsi on kokonaisuus, joka muodostuu sisällöstä, sävelestä ja runoasusta. Ulkoinen, korvin kuultava ääni kantaa Jumalan antamia lahjoja ja on siten soivaa Sanaa.
- ❖ Luterilainen musiikin teologia ei tee periaatteellista eroa maallisen ja hengellisen musiikin välillä. Siten eri musiikkityylit voivat tasaveroisesti välittää Jumalan sanaa.
- ❖ Sisältölähtöisyyden periaate sopii jumalanpalveluksen ohella myös virsiin. Virsissä laulu saa sisällön synnyttämän muodon.

Käsikirjavalioikunnan lisävihkohanketta edeltävästä mietinnöstä käy ilmi, kuinka virressä sen sisältö, sävel ja runoasu yhdessä välittävät kirkon uskoa ja ihmisen kokemusta.⁷⁰ Toisinaan onkin todettu, että nämä kolme muodostavat eräänlaisen kolmisäikeisen punoksen, jossa jokaisella on oma oleellinen tehtävänsä kristillisen sanoman välittämisessä. Pelkkä kirjoitettu ja äänettömästi luettu sana ei riitä, vaan evankeliumin täytyy päästä kuuluville. Musiikilla on näin perustava tehtävä kristillisen sanoman eteenpäin viemisessä.

Luterilainen musiikin teologia lähtee liikkeelle käsityksestä, että musiikki ei ole ihmisen aikaansaannos vaan Jumalan lahjaa. Musiikki kuuluu Jumalan luomaan aineelliseen todellisuuteen, johon Jumala on itse sitoutunut. Erityisen selkeästi tämä näkyy inkarnaatiossa, Kristuksen ihmiseksi tulossa. Aineelliset sakramentit, kaste ja ehtoollinen, ovat tästä kristilliselle seurakunnalle annettu erityinen osoitus. Ääretön voi luterilaisen teologian mukaan sisältyä äärelliseen. Tähän äärelliseen, luotuun todellisuuteen kuuluu myös musiikki, laulu ja soittimet.⁷¹

Luterilainen musiikin teologia ei tee periaatteellista eroa maallisen ja hengellisen musiikin välillä. Siten se periaatteessa suhtautuu myönteisesti kaikkeen musiikilliseen ilmaisuun ja musiikkityyleihin. Jakolinja hyvän ja huonon musiikin välillä ei kulje ensisijaisesti tyylillisten seikkojen välillä, vaan musiikin hyvyys perustuu ennen kaikkea siihen, tunnustetaanko musiikki Jumalan lahjaksi ja harjoitetaanko sitä lähimmäisen parhaaksi.⁷²

Laulettu musiikilla, joihin myös seurakuntalaulu ja virret kuuluvat, on ollut aina erityisasema kristillisessä jumalanpalveluksessa. Laulettu sana ei ole vain Jumalasta ja hänen lahjoistaan kertomista, vaan ulkoinen, korvin kuultava ääni kantaa Jumalan antamia lahjoja ja tuo ne kuulijoiden ulottuville. Sisältö ja muoto muodostavat näin yhden, erottamattoman kokonaisuuden.⁷³

Taannoisessa jumalanpalvelusuudistuksessa sisältölähtöisyys valittiin jumalanpalvelusmusiikin kulmakiveksi. Komitea katsoi tuolloin, että myös virsien kohdalla on noudatettava tätä sisältölähtöisyyden periaatetta. Tällä tarkoitettiin, että virsi saa sisällön synnyttämän, siitä versovan muodon. Muodon täytyy näin olla sopusoinnussa ilmaisemansa asian kanssa. Sävelmää ei siis ole ymmärrettävä sillä tavalla itsenäiseksi, että se olisi riippumaton sisällöstä. Sävelmä annetaan virressä lahjan antajan eli Jumalan käyttöön.⁷⁴

Luterilaisessa virsilaulussa sisältölähtöisyys on usein kaventunut tarkoittamaan tietyn aikakauden koraalimusiikkiin perustuvaa säkeistömuotoista virsilaulua ja sen kansantoisintoja. Kristillisessä perinteessä on olemassa kuitenkin paljon muitakin seurakuntalaulun muotoja, jotka voivat olla yhtä lailla perusteltuja ja toisinaan jopa tarkoituksenmukaisempiakin sisältölähtöisyyden kannalta. Näitä ovat muiden muassa erilaiset toistettavat lyhyet rukouslaulut, esilaulajan ja seurakunnan väliset vuorottelulaulut sekä kaanonit.

Sävelmien tyylit

- ❖ Lisävihkotyön tärkeänä tavoitteena on ollut laajentaa virsien tyylillistä kirjoa ja musiikillisten muotojen käyttöä.
- ❖ Monipuolisuus tarkoittaa sävelmien tyylien laajentamista paitsi niin kutsutun hengellisen rytmimusiikin puolelle myös uuden taidemusiikin mahdollisuuksia käyttäen.
- ❖ Tyyllilajien laajentuminen merkitsee myös nuotinnosten monipuolistumista.

Molempien lisävihkotyöryhmien tavoitteena on hyödyntää lisävihkon virsien yhteydessä monipuolisesti erilaisia musiikillisia tyyliä ja lajeja. Uudet tyylikeinot tulevat samalla avartamaan käsitystä siitä, minkälainen on virren sävelmä tai minkälainen sen tulisi olla.⁷⁵ Työryhmissä on pidetty tärkeänä saada lisävihkoihin esimerkiksi kertosäkeistöisiä virsiä, kaanoneita, lyhyitä rukouslauluja ja moniäänistä laulua. On kaivattu myös perinteestä kasvaville sävelmille uutta, rohkeampaa melodista, rytmistä ja harmonista ilmettä. Lisävihkoon liitetyt soinnutukset on tarkoitettu esimerkinomaisiksi.

Vuoden 1986 suomenkielisen virsikirjan sävelmistä noin puolet on luonteeltaan perinteisiä. Niiden perussävyyn kuuluu rauhallinen astekulkumelodiikka. Rytmiltään ne edustavat erilaisia virsilaulun historiaan pohjautuneita ratkaisuja. 1800-luvulla muotoutuneen tasatahtisuuden eli samanmittaisista sävelistä koostuvan melodian lisäksi vanhoja sävelmiä on palautettu alkuperäisiin vaihteleviin rytmeihinsä, ja myös lukuisia uudempia sävelmiä on muotoiltu tähän tapaan. Suomalaisille kansansävelmille (22 %), jotka yleensä ovat vanhojen sävelmien toisintoja, luonteenomaisia ovat melodiaa koristelevat "niekut". Hengellisten laulujen sävelmät (13 %) olivat 1800-luvun lopulta lähtien tulleet suosituiksi virsikirjan ulkopuolella. Niille on ominaista herkkää tunteellisuutta korostava kolmisointumelodiikka. Vuoden 1986 virsikirjan hyväksymisprosessin loppuvaiheessa mukaan otettiin erityisesti nuorison suosion saavuttaneita, rytmikkyyttä korostavia sävelmiä, joihin on liitetty termit gospel ja hengellinen rytmimusiikki. Myös duuri-molli-sävellajeista poikkeava modaalisuus sai jalansijaa.⁷⁶

Lisävihkoehdotuksessa on sävelmien tyylillistä kirjoa haluttu laajentaa. Suomenkieliseen lisävihkoon ehdotetuista 83 sävelmästä perinteisiksi tai perinteistä tyyliä jatkaviksi sävelmiksi voitaneen luonnehtia 13:a sävelmää, ja lähes saman verran on hengelliseen rytmimusiikkiin kuuluvia, joiden suhteellinen osuus siis on huomattavasti suurempi kuin vuoden 1986 virsikirjassa. Tyyllilliseen laajuuteen kuuluvat myös uudemman taidemusiikin edustajat, joissa on myös perinteisestä tonaalisesta musiikista poikkeavia harmonisia ratkaisuja. Näitä mukana on 3 sävelmää. Suomalaisia kansansävelmiä on 5 sävelmää ja Euroopan ulkopuolisten kirkkojen käytännöistä poimittuja 10 sävelmää. Uudentyyppinen on kaanonina laulettavaksi mahdollisten virsien joukko (5 sävelmää). Perinteestä kasvavien mutta sitä uudistavien sävelmien määrä on jäänyt niukaksi. Katso tästä tarkemmin kuviot liitteessä 3a.⁷⁷

Hengelliseksi rytmimusiikiksi luonnehdittaville samoin kuin Euroopan ulkopuolisille sävelmille on ominaista, että laulettaessa noudatetaan puherytmiä tietyn perusrytmiyksikön sisällä. Tämän käytännön tarkka nuotintaminen erityisesti suomen kielessä ei ole aina mahdollista, mikä edellyttää vapauden omaksumista nuottikirjoitukseen suhtautumisessa. Näille sävelmille ominaista on myös rytmiä korostavan säestyksen, soveltuvien soittimien ja sointumerkkien käyttö.

Osallistuminen yhteiseen laulamiseen edellyttää seurakunnan osuuksilta tiettyjä musiikillisia ominaisuuksia. Sävelmän sävelalan laajuuden (*ambitus*) tulee pysyä kohtuullisena ja sävelmän pysytellä pääasiassa helposti

laulettavalla alueella. Melodian ja rytmin tulee olla riittävän helposti omaksuttavissa, ja mahdollisen säestyksen pitää tukea seurakunnan osallistumista. Yksinkertainen kertosäe lisää seurakuntalaisten osallistumisen mahdollisuutta.

Sävelmän ja tekstin yhteensopivuus sekä sisällön että rakenteen kannalta

- ❖ Lisävihkoryöryssä on kiinnitetty huomiota virren sanojen ja sävelmän sävyjen yhteensopivuuteen.
- ❖ Samoin on oltu tarkkoja tavujen määrän, painojen ja pituuksien suhteen.
- ❖ Joissain musiikkityyleissä nuottien aika-arvoihin voidaan suhtautua sillä tavoin vapaasti, ettei tavujen pituuksista muodostu ongelmaa.

Virsikirjoissa teksti ja sävelmä on toisinaan liitetty toisiinsa lähinnä sopivan runomitan perusteella, jolloin niiden sävyt voivat poiketa toisistaan tai sävelmän liittyminen toiseen tekstiin voi tuntua häiritsevältä. Lisävihkoryöryryhmät ovat kiinnittäneet huomiota virren sanojen ja sävelmän sävyjen yhteensopivuuteen. Silloin kun virren teksti ja sävelmä ovat saman tekijän tai tekijöiden yhteistyön tulosta, ongelmaa ei yleensä ole. Säkeistölauluissa on pyritty hakemaan myös tekstin sisällöllisten painotusten ja sävelmän melodisen kaareutumisen yhtenäisyyttä.

Lisävihkon virsiä valittaessa ja muokattaessa on pidetty tavoitteena sitä, että sävelmä, sisältö ja musiikillinen ilmaisu ovat synkroniassa toistensa kanssa. Tällä tarkoitetaan sitä, että virren tyyli ja sisäinen logiikka säilyvät kaikilla tasoilla. Tekstin tyyli-ilajeja ei ole hyvä sekoittaa yhden virren sisällä keskenään. Sen sijaan eri virret voivat poiketa tyylistään toisistaan, koska virsiä tarvitaan monentyyppisiin tilaisuuksiin. Toisaalta moninaisuuden keskelläkin on pitäyditty ymmärrettävyyden ja yhteislaulun kannalta oleellisissa periaatteissa. Esimerkiksi tavujen määrän tulee vastata toisiaan saman virren eri säkeistöissä, jotta virren musiikillinen muoto säilyy. Myös tekstin poljentoon suhteessa sävelmän rytmiin (tavujen painot ja pituudet) on kiinnitetty huomioita, koska väärät pituudet ja väärät painotukset varsinkin suomen kielessä voivat aiheuttaa hahmotusongelmia tai suoranaisia väärinkäsityksiä. Niinpä on toivottu, että tekstin viimeistelijä ottaa huomioon tekstin tavujen pituuden ja painon: lyhyen tavun (yksi vokaali tai konsonantti + vokaali) sijoittumista pitkälle sävelelle varsinkin melodisesti tärkeään kohtaan on haluttu välttää. Germaanisista kielistä käännettyissä teksteissä yleinen jambinen runomitta on vaikuttanut myös niihin liittyneisiin sävelmiin, jotka ovat saaneet kohotahtisen rytmiikan. Käännöksiin on haettu ratkaisuja, joissa tavut painottuvat suomen kielen kannalta luontevasti. Tosin tietyissä musiikkityyleissä (esim. hengellinen rytmimusiikki ja erilaiset etniset musiikkityylit) nuottien aika-arvoihin suhtaudutaan sillä tavoin vapaasti, että tavun pituudesta ei välttämättä aina muodostu ongelmaa.

Monikulttuurisuus virsissä

- ❖ Monikulttuurisuus virsissä ei aiheudu vain halusta tuoda kansainvälisiä vaikutteita Suomeen, vaan myös suomalaisen yhteiskunnan ja kirkon monikulttuuristumisesta.
- ❖ Monikulttuuriset virret auttavat yhtäältä ymmärtämään vieraita kulttuureja mutta myös omaa kulttuuriamme ja sen alakulttuureja.

Virret ja virsilaulu ovat aina liikkuneet kansallisten ja kulttuuristen rajojen yli. Siten jokainen virsikirja on kulttuurinen sekoitus, joka kuvastaa omaa aikaansa sekä paikkaa, jossa se on koottu. Kirkkomme vuoden

1986 suomen- ja ruotsinkielisten virsikirjojen työstämisen jälkeen globaali kulttuurinvaihto on lisääntynyt ja Suomi on tullut kansainvälisemmäksi. Se ei johdu ainoastaan matkailun lisääntymisestä ja median kautta tulleista vaikutteista, vaan myös maahanmuuttajien tuomista kulttuurivaikutteista. Tämä on vaikuttanut myös kirkkoon ja sen musiikkiin myönteisellä tavalla.

On siksi selvää, että virsikirjojen lisävihkojen pitää edelleen avartaa sitä musiikkikulttuurien kenttää, joka on edustettuna kirkkomme virsikirjoissa. Työryhmien ehdotuksiin sisältyy virsiä, jotka ovat peräisin muiden maanosien kirkoista, sekä virsiä, jotka musiikiltaan ja osittain myös sanoitukseltaan heijastavat kulttuuria, jossa ne on luotu. Osa niistä on jo jossain määrin vakiintunut kirkkomme musiikki- ja jumalanpalveluselämässä, osa on puolestaan peräisin laulukokoelmista, joita on julkaistu muissa kirkoissa tai kirkkojen välisten kansainvälisen yhteistyön foorumeilla.

Nämä virret on valittu avaamaan uusia näkökulmia maailmanlaajuiseen kristilliseen kirkkoon ja yhteiseen kristilliseen uskoomme. Ne voivat auttaa meitä ymmärtämään sekä muita kristittyjä että itseämme paremmin. Tarvitsemme tällaista ymmärrystä ei vain kansainvälisesti katsoen, vaan myös koskien oman kirkkomme erilaisia musiikkikulttuureja. Siksi tarvitaan myös virsiä ns. ylistyslaulugenrestä, tai Praise and Worship -musiikista, joka on vahva alakulttuuri monissa vanhoissa kirkoissa samalla kun se muodostaa valtaosan jumalanpalvelusmusiikista monissa vapaitten suuntien kirkoissa. Ehdotuksiin sisältyy myös virsiä muista kansainvälisistä genreistä, kuten Taizé-laulut, Iona-laulut ja kansainvälistynyt amerikkalainen gospel. Yhdessä toisten kulttuurien laulujen kanssa ne voivat myötävaikuttaa kirkkomme koraali- ja laulelmarikkaan yhteislauluarteiston laajentamiseksi musiikkikulttuuriseksi kirjoksi, joka voi yhdistää sen kaikki jäsenet.⁷⁸

Lisävihkoehdotusten virsien sävelmien ja tekstien maantieteellistä jakautumaa on kuvattu molempien ehdotusten osalta tarkemmin liitteissä 3a ja 3b.

5. Kielelliset periaatteet

Suomenkielisen lisävihkon yleistavoitteena normitettu yleiskieli

- ❖ Lisävihkon yleisperiaatteena on pyrkiä käytössä olevan virsikirjan tapaan hyvään yleiskielen käyttöön.
- ❖ Tänä päivänä virren kieltä voidaan myös perustellusti katsoa kielen moninaisuus huomioon ottaen väljemmin kuin 30 vuotta aiemmin. Siten tänä päivänä esimerkiksi puhekielen voidaan nähdä sopivan virren kieleksi.
- ❖ Virsiä ja niissä käytettyä kieltä voidaan tarkastella yksilöllisesti, ei vain yleisistä periaatteista kiinni pitäen.

Nykyisin käytössä olevaa, vuonna 1986 hyväksyttyä virsikirjaa valmistellut komitea asetti tavoitteekseen hyvän, kauniin, selkeän, kieliopillisesti moitteettoman ja yksinkertaisen, mutta samalla ilmeikkään ja monipuolisen kielen, jota nykyajan ihminen voisi ymmärtää.⁷⁹ Tämän tavoitteen mukaisesti virsikirjan kieltä uudistettiin poistamalla äänneasultaan tai taivutukseltaan vanhahtavia tai yleiskielessä harvinaisia muotoja. Sanojen lyhentymiä ja pidentymiä karsittiin, tarpeettomaksi katsottuja persoonapronomineja ja interjektioita (*ah* ja *oi*) vähennettiin. Myös tekstien rakenteeseen, sanajärjestykseen, riimeihin tai riittämättömyyteen, rytmiin, sanapainojen sijoittumiseen ja sanojen pituuteen kiinnitettiin erityistä huomiota. Sisällöllisenä tavoitteena oli pyrkiä raamatullisuuteen, opilliseen selkeyteen sekä sielunhoidolliseen ja ajatuksellisesti johdonmukaiseen kieleen. Selkeyden kustannuksella ei kuitenkaan haluttu latistaa runokielen kauneutta ja ilmeikkyyttä.

Vastaavalla tavalla on käytössä olevaan virsikirjaan tarkoitettua lisävihkoa valmisteltaessa paneuduttu nykyisin käytössä olevaan 2000-luvun kieleen ja sen käytön periaatteisiin. Kieli muuttuu koko ajan, ja se myös moninaistuu jatkuvasti. Samakin ihminen käyttää kieltä eri tavalla eri tilanteissa. Erityisen suuri muutostekijä on ollut sähköisen viestinnän nopea kehitys. Internetin ja sosiaalisen median kautta kielen moninaisuus, vaihtelu ja muutokset pääsevät esille ja leviävät nopeasti laajan kieliyhteisön tietoisuuteen. Tähän moninaisuuteen on kiinnitetty huomiota myös virsien kielen muokkaustyössä. Sama kehityssuunta on huomattu myös kansainvälisessä virsikirjojen valmistelutyössä. Esimerkiksi Norjan vuonna 2013 käyttöön otetussa uudessa virsikirjassa käytetään kahden eri kirjakielen ohella myös murteita ja vanhoja kielimuotoja. Kieli ymmärretäänkin tänä päivänä monimuotoisena käyttötarkoituksiensa mukaisesti, ei vain yhdenlaisena, tiukasti normitettuna systeeminä, jonka oppiminen edellyttää perusteellista koulutusta myös kielen syntyperäiseltä puhujalta. Laajalle yleisölle tarkoitettuna käyttökirjana myös virsikirjan lisävihkon tulee seurata kieliperiaatteissaan tätä monenlaisuutta.

Vuoden 1986 virsikirjan valmistelutyötä varten laaditut kielelliset periaatteet ovat edelleen sinänsä selkeät ja johdonmukaiset myös lisävihkoa ajatellen. Niitä on kuitenkin perusteltua katsoa kielen moninaisuuden näkökulma huomioiden väljemmin kuin 30 vuotta sitten. Vaikka hyvää, kaunista, selkeää, kieliopillisesti moitteetonta ja yksinkertaista kieltä voidaan edelleen pitää perustavoitteena, on sille asetettava myös joitain varauksia. Runokieli on perinteisesti poikennut asiaproosasta siinä suhteessa, että runoissa on sallittu poikkeuksia yleispuhekielen suuntaan. Nykykäsityksen mukaan edes kirjakielen kielioppia ei enää ajatella yksiselitteisen normatiivisena sääntökokoelmana, vaan normittamisen aste vaihtelee kielen eri osa-alueilla. Selkeimmin normitettuja ovat oikeinkirjoitus ja sanojen taivutus. Sen sijaan sanaston rajat ovat liukuvat ja ilmausten rakenteen suhteen valinnan varaa jää runsaasti. Laulujen tyyllinen kirjo on tänä päivänä huomattavasti laajempi kuin aiemmin, ja kielellinen muoto on riippuvainen tyylistä. Esimerkiksi kansanmusiikille ominaiseen musiikilliseen ilmaisuun puhtaaksi viljelty kirjakielisyyys ei yksinkertaisesti

sovellu. Lauluja ja virsiä voidaankin katsoa ikään kuin kokonaisina taideteoksina, mikä edellyttää niiden tarkastelua yksilöinä – ei vain yleisistä periaatteista kiinni pitäen. Sisältö voi näin myös ajaa perustellusti muodon edelle. Näillä perusteilla on uuden lisävihkon kielessä vuoden 1986 periaatteisiin nähden enemmän joustoa.

Sanaston, tekstisisällön ja käyttökontekstin yhteensopivuus

- ❖ Lisävihkoissa tavoitellaan virren kielen vaihtelevuutta.
- ❖ Vaihtelevuus voi toteutua uusien kielikuvien ja symbolien kautta ja toisaalta runokielen vaihtelevuuden kautta.
- ❖ Pyrkimys on ollut välttää kielen poissulkevia ilmauksia niissä rajoissa, kuin se on Raamatun, uskontunnustuksen ja jumalanpalveluksen kielen puitteissa mahdollista.

Virsiä kielen vaihtelevuutta on lisävihkossa pikemmin tavoiteltu kuin rajoitettu. Esimerkiksi kielen raamatullisuutta tai epäraamatullisuutta ei tänä päivänä voida ymmärtää niin kahlehtivasti kuin ennen. Tarvitaan myös uusia kielikuvia ja symboleja uskon sanoman välittämiseen ja ymmärtämiseen. Toisaalta myös runokielen käyttöön on tärkeää saada vaihtelevuutta. Riimittömyys voi toimia virsiteksteissä yhtä hyvin kuin riimillisyysskin, kuten jo vuoden 1986 virsikirjat ovat osoittaneet.

Lisävihkotyön tärkeä tavoite on ollut kiinnittää huomio virren kielen inklusiivisuuteen. Yhteenkuuluvuutta on pyritty ilmaisemaan siten, että virttä laulavan seurakunnan monenlaisuus tulee myönteisellä tavalla esiin eikä kenellekään tule ulkopuolisuuden tunnetta. Pelkästään sisäpiirille avautuvaa kieltä on pyritty välttämään, jotta virren keskeinen sisältö tulisi ymmärretyksi myös seurakuntayhteydestä vieraantuneen ihmisen kokemusmaailmassa. Inklusiivisuudella on toisaalta rajansa. Raamatun, uskontunnustuksen ja jumalanpalveluksen kielessä on väistämättä myös eksklusiivisia ilmauksia. Lisävihkotyöryhmän tehtävänä on ollut löytää tasapaino sille, miten virsissä puhutaan vaikkapa vammaisuudesta sitä tarpeettomasti hengellistämättä, mutta toisaalta myöskään vesittämättä Raamatussa yleisesti käytettyjä ilmaisuja ja kielikuvia. Toiseus on joka tapauksessa haluttu ilmaista siten, että seurakunta yhdessä kantaa erilaisuutta sisällään. Toiseus ei ole näin enää vain poikkeavuutta, vaan oleellinen osa Jumalan luomaa elämää.

Käännökset, monikielisyys ja rinnakkaiskielisyys

- ❖ Lisävihkossa suomen ja ruotsin kielten rinnalle on nostettu myös muunkielisiä lauluja. Tällä halutaan tukea esimerkiksi monikielisten perheiden ja jumalanpalvelusyhteisöjen yhteislaulua.
- ❖ Rinnakkain olevat erikieliset versiot eivät välttämättä vastaa sanatarkasti toisiaan, vaan niiden sanoma ja sisältö ovat etusijalla.

Lisävihkon yhtenä tavoitteena on ollut moderni kansainvälisyys.⁸⁰ Tämä näkyy lisävihkossa konkreettisimmin sillä tavoin, että mukaan on otettu myös muita kuin suomenkielisiä virsitekstejä. Näitä muunkielisiä tekstejä voidaan käyttää joko rinnakkain tai vaihtoehtoisina suomenkielisen tekstin kanssa aina käyttötilanteiden mukaan. Suurten maailmankielten lisäksi vihkoon sisältyy tekstejä myös pienemmillä kielillä, esimerkiksi saameksi ja viroksi. Vastaavalla tavalla myös ruotsinkielisessä virsikirjan lisävihkossa on jonkin verran suomenkielisiä virsiä. Toisaalta voidaan nähdä myös halu tukea kaksikielisiä perheitä esittämällä osa teksteistä sekä ruotsiksi että suomeksi samassa kirjassa.⁸¹

Kansainvälisiä virsiä on otettu mukaan alkukielisinä tai yleisesti tunnettuina käännöksinä. Vastaavat suomalaiset tekstit ovat dynaamisia käännöksiä. Tämä tarkoittaa sitä, että virren keskeinen sisältö ja sanoma on säilytetty, vaikka tekstit eivät välttämättä vastaa sanatarkasti toisiaan.

Lisävihkoehdotuksissa virsien kielinä on käytetty yhteensä 26 eri kieltä. Monikielisten virsien kielten järjestys on pääsääntöisesti suomi/ruotsi, alkukieli, ruotsi/suomi, englanti ja muut kielet.⁸²

Kielelliset näkökohdat ruotsinkielisessä työryhmässä

- ❖ Lisävihkon yleisenä periaatteena on pyrkiä käytössä olevan virsikirjan tapaan hyvään yleiskielen käyttöön.
- ❖ Runokieli ei kuitenkaan ole vain yhdenmuotoista ja objektiivista, vaan myös elävää ja subjektiivista.
- ❖ Pyrkimyksenä on ollut välttää tavanomaisia sanontoja kuitenkin putoamatta käsittämättömyyden kuoppaan.
- ❖ Rinnakkaiskielisyydellä on pyritty mahdollistamaan monikieliset kirkolliset toimitukset ja toisaalta myös kansainvälisesti tunnettujen virsien käyttö yhdessä ruotsin kielen rinnalla.

Suomenkielisen työryhmän tavoin on myös ruotsinkielisen työryhmän joillain jäsenillä ollut erityinen vastuu tarkkailla virsien kieltä. Kieltä on johdonmukaisesti korostettu ja pidetty etusijalla. Siten suuri osa edellä sanotusta pätee myös ruotsinkieliseen lisävihkotyöhön.

Jokainen virsi on käynyt tiukan kielellisen seulan. Tästä huolimatta on tärkeää huomata, että myös kompromisseja on tehty: kieli ja erityisesti virsissä käytetty runokieli ei ole vain yhdenmuotoista ja objektiivista, vaan suuressa määrin elävää ja subjektiivista.

Kielen täytyy olla kieliopillisesti moitteetonta. Runolliset vapaudet eivät kata kielellisiä virheitä, ja kielioppia pyritään aina noudattamaan. Kieliopilliset vaatimukset yhdessä musiikin vaatimien sujuvan rytmityksen ja tavujen lukumäärän kanssa on merkinnyt, että monia hyviä yritelmiä on aikaisessa vaiheessa hylätty. Tärkeää on ollut myös ymmärtää, mitä tekstissä sanotaan. Monista työn aikana läpikäydyistä lauluteksteistä on puuttunut linja ja suunta. On vain rivi hienoja sanoja asetettuna perätysten. Lisävihkotyöryhmälle on ollut tärkeää ymmärtää tekstin tarkoitus: mitä virsi haluaa sanoa? Yhtä lailla ilmeisen tärkeää on ollut läpikäydä kaikki käytetyt vertaukset ja runolliset kuvat. Mikä symboliikka on sanotun taustalla, toimiiko symboliikka kielellisesti ja teologisesti? Voivatko tulevaisuuden kirkossakävijät tunnistaa itsensä teksteissä ja yhtyä niihin?

Tavanomaiset sanonnat on kaikissa mahdollisissa muodoissaan pyritty karsimaan. Työryhmä on yksinkertaistetusti sanoen pyrkinyt siihen, että sanotun tulee osua tarkoitukseensa, mutta tämä voidaan sanoittaa tavalla, jota ei ole koskaan aikaisemmin käytetty. Tavanomaisuuksien välttäminen ei toisaalta saa johtaa liian vaikeaselkoisten tekstien käyttämiseen. Jumalanpalveluksessa kävijää voidaan mielellään haastaa tekstien ymmärtämiseen, mutta ei ole tarkoituksenmukaista tehdä ymmärtämisestä mahdotonta. Monet tekstit ovat jääneet pois siksi, että niissä käytetyt kuvat ovat olleet vanhoja ja käytettyjä. Tästä on käyty usein tiukkoja keskusteluja. Se, mikä toiselle tuntuu käytetyltä, ei välttämättä toiselle ole kulunutta.

Käännökset ovat sisältäneet erityisiä haasteita. Työryhmä on valinnut käännettäväksi sellaisia kansainvälisiä virsiä, joita pidetään eri maiden kontaktihenkilöiden mukaan käytettyinä ja arvostettuina. Muutamia klassikoita on myös käännetty uuteen ruotsinkieliseen kieliasuun.

6. Työryhmien työskentelyprosessin kuvaus

Kokoukset, pienryhmätyöt ja kotitehtävät

- ❖ Suomenkielinen ja ruotsinkielinen työryhmä ovat toimineet pääsääntöisesti itsenäisesti, mutta samalla toisen työryhmän työtä seuraten ja toiselta oppien.
- ❖ Työryhmien jäsenistössä on ollut monipuolista asiantuntemusta eri aloilta.
- ❖ Työryhmien työ on sisältänyt työskentelyä paitsi koko ryhmän kokouksessa myös yksilötöitä ja työskentelyä kokousten välillä pienissä ryhmissä.

Kahden työryhmän tekemä työ esitellään seuraavassa pääpiirteissään yhtenä kokonaisuutena. On kuitenkin tärkeää huomata, että suomenkielinen ja ruotsinkielinen työryhmä ovat toimineet koko hankkeen ajan toisistaan riippumatta, joskin jatkuvassa yhteistyössä. Työryhmien erilaiset lähtökohdat ja tarpeet ovat ohjanneet työtä eri suuntiin. Samalla vuorovaikutus työryhmien välillä on voinut viedä molempien ryhmien työtä eteenpäin niin sisällöllisissä kysymyksissä kuin työskentelymetodisissakin näkökohdissa.⁸³

Työryhmät ovat runsaan kolmen vuoden työskentelyaikanaan kokoontuneet keskimäärin kerran kuukaudessa heinäkuuta lukuun ottamatta. Pääosa kokouksista on ollut yksipäiväisiä työskentelyjä, mutta toisinaan on pidetty myös muutamia pidempiä, kahden vuorokauden kokoontumisia. Työskentely on tapahtunut vapaaehtoisesti, ilman kokouspalkkioita.

Suomenkielisen ja ruotsinkielisen työryhmän kokoukset on pääsääntöisesti pidetty eri aikoina ja eri paikoissa. Yhteydenpito työryhmien sihteerien välillä on ollut kuitenkin koko ajan tiivistä, ja sihteerit ovat mahdollisuuksien mukaan olleet läsnä myös toisen työryhmän kokouksissa. Tällä tavoin viesti on kulkenut työryhmien välillä ja on voitu myös hyödyntää toisen työryhmän löytöjä. Työryhmät ovat kokoontuneet kaksi kertaa yhteisesti ja myös järjestäneet yhteisen säveltäjäseminaarin.

Molemmissa yksitoistajäsenisissä työryhmissä on edustettuna eri alojen asiantuntijuutta – teologiaa ja kirkkomusiikkia, tutkimusta ja seurakunnan arkea, hymnologiaa, suomen ja ruotsin kieltä, lapsi- ja nuorisotyötä, eri ikäryhmiä, eri musiikkilajien tuntemusta, runoutta ja sävellystä. Siten vaikkapa materiaalin hankinnassa on myös voitu hyödyntää kunkin työryhmän jäsenen omia vahvuusalueita. Tarvittaessa työryhmät ovat voineet turvautua myös asiantuntijoiden apuun.⁸⁴

Koska työskentely suuressa ryhmässä on aikaa vievää, on kokousten välillä tehty runsaasti valmistelevaa työtä pienryhmissä ja itsenäisesti. Suomenkielinen työryhmä koosti tehtävänasettelun ja alustavan kartoituksen perusteella muistilistan ajankohtaisista virsitarpeista (Liite 4). Työryhmän jäsenet ovat työskennelleet jonkin erityisaiheen ympärillä 2–5 henkilön ryhmissä. Yksi pienryhmä on hahmotellut lisävihkon disposition ja tehnyt esityksen laulujen sijoittelusta. Pienryhminä on valikoitu lauluja yhdessä käsiteltäviksi ja tarkistettu tekstien kieliasua.

Molempien työryhmien työskentelyssä on käytetty nk. ”ABC-metodia”. Työryhmän laulettavaksi tuodut laulut on äänestetty A-, B- tai C-ryhmään. A on tarkoittanut, että työryhmä toivoo sen etenevän tulevaan lisävihkoon, B puolestaan tarkoittaa ”ehkä” ja C, että laulu ei tuo tarpeellista uutta lisävihkoa varten. Joidenkin laulujen yhteydessä työryhmä on saattanut valita A-luokkaan myös pelkän sävelmän, sanat tai aihepiirin ja näkökulman.

Työskentelyn kuluessa kuvattua metodia on yksinkertaistettu ja ryhmät ovat alkaneet äänestää tarkasteltavana olevasta materiaalista yksinomaan kyllä tai ei. Toisinaan äänestys on voinut tapahtua myös kotityönä sähköpostitse, jolloin sihteeri on koonnut pisteytyksen seuraavaa kokousta varten. Toisinaan kaksi samankaltaista laulua on voitu asettaa vastakkain ja toinen on äänestetty pois. Tasapainon löytäminen työssä ja valinnoissa on ollut tärkeää. Tasapainoa on etsitty yhtäältä sen suhteen, mitä virsikirjaan tarvittaisiin ja kuinka lisävihko toimii yhdessä virsikirjan kanssa sekä vuorovaikutuksessa käsikirjoihin, ja toisaalta kielen, musiikin eikä vähiten aihealueiden suhteen.

Työryhmien läpikäymä materiaali

- ❖ Työryhmien tehtävänä on ollut käydä läpi varteenotettava kotimainen ja ulkomainen julkaistu materiaali.
- ❖ Sopivan lisävihkomateriaalin löytämisessä on hyödynnetty myös toisen työryhmän asiantuntemusta ja ulkomaisia kontakteja.

Työryhmien pyrkimyksenä on ollut käydä läpi kaikki tarkoituksenmukainen julkaistu materiaali. Ensimmäisessä on käyty läpi kotimaisella kielellä julkaistu materiaali, toiseksi pohjoismainen ja kolmanneksi kansainvälinen. Työryhmien tärkeä yhteinen lähde on Ruotsin kirkon virsikirja, joka on käännetty kokonaisuudessaan myös suomeksi vuonna 2002. Toisaalta työryhmien työskentelymetodit ovat tässä kohtaa myös poikenneet toistaan. Suomenkielisessä työryhmässä materiaalia on seulottu kokoelma kerrallaan, kun taas ruotsinkielisillä kukin työryhmäläinen on vuorollaan tuonut oman erityisalueensa musiikkia yhteiseen tarkasteluun.

Työryhmät ovat seuranneet toistensa työtä ja huomioineet toisen työryhmän löydöt omassa työssään. Samoin on käytetty useita muita vieraskielisiä kontakteja uusien kansainvälisten virsien etsinnässä.

Seuraavassa työryhmien pääasiallisesti läpikäymiä virsi- ja laulukirjoja:

Suomenkielinen materiaali: Ruotsin kirkon virsikirja suomeksi (2002), Tuomaslauluja, Messulauluja, Uusia messulauluja, Nuoren seurakunnan veisukirjat (2000, 2005, 2010), Laulutuuhi (2003, 2011), Lasten virsi (2001, 2012), Uusia virsiä (2008, 2009, 2011), Siionin virret, Siionin laulut, Siionin matkalaulut, Siionin Kannel, Matkalauluja, Laula kaikki maa, Cantemus (Suomen Katolisen kirkon virsikirja).

Ruotsinkielinen materiaali: Den svenska psalmboken 1986 med Verburs tillägg 2003, Psalmer i 90-talet, Psalmer i 2000-talet, Cecilia (Katolska kyrkans svenska psalmbok 2013), Sions sånger, Sionsharpan, Nya Barnpsalmboken, Kyrksång, Cantarellen, Hjulen på bussen går runt, Det doftar av himmel, Närmare än jag tror, Ung Psalm, Sångar På Helig Mark, Hallelujah Moments, Hela världens sjunger, I Guds vind.

Muut pohjoismaiset: Norjan kirkon virsikirjat ja lisävihkot (1985, 1997, 2008, 2013), Tanskan kirkon virsikirja 2004, Islannin kirkon lisävihko (tuleva), Gehppes mátkki sávan dutnje, Sálbmagirji.

Kansainvälisiä: Evangelical Lutheran Worship 2006, New English Hymnal, Common Praise, Colours of Grace (2007), Liedboek 2013, Evangelisches Gesangbuch 1993-1996, Gotteslob (2013), Agape: Songs of Hope and Reconciliation (LML 2003), Singing Peace (KMN 2011), Hallelujah! (KMN 2013).

Teksti- ja sävellysseminaari

- ❖ Lisävihkotyön toimeksiannossa toivottiin erityisesti lisävihkoon varta vasten tehtyjä uusia virsiä puuttuvista aihepiireistä. Tällä haluttiin tukea uusia virsiä luovaa työtä Suomessa.
- ❖ Uutta luovaa virsityötä on toteutettu suomenruotsalaisen *Sakralverkstad*-kurssin sekä lisävihkon teksti- ja sävellysseminaarien kautta.
- ❖ Hyvin alkanutta ja tulokselliseksi osoittautunutta työtä olisi tärkeää jatkaa myös lisävihkohankeen päättymisen jälkeen.

Uuden kirkkomusiikin ja virsien luominen on tärkeä osa kirkon hengellistä elämää ja uskonharjoitusta. Voidaan jopa sanoa, että se on yksi elävän seurakunnan tunnusmerkkejä. Yksi lisävihkohankkeen toimeksiannossa luetelluista keskeisistä toiveista olikin, että virsikirjan lisävihkoon tulisi tehdä varta vasten uusia virsiä tällä hetkellä puuttuvista aihepiireistä. Käsikirjavalioikunnan mietinnössä toivottiin erityisesti, että ”lisävihkohanke tukisi suomalaisten säveltäjien ja tekstintekijöiden luovaa työtä”. Lisävihkotyön keskeinen merkitys on näin juuri siinä, että se rohkaisee ajassa elävää seurakuntaa käyttämään lahjojaan ja luomaan uutta tätä ja tulevaa aikaa puhuttelevaa virsirunoutta ja -musiikkia.

Uutta luovaa virsityötä on pohjustettu jo ennen lisävihkohanketta. Erityisesti ruotsinkielisellä puolella pohjustava virsityö on ollut huomattava. Suomenruotsalainen *Sakralverkstad* on virsikirjoitusprojekti, jonka myötä järjestettiin kolmivuotinen virsikirjoituskurssi (2000-luvun alkupuolella). Tapaamisia oli kerran lukukaudessa. Ryhmä on pysynyt myös tämän jälkeen yhdessä ja järjestänyt tapaamisia jo melkein kymmenen vuoden ajan. Projektin aloittajina toimivat musiikkipedagogi ja säveltäjä Camilla Cederholm ja Anna Maria Böckerman. *Sakralverkstad* pyrki kokoamaan pitkäkestoiselle kurssille henkilöitä, jotka halusivat kirjoittaa virsitekstejä ja -melodioita. Tavoitteena oli kehittää osanottajien valmiuksia hyvien opettajien avustamina ja lopulta myös tuottaa uusia virsiä.⁸⁵ *Sakralverkstad* koostui yhteensä noin 25 henkilöstä. Ikäjakama osallistujissa oli teini-ikäisistä eläkeläisiin. Useimmat maan ruotsinkieliset alueet olivat edustettuina. Mukana oli myös erilaisia kristillisiä suuntauksia, eikä tyylillisiä rajoituksia ollut asetettu. *Sakralverkstad* tuotti lopulta 200 virttä. Vain murto-osalla lauluista, ehkä noin 15–20 laululla, on ollut mahdollisuus tulla harkittavaksi lisävihkoon. Siitä huolimatta näillä lauluilla on erityinen merkityksensä: laulut edustavat suomenruotsalaisten omaa materiaalia 2000-luvulla ja antavat uudelle lisävihkolle sekä yhteiselle virsiaarteistolle uuden paikallisen suomenruotsalaisen osan, joka voi olla vuorovaikutuksessa yhteisen kansallisen ja kansainvälisen osuuden kanssa.

Myös suomenkielisellä puolella muutamien hanketta edeltävien pienempien kokeiluluontoisten projektien ja seminaarien avulla on saatu rohkaisevia kokemuksia. Tällaisia olivat mm. vuonna 2012 Jyväskylän kirkkomusiikkijuhlien yhteydessä järjestetty tulevaisuuden virsiä etsivä tilausteosprojekti sekä Päiväkummun virsi-workshop vuonna 2010. Lisäksi on pyritty rohkaisemaan ihmisiä lähettämään aiemmin julkaisematonta materiaalia lisävihkoa varten. Materiaalia on tullut runsaasti ja se on käyty huolellisesti läpi.

Kaiken kaikkiaan uusien virsien tuottamisen tehtävä on ollut lisävihkohankkeen työssä monivaiheinen. Hankkeen alkuvaiheessa työryhmät keskittyivät kartoittamaan virsitarpeita erilaisilla kyselyillä ja lukemalla aikaisempia aiheesta tehtyjä tutkimuksia.⁸⁶ Kartoitusta verrattiin myös työryhmien keräämään materiaaliin julkaistuista kotimaisista ja ulkomaisista laulukokoelmista. Saadusta kartoituksesta hahmottui toiveita monista erityistilanteisiin ja ajankohtiin kohdistuvista tarpeista, mutta myös puuttuvista musiikkityyleistä ja -muodoista. Keskeisenä yksittäisenä toiveena korostui iloa ja kiitosta välittävien virsien tarve.⁸⁷

Virsitärpeiden kartoituksen jälkeen suomenkielinen työryhmä järjesti 15.4.2013 Kirkon toimitalossa, Helsingissä niin kutsutun tekstiseminaariin. Seminaari järjestettiin yksipäiväisenä kutsuseminaarina, ja siihen osallistui noin 30 suomalaista tekstin- ja lauluntekijää. Mukaan kutsuttiin paitsi entuudestaan kokeneita virsirunoilijoita ja hengellisten laulujen tekijöitä myös nuorempia tekstintekijöitä sekä niitä tekstintekijöitä, jotka ovat profiloituneet enemmän maallisen musiikin puolelle. Seminaarin ohjelma koostui runoilija Pekka Kivekkään sekä runoilija ja lauluntekijä Jaakko Löytyn ja runoilija Anna-Mari Kaskisen esitelmistä sekä yhteisestä Learning Café -työskentelystä. Osallistuneilta ja niiltä kutsuilla, jotka eivät päässeet paikalle, saatiin yhteensä 252 tekstiä/laulua yhteensä 19 tekijältä. Näistä työryhmä valitsi 14 laulua (teksti ja laulu) ja 11 tekstiä jatkotyöstettäväksi.

Tekstiseminaari-materiaalin kokoamisen jälkeen, seuraavan vuoden alussa 19.1.2014 järjestettiin työryhmien yhteinen säveltäjäseminaari. Tarkoitus oli, että tekstiseminaarin sävellyksettömät tekstit ja muutamia muita työryhmien valitsema tekstejä jaettaisiin suomalaisten säveltäjien sävellettäväksi. Säveltäjäseminaari toteutettiin tekstiseminaarin tapaan kutsuseminaarina. Kutsuttavien valinnassa painotettiin tällä kertaa erityisesti niitä hengellisen musiikin ammattisäveltäjiä, jotka eivät tekstiseminaarin kautta olleet saaneet mahdollisuutta tulla mukaan lisävihkotyöhön. Seminaariin esitelmöitsijöiksi oli kutsuttu englantilainen kirkkomusiikin säveltäjä Paul Inwood sekä virsisäveltäjänäkin tunnetuksi tullut Ilkka Kuusisto. Erityisesti Paul Inwood toi kansainvälistä näkökulmaa virren epätavallisempiin muotoihin. Seminaariin osallistui kymmenen säveltäjää, joille annettiin sävellettäväksi 24 tekstiä, jotka sisälsivät tekstiseminaarin sävellyksettömät tekstit. Osallistuneilta ja kutsuilla tuli yhteensä 82 sävellystä 16 säveltäjältä. Mahdollisuus oli säveltää myös muuta kuin jaettua tekstimateriaalia. Saaduista sävellyksistä 15 laulua 12 säveltäjältä otettiin edelleen työstettäväksi. Kahteen ehdotuksessa olevaan tekstiseminaarin tuottamaan tekstiin suomenkielinen työryhmä päätti ottaa kaksi sävellystä. Näiden sävelmien katsottiin erilaisuudellaan monipuolistavan virren tulevaa käyttöä.

Kaikkiin etsittyihin ja pyydettyihin aihealueisiin ei saatu lisävihkon kriteerit täyttävää materiaalia. Siten esimerkiksi erityisesti kummiutta käsitteleviä sopivia ehdotuksia ei onnistuttu löytämään. Myös musiikillisesti olisi kaivattu enemmän esimerkiksi anglikaanista kirkkomusiikkia esiin nostavaa tyyliä.

Seminaarien pohjalta lisävihkoehdotuksiin päätyi lopulta 18 uutta virttä 14 tekstintekijältä ja/tai säveltäjältä. Pohdittavaksi jäi, miten saatua korkeatasoista materiaalia voitaisiin hyödyntää myös niiden osalta, jotka eivät lisävihkon kokonaisuuteen päätyneet. Samoin tärkeä pohdinnan aihe on se, miten hyvän alun saanutta, kirkon elämälle elintärkeää prosessia voitaisiin jatkaa. Toivottavaa olisi, että virsityö olisi jatkuva, tulevaisuuteen katsova hanke.

Vuorovaikutus tulevien käyttäjien kanssa

- ❖ Lisävihkohankkeessa on toimeksiannon mukaisesti pyritty avoimeen, nykyaikaiseen ja vuorovaikutteiseen prosessiin yhdessä lisävihkon käyttäjäkunnan kanssa.
- ❖ Toivetta nettivälitteisestä julkisesta arvioinnista ei voitu toteuttaa tekijänoikeudellisista syistä.
- ❖ Työryhmät ovat käyneet dialogia käyttäjäkunnan kanssa Facebookissa, blogin kautta ja myös sähköpostitse.

Lisävihkohankkeen toimeksiantoon sisältyi toive nykyaikaisesta ja keveästä prosessista, joka merkitsisi verkossa toimimista ja elävää vuorovaikutusta virsien tekijöiden ja käyttäjien kanssa. Toiveena oli myös, että

virsimateriaalia voitaisiin kerätä ja kokeilla internetin välityksellä, minkä jälkeen valittaisiin käyttökelpoisimmat virret.

Valiokunnan mietinnössä esitettyä toivetta ei ollut mahdollista toteuttaa sen koko laajuudessa. Tämä johtui ennen kaikkea tekijänoikeuksiin liittyvistä rajoitteista, jotka estävät tekstien ja sävellysten vapaan levittämisen internetin välityksellä. Työryhmien selvitettyä asiaa tultiin siihen tulokseen, että eri tekijänoikeuksien haltijat joutuisivat epätasa-arvoiseen asemaan virsien valinnan suhteen. Näkyviin saataisiin vain ne ehdokkaat, jotka saisivat julkaisuluvan internetissä. Toisaalta erillisten sopimusten tekeminen sähköistä koekäyttöä varten olisi kaikkea muuta kuin keveä prosessi. Jo lopullisen, karsitun lisävihkon sähköinen julkaiseminen olisi ollut tekijänoikeudellisesti haastava ja kustannuksia vaativa työ puhumattakaan ehkä tuhansia lauluja sisältävän kokeilumateriaalin sähköisestä julkaisemisesta.

Työryhmien luovuttua laajasta materiaalin sähköisestä julkaisemisesta pidettiin kuitenkin ensiarvoisen tärkeänä ajatusta vuorovaikutuksesta virsien käyttäjien kanssa. Vuorovaikutuksen toteutumiseksi hankkeelle perustettiin Facebook-ryhmä ja syksyllä 2013 lisävihkotyöryhmät aloittivat virsiaiheisen blogin kirjoittamisen <http://uusivirsi.wordpress.com/> ja <http://nypsalm.wordpress.com/>. Ajatuksena oli, että näiden kautta voisi syntyä keskustelua virsien käyttäjien kanssa uusien virsien luonteesta ja niiden kautta voitaisiin kerätä myös toiveita virsitarpeista. Edelleen toiveiden keräämistä varten hankkeelle perustettiin keväällä 2012 erillinen sähköpostiosoite virsi.psalm@evl.fi, jonka kautta saattoi lähettää myös omia ehdotuksiaan uusiksi virsiksi. Ehdotuksia tätä kautta saapui useita satoja.

Esittelytilaisuudet ja palaute

- ❖ Lisävihkotyötä on esitelty monipuolisesti julkisuudessa erilaisten kotimaisten ja kansainvälisten konferenssien ja tapaamisten yhteydessä, mutta myös median kautta.
- ❖ Varsinkin hankkeen loppuvaiheessa järjestettiin muutamia kokeilujumalanpalveluksia, joissa lisävihkovirsien toimivuutta kokeiltiin käytännössä.
- ❖ Lisävihkotyöryhmät ovat pyytäneet erikseen ulkopuolista palautetta ehdotuksistaan rajatulta kirkon työntekijöiden ja seurakuntalaisten ryhmältä.
- ❖ Hanke on pyritty pitämään avoimena myös suhteessa kirkon päätöksentekijöihin.

Internetissä käydyn keskustelun lisäksi työryhmät esittelivät työnsä vaiheita sekä harkittavina olevia lauluja erilaisissa suomalaisissa ja kansainvälisissä asiantuntijatapaamisissa sekä muissa kokoontumisissa. Näistä merkittävimpiä olivat kansainvälinen hymnologinen konferenssi (Internationale Arbeitsgemeinschaft für Hymnologie) Amsterdamissa (2013), pohjoismaisen Nordhymn-yhteisön hymnologiset tapaamiset Lundissa (2012, 2013, 2014), Jyväskylän kirkkomusiikkijuhlat (2012), kanttoripäivät Lappeenrannassa (2013), jumalanpalveluselämän päivät Seinäjoella (2014) ja Suomen kirkkomusiikkiliiton päivät Oulussa (2013). Jyväskylän ja Lappeenrannan tapahtumien yhteydessä suomenkielinen työryhmä järjesti kyselyn virsitarpeista. Myös muutamia hiippakunnallisia esittelytilaisuuksia sekä seurakuntakohtaisia tapaamisia järjestettiin. Varsinkin loppuvaiheessa järjestettiin muutamia erillisiä kokeilujumalanpalveluksia ja laulutilaisuuksia, joissa pyrittiin testaamaan lisävihkoehdokkaiden sopivuutta seurakuntalauluun. Kaikista edellä mainituista tilanteista kerättiin palautetta työryhmien käyttöön.

Työryhmät ovat pyrkineet pitämään virsikirjan lisävihkotyötä esillä niin yleisessä kuin kirkollisessakin mediassa. On laadittu lisävihkotyöskentelyä koskevia lehdistötiedotteita sekä kirjoitettu työskentelyä

valottavia artikkeleita ammattilehtiin. Lisävihkotyöryhmien puheenjohtajia, sihteereitä ja jäseniä on haastateltu ja heiltä on pyydetty asiantuntijalausuntoja virsiä käsittelevien uutisointien yhteydessä.⁸⁸ Lisäksi hiippakuntakanttoireiden välityksellä on kaikille kanttoireille lähetetty työskentelyä koskeva tiedote.

Virsikirjan lisävihkotyö on pyritty pitämään avoimena myös suhteessa kirkon päättäjiin. Hankkeen aikana on pidetty tiivistä yhteyttä varsinkin kirkolliskokouksen käsikirjavaliokuntaan, mutta myös kirkkohallituksen täysistuntoon ja piispainkokoukseen. Päättäjiä on informoitu säännöllisesti hankkeen etenemisestä ja otettu vastaan myös palautetta. Lisäksi kirkolliskokousta varten laadittiin erillinen hanketta kuvaava esite.

Kansalaispalautteen lisäksi työryhmät halusivat koota myös ulkopuolista käyttäjä- ja asiantuntijapalautetta. Tätä varten molemmilla työryhmillä oli oma kirkon työntekijöistä ja seurakuntalaisista koottu palauteryhmä, joka työn loppuvaiheessa arvioi asetettujen tavoitteiden saavuttamista käymällä läpi tuonhetkisen version lisävihkoehdotuksen. Palauteryhmät eivät ole osallistuneet varsinaiseen valintaprosessiin, mutta palaute on ollut merkityksellistä. Palautteen antaminen tapahtui sähköpostitse.⁸⁹

7. Lisävihkon yksittäisten virsien valintaperusteet

Yleiset valinta- ja karsintaperusteet

Lisävihkotyön lähtökohta on ollut toimeksiannon perusteella tuoda joko musiikillisesti tai tekstisisällöllisesti tai mielellään jopa molempien osalta jotain uutta suhteessa käytössä oleviin vuoden 1986 virsikirjoihin ja niiden liitteisiin.

Toiseksi lisävihkojen virsissä on haluttu painottaa sellaisia tarpeita, joita työryhmä on saanut toimeksiantonsa sekä erilaisten tarvekartoitusten perusteella. Erityisiksi painopisteiksi ovat tätä myötä muotoutuneet ilo ja kiitos, luomakunta ja ihminen positiivisesta näkökulmasta, hiljaisuus ja pyhän kohtaaminen, hengellinen etsintä sekä yhteisöllisyys, osallisuus ja vieraanvaraisuus.

Kolmanneksi tärkeänä valintakriteerinä on pidetty kirkolliskokouksen toimeksiannossa mainittua peruseriaatetta, jonka mukaan virsi on Raamattuun pohjautuva laulu, jossa sisältö, sävel ja runoasu välittävät kirkon uskoa ja ihmisen kokemusta.

Neljänneksi valintaan on vaikuttanut virren yhteislaulettavuus sekä sen soveltuvuus myös sisällöllisesti yhteisölliseen ilmaisuun.

Yksittäisten virsien valintaperusteet suomenkielisessä lisävihkossa

I Me kiitämme ja ylistämme

901. Luoja, Isä, sinulle (*Großer Gott, wir loben dich*)

sanat: Te Deum -hymni 400-luvulta; Ignaz Franz 1774; käänös: Pekka Kivekäs 1994, 2000; sävelmä: saksalais-itävaltalainen/ Sagan 1772/ Wien 1774

muut kielet: saksa, ruotsi (Olov Hartman 1980), englanti (Clarence A. Walworth 1835; säk. 6-11 Alan Luff), venäjä

Kansainvälisesti erittäin tunnettu ja käytetty Te Deum -virsi. Virsi löytyy vuoden 1986 Suomen ruotsinkielisestä virsikirjasta ja muiden muassa Ruotsin ja Norjan kirkon virsikirjoista. Virsi voi edesauttaa myös nykyisten Te Deum -virsien käyttöä paremmin. Virsi tunnetaan monilla kielillä.

902. Jumalamme, suuruuttasi

sanat: Leena Ravantti 2013; sävelmä: a. Sirkku Rintamäki 2014, b. Pekka Nyman 2014

Lisävihkotyön yhtenä tavoitteena on ollut etsiä uusia ja tuoreita kiitosvirsia Pyhälle Kolminaisuudelle, messun laudamusvirren paikalle. Tämä lisävihkon teksti- ja sävellysseminaarin kautta valmistunut uusi kolminaisuusvirsi tuo käytössä olevien kolminaisuusvirsien rinnalle uutta sekä tekstisisällöllisesti että sävelkielellisesti. Kolmiyhteisen Jumalan ihmisymmärryksen ylittävä salattu olemus tuodaan esille tuoreilla, mutta vahvasti kristilliseen perinteeseen liittyvillä kielikuvilla. Tekstiin on haluttu kaksi erityylistä sävellystä, jotka laajentavat mahdollisuuksia käyttää virttä monenlaisissa tilaisuuksissa.

903. Soi, virteni, kiitosta Herran

sanat: Mikko Katila 1899; uud. Herkko Kivekäs 1971; sävelmä: suomalainen kansantoisinto Kalajoelta (virrestä 256)

Herätysliikeperinteessämme yli herätysliikerajojen tunnetuksi tullut kiitosvirsi on yleiskiitosvirsi moniin eri tilanteisiin. Toivon näkökulma elämän varjoissa on vahvana läsnä. Jaakobin lailla pimeän yön keskellä

kamppaileva ihminen saa luottaa Jumalan siunaukseen (1. Moos. 32: 23–33). Sävelmä nostaa esiin arvokasta suomalaista kansantointoperinnettä.

904. Kohotkoon ilohuuto

sanat: Jouko Ikola 2000; sävelmä: Timo-Matti Haapiainen 2010

Tässä kiitosvirressä ensimmäinen uskonkappale saa erityisen korostuksen. Ihmisen kehollisuus ja aistit nähdään Jumalan arvokkaina lahjoina, joilla on myös esteettinen arvonsa. Virsiin on toivottu tämänpuoleisuuden esille nostamista teologisesti positiivisesta näkökulmasta. Siihen tarpeeseen tämä virsi vastaa. Sävelmän tavallisesta poikkeavaa rytmisyyttä voidaan vahvistaa käyttämällä erilaisia soittimia.

905. Seppä taivaallinen ja armollinen

sanat: Kolbeinn Tumason 1208; käännös: Niilo Rauhala 2002, 2014; sävelmä: Þorkell Sigurbjörnsson 1973

Pohjoismaiden vanhimmaksi tunnetuksi virsitekstiksi nimetyssä virressä arkaaiset kielikuvat tuovat yllättävänkin modernilla ja nykyihmistä puhuttelevalla tavalla Luojan ihmiselämän arjen keskelle. Inkarnaation sanoma ei koske vain joulua, vaan se voi olla läsnä kirkkovuoden erilaisissa tilanteissa. Uusvanha islantilainen kaunis ja koskettava hymni tuo yksinkertaisella ja vanhakantaisella tavalla esiin kristillistä sanomaa. Virsi on Islannin kirkon virsikirjassa.

906. Riemuita saamme (*In dir ist Freude*)

sanat: Cyriakus Schneegass 1598; käännös: Pekka Kivekäs 2014; sävelmä: Giovanni Giacomo Gastoldi 1591/Erfurt 1598

muut kielet: saksa

Tanssillinen renessanssisävelmä ja -teksti sopivat kiitos- ja ylistysvirreksi monenlaisiin tilanteisiin. Teksti ja musiikki yhdistyvät kokonaisvaltaiseksi kiitokseksi Jumalalle. Erityisesti Keski-Euroopassa tätä on yleisesti käytetty viisiäänisenä ruokavirtenä. Virsi tunnetaan monilla eri kielillä.

907. Onko suurempaa ihmettä (*Min Aynet Fikir New*)

sanat: Almaz Belhu (Etiopia) 1970; käännös: Jaakko Löytty 1983, uud. 2014; sävelmä: Almaz Belhu (Etiopia) 1970

muut kielet: amhara, englanti (Jim ja Aurelia Keefer)

Etiopialainen Jumalan rakkautta ylistävä virsi tuo kansainvälistä väriä kiitosvirsisävelmään ja sen keinuva rytmillinen elementti uutta perinteisiin kiitosvirsimelodioihin. Sanat korostavat pitkänperjantain tapahtumia, mutta virsi sopii myös joka-aikaiseen käyttöön ja moniin erilaisiin tilanteisiin. Virsi on kansainvälisesti hyvin tunnettu ja sitä lauletaan monilla kielillä. Suomalaisen lähetystyön kumppanuuskirkosta saatu virsi on osoitus siitä, että lähetystyö on vastavuoroista.

908. On yksi nimi ylitse muiden

sanat: Pekka Simojoki 2002; sävelmä: Pekka Simojoki 2002

muut kielet: englanti (Anna-Mari Kaskinen)

Lisävihkon kiitos- ja ylistysvirsiensä valikoimaan on etsitty myös luterilaisen kirkon piirissä vaikuttavaa uudempaa ylistyslauluperinnettä. Tämä Jeesuksen nimeä ylistävä virsi on tullut tyylilajissaan lyhyessä ajassa erittäin suosituksi. Nykyisessä virsikirjassa vastaavia virsiä ei juuri ole käytettävissä. Jeesus-nimi, joka tarkoittaa ”Jumala pelastaa”, välittää keskeisellä tavalla kristinuskon keskeistä sanomaa.

909. Ole kiitetty, Herra Jeesus Kristus (*Yakanaka Vhangeri*)

sanat: Eva Norberg 1980; käännös: Pekka Kivekäs 1995; sävelmä: zimbabwelainen

muut kielet: shona

Eteläafrikkalainen esilaulaja–seurakunta-vuorotteluun perustuva virsi. Seurakuntaosuus voidaan laulaa afrikkalaiseen tyyliin moniäänisesti ja mahdollisuuksien mukaan rytmisoittimin väritettynä. Virttä voidaan kerrata useita kertoja. Yksi käyttötapa on vastaus evankeliumitekstiin. Virsi kuuluu sekä Ruotsin että Norjan nykyisiin virsikirjoihin.

910. Kiitän Herran antamista (*Giitus buot Du attáldagain*)

sanat: Nils-Aslak Valkeapää; käänös: Arto Seppänen 2014; sävelmä: suomalainen kansantoisinto Pohjois-Savosta
muut kielet: pohjoissaame, inarinsaame (Ilmari Mattus 2014)

Kiitosvirsi on tekstiltään Suomen saamenkielisen kulttuurin omaa uudempaa perintöä. Siinä korostuu erityisellä tavalla ihmisen ja luomakunnan välinen yhteys ja Luojan ylistys. Saamen kieli ja kulttuuri on vasta viime vuosina saanut tunnustetun aseman kirkossamme. Uuden saamenkielisen virsikirjan jumalanpalveluskaavan myötä pohjoisen alkuperäiskansan kulttuuri on tullut näkyväksi kirkossamme. On luonteva askel tuoda oma monikulttuurisuus näkyviin myös valtaväestön virsikirjassa.

911. Talven valon saamme lumen myötä

sanat: Leena Ravantti 2014; sävelmä: Tuomo Nikkola 2014

Talvea myönteisesti käsitteleviä virsiä ja hengellisiä lauluja on ollut suomalaisessa hengellisessä perinteessä yllättävän vähän, ja siksi talvivirttä on toivottu paljon. Lisäviikotyön teksti- ja säveltäjäseminaarin tuloksena valmistunut virsi vastaa tähän tarpeeseen ja toivottavasti rohkaisee sanoittajia ja säveltäjiä tekemään uusia talvivirsiä. Lennokas melodia tukee tekstin myönteistä sävyä ja tuo myös uusia värejä virsien sävelmaailmaan.

912. Minun sydämeni on levollinen

sanat: Ilona Nyman psalmin 57 pohjalta 2011; sävelmä: Ilona Nyman 2011

Psalmin 57 pohjalle sävelletty kiitosvirsi. Kansainvälisten virsikirjojen esimerkkiä noudattaen lisäviikkoon on etsitty helposti opittavia lyhyitä virsiä. Virttä voidaan käyttää eri tavoin vuorotellen säkeistöjä seurakunnan, kuoron ja/tai esilaulajan välillä ja sitä voidaan kerrata tarvittaessa. Virren kahta osaa voidaan käyttää myös erillisinä esimerkiksi psalmin kertosäkeenä tai esirukouksen akklamaationa.

II Me rukoilemme

913. Minä olen Herra, Jumalasi

Sanat: Anna-Mari Kaskinen 2001, uud. 2014; sävelmä: Lasse Heikkilä 2001

Luterilaiseen hengelliseen elämään ja kristilliseen kasvatukseen on perinteisesti kuulunut katekismuksen kohtien jatkuva opettelu ja rukousmeditaatio. Lutherin vähässä katekismuksessa kehoitetaan joka aamu ennen päivän töitä laulamaan kymmenestä käskystä. Nykyisessä virsikirjassa selkeää ja helposti opittavaa käskyvirttä ei oikeastaan ole. Tässä kymmenen käskyn virressä sävelmänä on käytetty kalevalaisesta perinteestä nousevaa kansansävelmää, joka luontevalla tavalla yhdistää oman kansanperinteemme ja pedagogisesti oivaltavan lähestymistavan. Esilaulajan ja seurakunnan väliseen vuorolauluun perustuvassa virressä seurakunta vastaa Jumalan puhutteluun. Käskyt eivät ole näin vain ulkoa opeteltavia asioita, vaan kristilliseen elämään kuuluvaa rukousta, dialogia ihmisen ja Jumalan välillä.

914. Etsi, kutsu minutkin (*Take, O take me as I am*)

sanat: John L. Bell 1995; käänös: Pekka Kivekäs 2004; sävelmä: John L. Bell 1995
muut kielet: englanti, ruotsi (Victoria Rudebark 1999)

Skotlantilaisen Iona-yhteisön yksinkertaiset toistettavat rukouslaulut ovat nousseet viime vuosina ranskalaisen Taizé-yhteisön laulujen ohessa suosituiksi ekumeenisiksi virsiksi. Lähes kaikissa uusimmissa eri kirkkojen virsikirjoissa on näitä virsiä. Tässä rukouksessa Jumalalta pyydetään, että hän kohtaisi rukoilijan

sellaisena kuin tämä on. Rukousta toistetaan monia kertoja ja seurakunta voi laulaa sitä yksi- tai neljänlaisesti. Rukousvirsi sopii esirukouksen yhteyteen tai vastausvirreksi raamatuntekstiin tai sellaisenaan seurakunnan rukoukseen. Toistettavassa rukouksessa rukoilija lepää yhteisen rukouksen varassa. Pyhä Henki saa itse tehdä työtään.

915. En tiedä, miksi kirkonpenkkiin näin

sanat: Markus Bäckman 2014; sävelmä: Pekka Nyman 2014

Rukous voi olla läsnä myös niissä elämän vaiheissa, joissa Jumalaan uskomisen ei ole helppoa. Lisäviikotyön yhtenä tärkeänä tehtävänä on ollut etsiä virsiä, joissa nykypäivän hengellinen etsintä ja kirkon jumalanpalvelusyhteydestä vieraantuneiden arat kysymykset tulisivat sanoitettua. Tässä virressä seurakunta yhdessä etsivän ihmisen kanssa sanoittaa tätä kokemusta. Vaikka usko ja rukous eivät ole kaikille itsestäänselvyksiä, voi seurakunta kantaa kaipaustakin eteenpäin.

916. Maailman kaikki rukoukset poimit

sanat: Jonas Jonson; käänös: Leena Ravantti 2014; sävelmä: Hans Olav Mørk 1985

Uudempaa ruotsalaista virsirunoutta edustava teksti on rukous kolmiyhteiselle salatulle Jumalalle, jota kohti ihmiset eri tavoin pyrkivät mutta jota kukaan ei voi käsittää. Maailman moninaisuuden keskellä ihmisen ymmärrys asettaa monenlaisia rajoja, ja tässä rukouksessa pyydämme Jumalalta itsellemme ymmärrystä ja rakkautta niitä kohtaan, jotka eivät usko siten kuin me uskomme. Oikeassa oleminen ei ole tämän virren päämäärä. Jumalan erilaiset puhuttelut nousevat Raamatun omasta kielestä. Kauniisti maalaileva norjalainen melodia antaa rukoukselle myönteisen sävyn.

917. Rukouksen liekki

sanat: Anna Eriksson (säk. 5) ja Anna-Mari Kaskinen (säk. 1–4 ja 6) 2014; käänös: Anna-Mari Kaskinen (säk. 5) 2014; sävelmä: Anna Eriksson

Kynttilänsytytysvirren on ajateltu sopivan erityisesti lasten kanssa vietettäviin pieniin hartaushetkiin, joissa kynttilä on rukouksen näkyvänä merkinä. Vuoden pimeänä aikana kynttilän valolla on erityinen merkitys. Virressä on erilaisia säkeistöjä eri tarpeisiin: Osa säkeistöistä sopii erityisesti pyhäinpäivään tai muihin vainajien muistohetkiin. Joitain säkeistöjä voidaan käyttää esirukouksen yhteydessä seurakunnan rukouslauseena ja myös niin kutsuttuja elämäankaarikynttilöitä sytytettäessä. Lisäksi on säkeistöjä kirkkovuoden juhla-aikojen erilaisiin tarpeisiin.

918. Rauhan Herra, suo rauha (*Jäärabba ssäläämi*)

sanat: palestiinalainen; käänös: Anna-Mari Kaskinen 2014; sävelmä: palestiinalainen

muut kielet: arabia, heprea (Magnus Riska 2014), ruotsi (Karin Erlandsson 2014), englanti (Terry McArthur), saksa (Jürgen Henkys 2014), ranska (Sophie-Madeleine Haapiainen 2014), venäjä (Arvo Survo 2014)

Palestiinalainen rauhanrukous kuuluu toistettavien lyhyiden rukousvirsiin joukkoon. Seurakunnan keskeisenä tehtävänä on rukoilla rauhaa sotien ja riitojen runtelemaan maailmaan. Tätä rukousvirttä voidaan laulaa seurakunnan toistamana esimerkiksi esirukouksen yhteydessä. Virsi on Norjan kirkon virsikirjassa.

919. Jeesus, Jeesus, kuule rukoukseni

Sanat: tuntematon; sävelmä: trad.

Muut kielet: englanti, tukiviittomat (Hannele Rabb 2015)

Kaanon on yksinkertaisimpia moniäänisyyden muotoja, joka on viime vuosina tullut eri kirkkojen virsikirjoissa yhdeksi seurakuntalaulun muodoksi. Tässä kaanonissa seurakunnan rukous elää erityisellä tavalla, kun yhtäaikaaisesti seurakunnan laulamana rukouksessa kuuluvat Jeesuksen nimi, pyyntö kuulla rukous, pyyntö

Jumalan rauhasta ja Halleluja-ylistys. Rukousta voidaan toistaa useita kertoja esimerkiksi esirukouksen yhteydessä tai ehtoollisen aikana.

920. Nyt tapahtukoon tahtosi (*Mayenziwe 'ntando yakho*)

sanat: Isä meidän -rukous; käänös: työryhmä; sävelmä: eteläafrikkalainen kansansävelmä
muut kielet: xhosa, englanti

Eteläafrikkalaisessa rukouksessa pyydetään Herran rukouksen tapaan Jumalan tahdon tapahtumista elämässämme. Virttä voidaan laulaa afrikkalaisen jumalanpalveluskäytännön mukaisesti moniäänisesti, jolloin sitä toistetaan useita kertoja. Toisto auttaa oppimista ja laulaja saa levätä yhteisen rukouksen varassa. Pyhä Henki saa tehdä työtään. Rukousvirsi sopii esimerkiksi esirukouksen yhteyteen tai vastausvirreksi raamatuntekstiin tai sellaisenaan seurakunnan rukoukseen. Virsi on tärkeä osoitus tämän päivän lähetysvaihdesta eri maanosien ja kulttuurien välillä.

921. Leipä elämän (*Jag är livets bröd*)

sanat: Joh. 6: 35 mukaan Anna-Mari Kaskinen 1999, uud. 2014; sävelmä: Anders Gerdmar 1974
muut kielet: ruotsi

Kaanon perustuu Jeesuksen sanoihin Johanneksen evankeliumin mukaan: ”Minä olen elämän leipä” (Joh. 6: 35). Virsi sopii sellaisenaan lyhyeksi evankeliumimeditaatioksi tai vaikka vastausmusiikiksi. Sitä voidaan käyttää ruokarukouksena tai useasti toistettuna ehtoollisen aikana. Kaanon on myös Ruotsin ja Norjan kirkkojen virsikirjoissa.

922. Kuuntelen

sanat: Annika Koivula; sävelmä: Annika Koivula ja Mari Torri-Tuominen

Monien kansainvälisten esimerkkien rohkaisemana hiljaisuuden liike on saanut yhä keskeisemmin jalansijaa osana Suomen luterilaisen kirkon hengellistä elämää. Varsinkin hiljaisuuden retriittien kautta on tullut tutuksi lauluperinne, jossa keskitytään runsaiden sanojen sijasta kuuntelemaan Jumalan puhetta hiljaisuudessa. Tästä rohkaiseva esimerkki on erityisesti profeetta Elian kokemus Jumalan kohtaamisesta (1. Kun. 19: 11–13). Tämä alun perin lasten virreksi tehty yksinkertainen virsi tuo esille juuri tätä rukouksen ja kristillisen spiritualiteetin muotoa, joka sopii kaiken ikäisille. Rukousvirttä voidaan tilanteesta riippuen toistaa useita kertoja ja käyttää vaikkapa osana messun esirukousta.

III Jumala on turvamme

923. Silmäni aukaise (*Be thou my vision*)

sanat: irlantilainen 700-luvulta; Mary Elizabeth Byrne/Henrietta Eleanor Hull; käänös: Anna-Mari Kaskinen 2009; sävelmä: irlantilainen
muut kielet: englanti, ruotsi (Jonas Jonsson)

Kansainvälisesti erittäin tunnettu vanha irlantilais-englantilainen virsi on rukous, jossa katsotaan eteenpäin rohkeasti Jumalaan luottaen. Moneen tilanteeseen ja eri ihmisille sopivat ikiaikaiset sanat ja raikas sävelmä muodostavat kokonaisuuden, josta voi tulla uusi kaikkien tuntema ja paljon laulettu yleisvirsi. Tällaisilla virsillä on tärkeä merkityksensä, sillä niitä lauletaan läpi elämän ja ne antavat turvaa myös hädän hetkellä.

924. Edessä reitti tuntematon aukeaa

sanat: Kaija Pispä; sävelmä: Jaakko Löytty

Lisävihkohankkeessa on etsitty virsiksi sopivia hengellisiä lauluja, joissa nousee esiin nykypäivän ihmistä puhutteleva tapa kohdata pyhän Jumalan todellisuus tämän maailman keskellä. Tässä monille tutussa

suomalaisessa virressä korostuu ihmisen osa olla yhtä aikaa yhtäältä tässä maailmassa, sen vaaroissa ja vaivoissa ja toisaalta taivaan kansalaisena. Vaikka ihmisen vaellus on usein epätoivon täyttämää, on kristityillä silti koko ajan iankaikkisen elämän toivo ja turva Jumalassa

925. Maa järkkyy, murtuu

sanat: Kjell Wiklund 2004; käänös: Pekka Kivekäs 2007; sävelmä: a. Jyrki Linjama 2014 b. Erkki Tuppurainen 2014
muut kielet: ruotsi

Tämän virren teksti tehtiin Ruotsissa vuoden 2004 Kaakkois-Aasian tsunamikatastrofin kriisihartauksiin. Yhteisessä surussa tarvittiin sanoitusta asioille ja tapahtumille, joita ihminen ei voi järjellään ymmärtää ja joiden äärellä viisainkin jää sanattomaksi. Tarvittiin virttä, jossa sanoma Jumalan turvasta on läsnä, vaikka uskon tuomat vastaukset eivät kriisin hetkellä kenties riitä. On vain kysymyksiä ja tuskan huutoa Jumalalle. Kahdella lisäviikohankkeen säveltäjäseminaarin kautta tuotetulla sävelmällä etsitään virren käyttökelpoisuutta erilaisissa tilanteissa, myös ns. kriisitilanteiden ulkopuolella. Olisi tärkeää, että virsi tulisi tutuksi myös sellaisina kirkkovuoden aikoina, jolloin se tekstisisältönsä puolesta voi tukea käytettäviä raamatuntekstejä. Ennalta tuttu virsi on otettavissa helpommin kriisitilanteissa. Valitut sävellykset laajentavat osaltaan vuoden 1986 virsikirjan tylien kirjoa.

926. Piirrä Jeesus sydämeeni (*Čále, Jesus, iežat gova*)

sanat: Thomas Kingo (säk. 1); pohjoissaameksi Lars Jakobsen Hetta (säk. 1) ja Arto Seppänen (säk. 2–4); käänös: Arto Seppänen 2014; sävelmä: Genevestä 1400-luvulta
muut kielet: pohjoissaame, inarinsaame (Ilmari Mattus 2009, 2014)

Suomen saamelaisessa kulttuurissa juuri tällä virrellä on oma, erityinen merkityksensä. Se tunnetaan laajalti ja sitä lauletaan monissa tilanteissa, jopa kuolinvuoteen äärellä. Vanhat, saamelaisen kulttuurin ulkopuolelta tulleet sanat ovat saamen kielen ja kulttuurin kautta saaneet syvällisen merkityksen, jossa poroerotuksessa käytettävä omistusta osoittava merkki yhdistyy kristillisen kasteen merkkiin. Jumalan kasteessa piirtämä merkki antaa iankaikkisen turvan ja ulottuu läpi elämän. Myös vanhalla tasatahtisella koraalisävelmällä on erityinen moodinsa saamelaisessa laulutavassa.

927. Erämaassa jyvä hiekan

sanat: Britt G. Hallqvist 1977; käänös: Anna-Mari Kaskinen 2014; sävelmä: Egil Hovland 1977

Uutta ruotsalaista virsirunoutta edustavassa laulussa sanoitetaan tämän päivän pienuuden kokemusta suuressa maailmassa miljoonien ihmisten keskellä. Raamatun ajattomat sanat (esim. Ps. 8: 4–5) yhdistyvät virren tekstissä nykyihmisen kokemusmaailmaan ja tuovat esiin ihmisen olemisen ajan ja ikuisuuden rajalla – Jumalaan turvaten.

928. Olen elänyt muita varten

sanat: Juuso Happonen 2014; sävelmä: Laura Sippola 2014

Perinteinen kristillinen kieli on toisinaan varsin poissulkevaa suhteessa ihmisiin, jotka eri syistä ovat joutuneet uhraamaan elämänsä. Kun on korostettu kristillisiä hyveitä jopa terveyden menettämisen uhalla, itseensä käpertynyt ihminen on saattanut unohtaa, että rakkaus on lahjaa myös itseä varten. Tässä virressä etsitään uutta kielellistä tapaa lähestyä Jumalaa kuitenkin vahvasti kristilliseen traditioon tukeutuen. Sävelkielessä on niin ikään uutta lähestymistapaa hengelliseen musiikkiin.

929. Nyt pelko pois

sanat: Ylva Eggehorn 1972; käänös: Pekka Turunen 1994, uud. Niilo Rauhala 1995; sävelmä: Lars Moberg 1974

Virsi on Ruotsin kirkon vuoden 1986 virsikirjan suosituimpia uusia virsiä. Se kääntää katseen tulevaisuuteen mutta ottaa todesta elämän pimeyden ja ihmisen pelot. Virsi käsittelee Raamatun ja muiden kristillisten

kielikuvien kautta modernin ihmisen pohdintoja uskon ja järjen suhteesta sekä rohkaisee luottamaan Jumalaan. Virsi sopii myös kriisitilanteisiin, ja sitä käytettiin paljon Ruotsissa Estonian haaksirikon yhteydessä vuonna 1994 ja Kaakkois-Aasian tsunamin jälkeen vuonna 2004.

930. Kuka oon Sinun suunnitelmassas?

sanat: Laura Sippola 2013; sävelmä: Laura Sippola 2013

Virsi edustaa lisävihkotyön uusia, tämän päivän ihmisiä puhuttelevia virren muotoja ja sanoituksia. Lisävihkohankkeen tekstiseminaarin kautta tullee laululla on etsitty uusia, varsinkin nuoria puhuttelevia seurakuntalaulun ilmaisuja. Virsi on yhtä aikaa nuoren ihmisen arkaa kyselyä Jumalalta, mutta myös lujaa turvautumista ja luottamista Jumalan huolenpitoon. Virteen on otettu virsille epäsovinnaiseen tapaan puhekieli virsirunouden ja rukouksen kieleksi. Työryhmä kysyykin, voisiko puhekielisyyys tuoda seurakunnan käyttämän rukouksen kielen lähemmäksi nuoren ihmisen elämää. Tekijä edustaa uutta virrentekijäsukupolvea. Tekstissä voidaan nähdä yhtymäkohtia psalmilauluperinteeseen, ja yksinkertainen, lähes puhelaulunomainen, meditatiivinen laulu sopii yhteislauluksi, kun se opitaan. Musiikillisesti avara virsi karttaa perinteisiä lokeroiteja tyyllilajeihin. Juuri tässä virressä yhteisön kollektiivinen minä ja yksilön henkilökohtaiset kysymykset kohtaavat ainutlaatuisella tavalla.

931. Sinun edessäsi painamme päämme

sanat: Markku Perttilä 2005; sävelmä: Markku Perttilä 2005

Virsi edustaa uudempaa suomalaista hengellistä lauluperinnettä, jossa yhdistyy erityisellä tavalla luottamus Jumalaan ja uskon keskeneräisyys. Se sopii monenlaisiin tilanteisiin, esimerkiksi konfirmaatioon tai avioliittoon vihkimiseen mutta myös kaikenikäisten yhteiseen rukoukseen ja iltavirreksikin. Tarttuva kertosäe helpottaa virren oppimista.

932. Joskus sisimpäämme kasvaa ilon kukkamaa

sanat: Anna-Mari Kaskinen 1993; sävelmä: Jukka Salminen 1994

Suosittu suomalainen lastenvirsi opettaa pedagogisesti oivaltavilla kielikuvilla rukouksen ja Jumalaan luottamisen merkityksestä. Virsi on monikäyttöinen erilaisiin tilanteisiin ja siinä on helposti opittava mukaansa tempaava kertosäe. Kielikuvissa riittää pohdittavaa myös aikuisille.

933. Oi ihmeellistä armoa (*Amazing Grace*)

sanat: John Newton 1779; käännös: säk. 1–4 Anna-Maija Raittila 2000, uud. ja säk. 5–6 Anna-Mari Kaskinen 2014; sävelmä: amerikkalainen/skotlantilainen sävelmä 1831
muut kielet: englanti

Kansainvälisesti ehkä tunnetuin negrospirituaali on ylistysrukousta Jumalan tuomasta armosta syntisen elämään. Suomennos on uusi ja siinä on haluttu korostaa armon ja parannuksen teon jatkuvuutta kristityn elämässä. Virsi on yleisvirsiyppinen ja sopii monenlaisiin tilanteisiin. Mukana on alkuperäinen kuusisäkeistöinen englanninkielinen teksti, jota uusi käännös pyrkii aiempia käännöksiä uskollisemmin noudattamaan.

IV Odotuksesta täyttymykseen

934. Oi saavu jo, Immanuel

sanat: latinankielinen teksti 1100-luvulta, John Mason Neale 1851, ruots. Anders Frostenson 1984; käännös: Niilo Rauhala 1996; sävelmä: keskiajalta

Läntisen kristikunnan yhteistä perintöä oleva keskiaikainen adventtivirsi on kansainvälisesti katsoen huomattavasti tunnetumpi kuin vuoden 1986 virsikirjan liiteosan lähisukulaisensa (Vkl 756). Se laajentaa

osaltaan käytössä olevien adventtivirusien valikoimaa ja kiteyttää adventin ajan keskeistä sanomaa. Virsi on Ruotsin kirkon virsikirjassa ja tunnettu adventtivirusi ympäri Euroopan.

935. Profeetat aikanaan

sanat: F. Pratt Green 1970; käänös: Anna-Mari Kaskinen 2012; sävelmä: Pia Cantiones 1582

Tärkeä, kansainvälisesti tunnettu, raikas Pia Cantiones -virsi nostaa esiin suomalaisten omaa keskiaikaista käyttämätöntä virsiperintöä. Sävelmä on tunnettu myös joululauluna, mutta tähän valitut sanat on tarkoitettu adventin aikaan. Virren myötä Marian odotusaika tulee erityisellä tavalla näkyväksi. Iloinen sävelmä tarttuvine kertosäkeineen tuo uusia sävyjä adventin ajan virsien valikoimaan.

936. Hetkeksi hiljene, maa

sanat: Toivo Hyyryläinen; sävelmä: Jouko Saari

Uudempaa suomalaista jouluvirsiperintöä edustava virsi tuo tarpeellisia hiljaisuuden ja ihmettelyn sävyjä jouluvirsien valikoimaan. Kuuntelun, katselun, kumartamisen ja ylistämisen kehotukset vievät seurakuntaa Jumalan ihmiseksi tulon lähteille.

937. Tulvii riemu sydämeeni

sanat: Paul Gerhardt 1653; käänös: Pekka Kivekäs 2010, 2014; sävelmä: Johann Georg Ebeling 1666

Yhtä aikaa herkkä ja riemullinen vanha virsi tuo syvällisesti esiin joulun ja Jumalan ihmiseksi tulon sanoman. Puhdasoppisuuden ajan virsi vie joulun ihmeen mietiskelyn ainutlaatuisen syviin kerroksiin. Ollessaan toisen maailmansodan aikana natsien vankina saksalainen pappi, teologi ja vastarintataistelija Dietrich Bonhoeffer kertoi kirjeissään siitä lohdusta, jota sai juuri tämän virren kautta. Tässä virressä riittää epäilemättä pohdittavaa vaikka koko kristityn elämän ajaksi.

938. Ole tervehditty täällä

sanat: Johann Georg Seidenbusch 1687 Salve Regina -hymnin mukaan/ruots. Bo Setterlind 1974, 1977, 1982; käänös: Anna-Mari Kaskinen 1996, uud. 2014 ja Tomi Valjus 1990 (kertosäe); sävelmä: Mainz 1712

Maria-aihe on luterilaisuudessa ja myös virsiperinnössämme jäänyt tähän asti tarpeettoman ohueksi. Lisävihkoon on etsitty sellaista Maria-virttä, jossa luterilaisuuteen oleellisesti kuuluva Marian kunnioittaminen Jumalan äitinä nousisi selkeämmin esille. Marian tervehtiminen ja myös Ave Maria -rukous ovat kuuluneet luterilaisuuden perusrukouksiin, vaikka ne ovat jääneet vuosisadoiksi unohduksiin. Tässä lähes tanssillisessa keskiaikaiseen Salve Regina -hymnin tekstiin perustuvassa virressä Maria-teema kohdistaa katseen erityisellä tavalla uskon keskukseen, Kristukseen. Maria kirkon esikuvana tuo inkarnaation näkökulman kristillisen elämän ytimeen. Reipas ja rytmillisesti monipuolinen sävelmä kertosäkeineen houkuttelee myös lapsia mukaan lauluun. Virsi on Ruotsin virsikirjassa.

939. Jeesus Kristus, suuri ihme

sanat: Marty Haugen (säk. 1–4); käänös (säk.1–4) ja sanat (säk.5–9): Leena Ravantti 2014; sävelmä: Marty Haugen 1984

Edellisen virren tavoin tämä amerikkalaista uudempaa perinnettä edustava virsi nostaa esiin paastonajan erityistä merkitystä. Se ammentaa sisältönsä kristillisen mystiikan teologiasta ja katselee Kristus-yhteyden merkitystä kristillisen elämän näkökulmasta. Itsetutkiskelua ja kristillistä mietiskelyä vievät eteenpäin myös vaihtoehtoiset paastonajan eri viikkojen aiheisiin liittyvät säkeistöt. Näin virttä voidaan käyttää läpi paastonajan ja se tuo koko ajan uutta pohdittavaa. Yksittäisiä säkeistöjä voidaan halutessa käyttää esimerkiksi paastonajan vastausmusiikkeina. Kansanomainen sävelmä tuo uusia sävyjä paastonajan virsien valikoimaan.

940. Päivää neljäkymmentä

sanat: George Hunt Smyttan 1856/Francis Pott 1860?; käänös: Anna-Mari Kaskinen 2009; sävelmä: mahdollisesti Martin Herbst 1676

Lisävihkoon on kaivattu erityisesti sellaisia virsiä, jotka toisivat esiin paastonajan merkitystä mutta eivät vielä syventyisi hiljaisen viikon ja Kristuksen kärsimyksen teemoihin. Sellaisia ei vuoden 1986 virsikirjassa juurikaan ole. Tässä kansainvälisesti tunnetussa virressä paastonaikaa tarkastellaan Jeesuksen tehtävään valmistautumisen ja neljäkymmenen päivän paaston näkökulmasta. Paastonaika katumuksen aikana nousee erityisesti esille.

941. Ristin alla

sanat: Ilona Nyman 2013; sävelmä: Ilona Nyman 2013

Lisävihkohankkeen tekstiseminaarin kautta tullessa virressä on etsitty erityisesti lapsille sopivaa hiljaisen viikon virttä, mutta siinä riittää syvyyttä kaikenikäisten käyttöön. Sitä voidaan käyttää myös joka-aikaisena synnintunnustusvirtenä.

942. Vehnänjyvä nukkuu

sanat: John Macleod Campbell Crum 1928/ ruots. Anders Frostenson 1968; käänös: Anna-Maija Raittila 1995; sävelmä: ranskalainen kansansävelmä 1400-luvulta

Pääsiäisvirsi, jossa on tuoretta, mutta silti raamatullisiin kielikuviin perustuvaa symboliikkaa. Pääsiäisen salaisuus avautuu symbolien kautta uudella tavalla. Kansainvälisesti tunnettu vanha ranskalainen melodia tuo uutta väriä pääsiäisvirsiin. Virsi on Ruotsin kirkon virsikirjassa.

943. Aurinko tanssii, halleluja!

sanat: Pia Perkiö 1990; sävelmä: tansanialainen

Tansanialainen riemullinen pääsiäisvirsi tuo sekä sävelmältään että sanoitukseltaan uutta raikasta ja iloista tanssillisuutta pääsiäisvirsiin valikoimaan. Afrikkalaisen perinteen mukaisesti virttä voidaan laulaa moniäänisesti ja rytmisoittimin säestettynä. Virsi kuuluu myös Ruotsin ja Norjan virsikirjoihin.

944. Sylin täydeltä kukkia kannat

sanat: Marcello Giombini 1970; käänös: Anna-Mari Kaskinen 1995, uud. 2014; sävelmä: Marcello Giombini 1970

Valoa tulviva italialainen pääsiäisvirsi, joka tuo erityislaatuisella musiikillisella muodollaan ja kerronnallaan pääsiäisen sanoman raikkaalla tavalla eläväksi. Virsi perustuu kysymys–vastaus-vuorotteluun, jossa ikään kuin haastatellaan haudalla käyneitä naisia. Vuorottelu voidaan toteuttaa eri tavoin seurakunnan ja/tai esilaululajien vuorolauluna ja kaikki voivat yhtyä kertosaakeen hallelujaan. Virsi soveltuu erityisen hyvin myös lasten kanssa vietettäviin pääsiäisen jumalanpalveluksiin. Virsi on Ruotsin kirkon virsikirjassa.

945. Kuoleman paasi liikahtaa

sanat: Jouko Ikola 2013; sävelmä: Erkki Tuppurainen 2014

Lisävihkohankkeen teksti- ja sävellysseminaarin tuottamassa virressä yhdistyvät yllättävällä tavalla yhtäältä pääsiäisen ilosanoman ja toisaalta surun todellisuuden kohtaaminen. Virsi sopii sekä pääsiäiseen että joka-aikaiseen käyttöön ja esimerkiksi hautajaisvirreksi. Maininta Emmauksen tien tapahtumista mahdollistaa virren käyttämisen myös ehtoollisvirtenä.

946. Kutsut minut maailmaan

sanat: Tytti Issakainen 1997, uud. 2014; sävelmä: Sade Bartling 2014

Pääsiäinen on kirkon ja kristityn elämän käänteentekevä keskus. Tässä virressä pääsiäisen sanoma liitetään kolmen eri raamatunhenkilön, Marian, Pietarin ja Tuomaksen kautta jokaisen ihmisen elämään. Kutsu elämään koskee kaikkia, myös epäilyksen keskellä eläviä. Kaunis ja samalla rauhallisen meditatiivinen melodia kertosäkeineen kuljettaa sanomaa eteenpäin.

947. En voi nähdä tuulta

sanat: Anders Frostenson 1958, 1973; käänös: Juhani Forsberg; sävelmä: Erhard Wikfeldt 1958

Virsikirjasta on puuttunut Pyhän Hengen työtä kuvaileva virsi. Tämä virsi avaa tuulen vertauskuvan avulla uudella tavalla Pyhän Hengen merkitystä niin lapsille kuin aikuisille.

948. Niin vähän pieni siemen kaipaa (*Ett frö behöver inte mycket*)

sanat: Lena Frilund 2006; käänös: Tytti Issakainen 2014; sävelmä: Camilla Cederholm 2006
muut kielet: ruotsi

Virsi avaa Pyhän Hengen työtä kristityn elämässä uudella maanläheisellä tavalla seuraamalla pienen siemenen kasvua. Tätä kasvua seuraten virsi välittää sanomaa Jumalan varaan jättäytymisestä. Suomenruotsalaisten uutta virsiperintöä edustava melodia myötäilee tekstin herkkää kauneutta.

949. Vuodata nyt meihin, Herra

sanat: Simo Korpela ilmeisesti Robert Robinsonin (1758) tekstin pohjalta, uud. Laula kaikki maa –toimikunta 1991, uud. Anna-Mari Kaskinen 2014; sävelmä: suomalainen kansantointo amerikkalaisesta Nettleton-sävelmästä

Kolmiyhteinen Jumala tekee työtään Henkensä kautta sanan ja sakramenttien välityksellä. Tässä rukouksessa jumalanpalvelukseen kokoontuva seurakunta pyytää Pyhää Henkeä tulemaan keskelleen ja tekemään työtään kirkossa ja maailmassa. Yhteisöllistä jumalanpalveluskeskeistä virttä, jossa on kestävä sanoma, tarvitaan virsiemme joukkoon. Suomalaisella kansantoisinnolla on juurensa angloamerikkalaisessa kauniissa ja tarttuvassa virsimelodiassa.

V Osallisuus, yhteys ja vastuu

950. Kirkko olkoon niin kuin puu (*Que esta iglesia sea un árbol*)

sanat: Pablo Sosa (Argentiina) 2009; käänös: Anna-Mari Kaskinen 2014; sävelmä: Pablo Sosa (Argentiina) 2009
muut kielet: espanja, englanti (Andrew Donaldson 2013)

Argentiinalainen Kirkkojen maailmanneuvoston yleiskokouksen lauluviikkossa mukana ollut virsi tuo virsivalikoimaan paitsi toivottua kansainvälistä väriä myös tuoreita uusia kielikuvia kirkosta ja sen olemuksesta. Virren sanat perustuvat profeetta Jeremian kirjan sanaan, joka on kuin ennakkokuva kirkon olemuksesta (Jer. 17: 8). Sanoituksessa korostuu seurakunnan yhteisöllinen luonne ja vieraanvaraisuus. Näitä teemoja on korostettu kirkossamme erityisesti vuosina 2011–2013 toteutetussa jumalanpalveluksen kehittämishankkeessa Tiellä – På väg.

951. Laulu kuuluu kirkkotiellä

sanat: Anna-Mari Kaskinen 2008; sävelmä: suomalainen kansansävelmä

Kalevalaiseen runomittaan ja sävelmään perustuva virsi on tullut suosituksi erityisesti perhejumalanpalvelusten aloituslauluna. Suomalainen kansanperinne on ollut esillä tähän asti varsin ohuesti virsikirjassa, vaikka sillä on merkittävä osa kristillisen perinteen juurtumisessa Suomeen. Virsi-sanan alkuperä

on juuri tässä perinteessä. Laulutapa on helppo oppia ja se sallii myös vuorolaulun seurakunnan ja esilaulajan välillä. Säestys voi tapahtua esimerkiksi kanteleella.

952. Oi Jeesus, muuta minua

sanat: Eyvind Skeie 2003; käänös Pekka Kiveäs 2014; sävelmä: Dag-Ulrik Almqvist 2005
muut kielet: ruotsi (Ull-Britt Gustafsson-Pensar 2006)

Kristuksen kaltaiseksi tuleminen on kristillisen elämän päämäärä. Kristityn on määrä toimia Kristuksena lähimmäiselleen. Tämän virren teksti on meditoiva ja sitä tukee mietiskelevä sävelmä. Monitasoinen ja syvälinen virsi avautuu laulajalleen vähitellen. Moderni sävelkieli tuo kaivattua lisää virsien tyyliin.

953. Sanasi on meille leipää

sanat: Pekka Nyman 1995; sävelmä: Pekka Nyman 1995

Jumalan sanan jakamiseen liittyy niin kuultu kuin näkyvä Jumalan sana. Tässä rukouksessa pyydetään Jumalaa ohjaamaan sanallaan yhteen kokoontuvaa seurakuntaansa. Virren musiikillinen muoto ja sävelkieli tuovat kansanomaisuudellaan ja rytmisyydellään uutta väriä virsiin. Virsi voidaan haluttaessa toteuttaa niin sanottuna kaikulauluna, jolloin esilaulajan jälkeen seurakunta toistaa säkeen, tarvittaessa moniäänisesti. Kaikulaulu sopii hyvin eri-ikäisistä koostuvan seurakunnan käyttöön.

954. Herramme luo käykäämme kaikki

sanat: Fred Kaan 1972, ruots. Kerstin Anér 1975; käänös: Pekka Kiveäs 1996; sävelmä: Sri Lankasta

Messua viettävä seurakunta on Jumalan lahjoja jakava seurakunta. Ehtoollisella seurakunta ottaa vastaan Jumalan lahjat ja jakaa niitä lähimmäisille lähellä ja kaukana. Jumalan uhri annetaan eteenpäin maailmalle. Erityisesti uhrivirreksi tarkoitettussa srilankalaisessa laulussa soi maailmanlaaja kristittyjen yhteys ja kristittyjen vastuu toisistaan ja koko maailmasta. Ylistävä luonne ja tarttuva kertosäe laajentavat oleellisesti virsivalikoimaamme. Virsi on Ruotsin ja Norjan kirkkojen virsikirjoissa.

955. Lahjoillasi meitä siunaat

sanat: Jaakko Löytty 1992; sävelmä: Jaakko Löytty 1992

Kristitylle koko elämä on Jumalan lahjaa. Erityisesti jumalanpalveluksessa ihminen saa vastaanottaa kolmiyhteisen Jumalan koko työn meidän puolestamme. Jumalanpalvelus jatkuu arjen elämässä näitä lahjoja eteenpäin jakaen. Esirukoukseen tai uhrivirreksi sopivaan virteen yhteinen jakaminen ja vastuu toisesta tulevat kauniin karulla tavalla esille. Kaunis helposti opittava melodia toistuvine kertosäkeineen lienee tehnyt virrestä suoranaisen klassikon.

956. Rauhaa, ystäväni (*Peace, peace, wonderful peace*)

sanat: Botswanaassa käytetty rauhantoivotuslaulu; käänös: Anna-Mari Kaskinen 2013; sävelmä: Tuomo Nikkola 2014
muut kielet: englanti, tukiviittomat?

Tämän rauhantoivotusvirren teksti perustuu Botswanan luterilaisen kirkon Gaboronen seurakunnan käytössä olevaan lauluun, jota lauletaan ennen ehtoollista niin sanottuna rauhantoivotuslauluna. Afrikassa kuten muutenkin eri puolilla maailmaa ehtoollisen vieton yhteisöllinen luonne tulee näkyväksi erityisellä tavalla, kun rauhantoivotus ei ole vain arkaa vieruskaverin tervehtimistä, vaan halutaan tervehtiä suuri osa seurakuntaa. Monissa suomalaisissakin seurakunnissa tapa on vähitellen yleistynyt, ja virren myötä sille voidaan antaa myös enemmän aikaa. Lisävihkohankkeen säveltäjäseminaarin myötä tekstiin on saatu messusävelmistöön sopiva melodia.

957. "Tämä on...", meille luvataan

sanat: Vuokko Kortekangas 1999; sävelmä: Olli Kortekangas 1999

Uudentyyppisessä ehtoollisvirressä ehtoollista lähestytään kysellen ja ihmetellen. Tämän päivän ihmiselle uskon ja järjen suhde herättää monenlaisia kysymyksiä eikä vähiten ehtoollisen salaisuuden äärellä. Epävarma ja kyseleväkin ihminen saa luottaa lujasti ehtoollisessa läsnä olevaan Kristukseen ja hänen työhönsä meissä.

958. Pyhään salaisuuteen Jeesus meidät sulkee

sanat: Francisco F. Feliciano, ruots. Anders Salomonsson; käänös. Pekka Kivekäs 2002; sävelmä: filippiiniläinen kansanmelodia

Filippiiniläiseen kansanmelodiaan perustuva ehtoollisvirsi tuo harvinaista aasialaista väriä virsivalikoimaamme. Kaunis, hymnimäinen melodia korostaa ehtoollisen salaisuusluonnetta. Uskon kautta ehtoollisen aterialla tapahtuu ihmisen uudistuminen.

959. Leipä syö, viini juo (*Eat this bread, drink this cup*)

sanat: Jacques Berthier 1984; käänös: Anna-Mari Kaskinen 2005; sävelmä: Jacques Berthier 1984
muut kielet: englanti, ruotsi, tukiviittomat?

Ranskalaisen Taizé-yhteisön toistettavat rukouslaulut ovat nousseet viime vuosina skotlantilaisen Iona-yhteisön laulujen ohessa tärkeiksi ekumeenisiksi virsiksi. Tästä osoituksena lienee, että lähes kaikissa uusimmissa kansainvälisissä kirkkojen virsikirjoissa on mukana tätä virsiperintöä. Ranskalaisen Taizé-yhteisön lauluista lisävihkoon on valikoitunut tämä Kristuksen sanoja toistava ehtoollisvirsi. Ajatus on, että virttä voidaan toistaa esimerkiksi ehtoollista vietettäessä useita kertoja – vaikka koko ehtoollisen ajan. Virttä voidaan laulaa myös moniäänisesti, kuten perinteeseen kuuluu.

960. Maksettu on velkani mun

sanat: Anna-Mari Kaskinen 1982; sävelmä: Pekka Simojoki 1982

Tunnettu ja paljon laulettu ylistyshymni, jota on laulettu erityisesti ehtoollisen yhteydessä. Tekstissä korostuu Kristuksen sovitus työ meidän puolestamme ja hänen läsnäolonsa keskellämme.

961. Laulan, koska herätit minut kuolemasta

sanat: Pekka Kivekäs 1990, uud. 2014; sävelmä: Pekka Nyman 2014

Tuttuun Tuhlaajapoika-vertaukseen liittyvässä rukouksessa toteutuvat Jeesuksen kirjoituksista lukemat sanat: ”Hän on lähettänyt minut ilmoittamaan köyhille hyvän sanoman, julistamaan vangituille vapautusta ja sokeille näkönsä saamista, päästämään sorretut vapauteen.” (Luuk. 4: 18). Virren rukoilija on herännyt kuolemasta uuteen elämään. Tekstissä korostuvat hengellisen heräämisen näkökulmat ja samanaikaisesti sairaiden, heikkojen ja vähäosaisten läsnäolo seurakunnan keskellä. Laulu sulkee sisäänsä monenlaiset tuhlaajat ja epäonnistuneet. Se ei vain puhu jostain seurakunnan ulkopuolisesta todellisuudesta, vaan todellisuudesta, joka on tässä ja nyt. Tämä ainutlaatuinen rukous sanoittaa seurakunnan olemusta uudella, sisäänsä sulkevalla tavalla. Uusi raikas sävelmä tuo virren tekstiin toiveikkaan ja tulevaisuuteen katsovan sävyn.

962. Jeesus, metsän heleydessä

sanat: Leena Ravantti 2007; sävelmä: Sheldon Ylioja 2007

Huoli luomakunnan hyvinvoinnista ja ekologinen vastuu ovat teemoja, jotka ovat nousseet viime vuosikymmeninä yhä keskeisemmiksi yhteiskunnassa ja kirkossa. Virsi näistä aiheista kuitenkin puuttuu. Virsi

haastaa tyytymään vähään ja yksinkertaiseen ekologiseen elämäntapaan. Usko ihmiseksi tulleet Jumalaan, Jeesukseen Kristukseen on tämän elämäntavan syvintä ydintä.

963. Herra, kutsut työhösi

sanat: Jouko Ikola 2013; sävelmä: Joonatan Rautio 2014

Kirkon elämä tulee näkyväksi seurakuntalaisissa ja heidän arjessaan. Seurakunta ei tarkoita vain hengelliseen työhön palkattuja työntekijöitä, vaan ennen kaikkea seurakuntalaisia, jotka toimittavat jumalanpalveluksen ja toimittavat arjen palvelua elämässään. Kirkko on osallisuuden yhteisö. Teksti- ja säveltäjäseminaarien kautta saadussa viisiäänisessä kaanonissa leivotaan leipää, käytetään talkoovasaraa, otetaan vastaan – rakennetaan omilla lahjoilla Kristus-ruumista. Musiikillinen muoto julistaa osaltaan seurakunnan yhteisöllistä luonnetta. Seurakunta laulaa ja hengittää yhteisessä rytmissä ja silti monenlaisena seurakuntana.

964. Jeesus, ristinpolkuasi

sanat: Leena Ravantti 2007; sävelmä: Markku Kilpiö 2007

Kaupunkilaisuutta käsitellään virsissä yllättävän vähän. Monien virsien maisemat ja kielikuvat nousevat agraariyhteiskunnasta. Tämä virsi vakuuttaa, että Jeesuksen tie ja siten kristityn vastuun tie kulkee myös suuren kaupungin kiireen ja kilpailun keskellä.

965. Vien suuren viestin (*Ye nzolle nata malongi maku*)

sanat: Hilaire Nkounkou 1970 (Kongo), ruots. Olof Berglund 1974; käänös: Anna-Mari Kaskinen 1995, 2002; sävelmä: Hilaire Nkounkou 1970 (Kongo)
muut kielet: kikongo

Virsisivalikoimaan on kaivattu uusia lähetyssaiheisia virsiä. Tässä kongolaisessa virressä kristityn tehtävä evankeliumin viejänä tulee raikkaalla tavalla esille. Rytmii tempaa mukaansa monenikäisen seurakunnan. Virsi on Ruotsin kirkon virsikirjassa.

966. Isä nyt vie rakastamaan (*Now go in peace*)

sanat: Michael Mair 2002/2005?; käänös: Pekka Kivekäs 2014; sävelmä: karibialainen kansansävelmä
muut kielet: englanti

Karibialaiseen kansanmelodiaan perustuva kaanon on Iona-yhteisön laulumateriaalia ja on tarkoitettu erityisesti jumalanpalveluksen loppuun lähettäväksi virreksi. Seurakunta lähetetään kolmiyhteisen Jumalan nimeen ja hänen turvassaan viemään rakkauden viestiä ympäröivään maailmaan. Jumalanpalvelus jatkuu arjen elämässä. Virttä voidaan toistaa useita kertoja esimerkiksi loppukulkueessa. Kaanon on musiikillisena muotona kuin ketjuviesti, jossa soi kolmiyhteisen Jumalan läsnäolo.

VI Nyt ja aina

967. Aamu on tullut (*Morning has broken*)

sanat: Eleanor Farjeon 1931, ruots. Anders Frostenson 1976; käänös: Anna-Mari Kaskinen 1995; sävelmä: gaelinkielisen kansanlaulun sävelmä
muut kielet: englanti

Irlantilainen aamuvirsi on tunnettu monilla kielillä ympäri maailman. Virsi löytyy useista muiden maiden virsikirjoista ja sitä lauletaan kirkkojen yhteisissä rukouksissa. Iloinen, keinuva melodia kutsuu kiittämään monissa erilaisissa tilanteissa, ja virsi sopii myös vaikkapa aamujumalanpalveluksen aloitukseen.

968. Nyt nouse, kiitä Luoja (*Mu süda, ärka üles*)

sanat: Paul Gerhardt 1647; käännös: Anna-Mari Kaskinen 2014; sävelmä: a. koraali Nicolaus Selneckerin kokoelmassa 1587 b. virolainen kansantoisinto
muut kielet: viro

Luterilaisuuden peruskoraaleihin kuuluva aamuvirsi on jäänyt aiheetta tuntemattomaksi suomalaisessa virsiperinteessä, vaikkakin joitain kansantoisintoja siitä on esiintynyt herätysliikkeiden laulukirjoissa. Reipas, suorastaan tanssillinen melodia ja Jumalan lahjoista kiittävät ytimekkäät sanat muodostavat laulettuun perusrukoukseen, joka sopii monenlaisiin tilanteisiin ympäri vuoden. Virolainen kauniisti polveileva kansantoisinto on naapurimaassamme erittäin suosittu ja siten tärkeä virsi myös moniin virolais-suomalaisiin yhteisiin tilanteisiin.

969. Päivä maillensa käy

sanat: Holger Lissner 1980; käännös: Anna-Mari Kaskinen 2001; sävelmä: Erik Sommer 1980

Monille kielille käännetty tanskalainen kaunis iltavirsi katselee saapuvaa yötä ja levon aikaa myös laajemmasta näkökulmasta. Toisille ihmisille maailmassa sama hetki on aamu, kun maapallon varjopuoli kääntyy aurinkoa kohti. Koko ajan kaiken Luoja ja ikuisen turvan tuoja on läsnä tässä maailmassaan.

970. On unen aika, pieni ihminen

sanat: Eyvind Skeie 1990; käännös: Tytti Issakainen 2014; sävelmä: Sigvald Tveit 1990

Iltarukous vuoteen äärellä ennen nukahtamista on tärkeä osa lapsen kristillistä kasvatusta. Joitain tähän sopivia iltarukousvirsiä onkin jo olemassa, mutta pienelle lapselle tarkoitettu kristillinen kehtolaulu on uutuus. Norjalaisessa kehtolaulu-virressä pieni lapsi nukutetaan Jeesuksen nimeen siunaten. Virsi on Norjan virsikirjassa.

971. Maan korvessa kulkevi lapsosen tie

sanat: säk. 1–2 Immi Hellén 1884 ja säk. 3 Jaana Marjanen 2014; sävelmä: Pekka Juhani Hannikainen 1898

Suomalaisesta hengellisestä musiikkiperinnöstä tunnettu laulu on siirtynyt sukupolvelta toiselle. Sitä käytetään paljon muun muassa kastetilaisuuksissa, kriisihartauksissa ja hautajaisissa. Kaksi perinteistä säkeistöä ovat saaneet lisävihkotyössä jatkokseen uuden kolmannen säkeistön, jonka sisältö nousee Mikkelinpäivän evankeliumista (Matt. 18: 10). Jeesus muistuttaa, miten lasten enkelit saavat taivaissa joka hetki katsella Jumalan kasvoja.

972. Hiljaisessa siimeksessä

sanat: Erik Lindschöld 1688; käännös: Anna-Maija Raittila 1999; sävelmä: Timo Alakotila 2014

Vanha ruotsalainen virsiteksti on ainutlaatuinen esimerkki kristillisestä mystiikan teologiasta virsirunoudessa. Mietiskelevä yöaikaan sijoittuva rukous ulottaa kielikuvansa luontoon ja avaruuteen asti ja hakee kuvillaan myös kristillisen morsiusmystiikan ulottuvuuksia. Uusi kansanlaulupohjainen suomalainen sävelmä tukee virren mietiskelevää ja rauhoittavaa sävyä

973. Tuo siunaus nyt koteihin

sanat: J. Victor Bloch 1847; käännös: Kaija Pispala 2014; sävelmä: Thomas Tallis n. 1567/Thomas Ravenscroft 1621

Virsiä yhtenä tärkeänä tehtävänä on tukea kodin hengellistä elämää. Ateriyhteys on kodin ja perheen kristillisen elämän luonteva kohta, jolloin muistetaan myös kaikkien hyvien lahjojen antajaa. Tässä siunauskaanonissa pyydetään kolmiyhteistä Jumalaa siunaamaan koti ja ruokapöytä. Virsi on mukana Norjan uudessa virsikirjassa.

974. Saapua yhteiseen pöytään

sanat: Pirjo Vahtola 2013; sävelmä: Erkki Tuppurainen 2014
muut kielet: tukiviittomat?

Lisävihkotyöryhmä on etsinyt virsiä, joissa tulee näkyviin seurakunnan yhteisöllinen vieraanvaraisuus ja yhteisen jakamisen tehtävä. Uudessa teksti- ja säveltäjäseminaarien myötä saadussa virressä tämä näkökulma tulee erityisen hienosti esille. Ateriyhteys on kristillisen elämän syvintä yhteyttä.

975. Isästäni, Jeesus, kiittää tahtoisin

sanat: Anna-Mari Kaskinen 1996, uud. 2014; sävelmä: Pekka Kosonen 2013

Kodin ja perheen hengellisen elämän tukeminen on yksi virsien tärkeä tehtävä. Lisävihkoon on toivottu isänpäivään sopivaa virttä. Virressä rukoillaan isän, kodin ja perheen puolesta. Virren sanoihin voi sovittaa halutessaan paitsi isän myös muut perheenjäsenet ja vaikka kummin.

976. Tutulla tiellä ei eksyä saata

sanat: Kaija Pispala 2001; sävelmä: Jaakko Löytty 2001

Tavallisuus ja arkisuus jäävät usein huomaamatta, eikä niitä ole monestikaan sanoitettu virsiin ja hengellisiin lauluihin. Tavallinen arki kattaa kuitenkin ajallisesti suuren osan elämää. Virsi nostaa tavallisen elämän kiitoksen aiheeksi ja näkee siinä tärkeän arvonsa.

977. Kyyneliin kastuu köyhien maa

sanat: Jonas Jonson; käänös: Anna-Mari Kaskinen 2014; sävelmä: Anna Cederberg Orreteg

Uutta ruotsalaista virsirunoutta ja -sävelmää edustava virsi nostaa esiin uudella tavalla vanhaa symboliikkaa, joka rakentaa yhteyttä tämän maailman ja uuden maailman välille. Ruusu Kristuksen symbolina välittää kristillisen toivon läsnäoloa ajassa, jossa epätoivo maailman kärsimyksissä on kokemuksena usein vahvempi. Ruusun kärsimys yhdistyy myös luonnon kärsimykseen ja tuo vahvan ekoteologisen näkökulman virteen. Kristitty elää tässä toivossa jo tässä ajassa ja rakentaa Hengen voimassa oikeudenmukaisuutta jo nyt.

978. Pyhän kaupungin porteista saavat

sanat: Britt G. Hallqvist 1972, säk. 4 Oscar Ahlén 1984; käänös: Anna-Maija Raittila 1994; sävelmä: Egil Hovland 1976

Kristillinen toivon sanoma ulottaa katseensa siihen hetkeen, jolloin tämä aika päättyy ja koittaa uusi kirkkauden aika taivaan valtakunnassa. Silloin se, mitä tässä maailman ajassa on hetkittäin aavistettu, tulee kirkkaaksi ja todeksi. Ystävät ja rakkaat tunnistetaan, pelot ja murheet väistyvät. Ruotsissa ja Suomen ruotsinkielisessä virsikirjassa käytössä oleva virsi välittää kauniilla ja iloisella tavalla pyhäinpäivän sanomaa ja tuo siten uusia sävyjä nykyisiin suomenkielisiin virsiin. Virsi sopii myös hautaan siunaamiseen.

979. Te autuaat, te murheelliset maan

sanat: Anna-Mari Kaskinen 2000, uud. 2014; sävelmä: Pekka Kosonen 2014

Jeesuksen vuorisaarnan autuaaksijulistukset koskevat paitsi tulevaa myös tätä aikaa. Siten Jumalan valtakunta on todellisuutta jo tässä ajassa. Tässä uutta suomalaista hengellistä musiikkia edustavassa virressä kuvataan tuoreella ja tulevaisuuteen katsovalla tavalla kristillistä toivon sanomaa, joka ei perustu voimaan ja viisauteen, vaan sulkee sisäänsä myös pienet ja heikot. Tuore, mieleen jäävä sävelmä kutsuu mukaansa monenikäistä seurakuntaa.

980. Tulkoon tie sinua vastaan (*May the road rise to meet you*)

sanat: irlantilainen; käänös: Anna-Mari Kaskinen 2001; sävelmä: irlantilainen
muut kielet: englantia, ruotsi (Per Harling 1995)

Vanha irlantilainen siunausvirsi tunnetaan monilla kielillä ja se sopii monenlaisiin tilanteisiin. Lyhyttä virttä voidaan käyttää vaikka onnitteluvirtenä juhlapäivänä tai jäähyväisvirtenä erottaessa. Lyhyytensä vuoksi se opitaan nopeasti ja tarvittaessa sitä voidaan toistaa useita kertoja.

8. Motiveringar till de enskilda psalmerna i psalmbokstilläggsförslaget

Motiveringar till de enskilda psalmerna i det svenskspråkiga psalmbokstilläggsförslaget

1 TRONS MYSTERIUM

1.1 Lovsång

1 Låt vår kyrka bli ett träd

T Pablo Sosa, Argentina 2009 Ö Essi Sandell, Fi 2014 M Pablo Sosa 2009

En uttalad målsättning för arbetsgruppen har varit att välja även sånger som representerar andra kristna kulturer (Per Harlings term är *sånger från den världsvida kyrkan*). Pablo Sosa från Argentina har varit drivkraften bakom skapandet av en kontextualiserad psalmsång baserad på folkkultur i Latinamerika, och en viktig ekumenisk påverkare genom sitt arbete med global kyrkosång inom Kyrkornas Världsråd. Den här sången kommer till oss via sångboken *Hallelujah!*, som gjordes för Kyrkornas Världsråds senaste generalförsamling 2013. Sångens ord bygger utgår från ett bibelord ur profeten Jeremias bok (Jer 17:8). Refrängen ges även på spanska. Detta är ett genomgående förfarande i detta psalmbokstilläggsförslag: genom att en del av en sångs ursprungsspråk ges får den som sjunger möjligheten att komma en aning närmare de kristna från andra kulturer vars sång vi lånar. Även i finskspråkiga tilläggsförslaget (nr 950).

2 Sjung lovsång, alla länder

T Psaltaren 117:1 M Jaques Berthier, Frankrike 1978

Lovsång kan vara stillsam och innerlig. Detta är en av sju sånger från den franska ekumeniska komuniteten i Taizé i detta psalmbokstilläggsförslag. Dessa sånger är mycket etablerade och har sjungits länge i församlingarna, men ges nu en mera befäst plats. Så gott som alla nya psalmböcker som ges ut internationellt innehåller numera någon eller några sånger från Taizé.

Taizésångerna har valts så att de kompletterar varandra, för att underlätta för den som t.ex. vill bygga en gudstjänstshelhet med sådana sånger. Taizésångerna publiceras på svenska och originalspråket (i detta fall latin), samt i de fall det är möjligt (5 av 7) även på finska. Notbilden föreslås då ha svenska och originalspråket (i den ordningen), medan finskan ges nedanför. Detta för notbildens läsbarhets skull.

3 Jag vill ge dig, o Herre, min lovsång

T & M Christer Hultgren, Sverige 1978

Svensk karismatisk lovsång i vispopstil som tack vare sin popularitet i Sverige togs med i svenska psalmbokens *Verbumtillägg* 2003.

4 Lovsjung vår Gud

T John L Bell & Graham Maule, Skottland Ö Leif Nahnfeldt & Tomas Boström M Skotsk folkmelodi

En psalm från Iona- komuniteten i Skottland med aktuella teman och nya bilder: omsorg om skapelsen och nästan, enhet och solidaritet. Föreslås med hänvisningen att den även kan sjungas till nr 107:s melodi (*Slane*; "Var du vår längtan").

5 Kom, lova vår Gud

T Jonas Jonson, Sverige 1990, ö. från portugisiskan **M** Brasiliansk folkmelodi

En sydamerikansk lovpsalm som blivit mycket spridd internationellt, bl.a. finns den i *Norsk salmebok* (2013), *Evangelical Lutheran Worship* (2006), och de svenska psalmbokstilläggen. En styrka är den enkla och lättillgängliga brasilianska folkmelodin. Psalmen är här något förkortad (fyra verser av sex i den svenska översättning som används, har oftast fem verser på andra språk).

En vers medtas på portugisiska, på samma sätt som i *Norsk salmebok* (jmf nr 1).

6 Allena Gud i himmelrik

T Nicolaus Decius, Ty 1522/6 **Ö** Sverige 1567 **M** Tyskland 1539/Herbert Beurle, Holland

En holländsk trestämmig kanon som använder den första frasen av den reformationstida Gloria-psalmen *Allein Gott in der Höh' sei Ehr* (psb 147), som kombinerar traditionellt innehåll med ny form. Observera att psalmen inte är avsedd att ersätta psb 147 som treenighetspsalm / Gloria och Laudamus. Däremot stärker kanonsången denna för vår kyrka historiskt viktiga psalm.

7 Glädjen i oss blir till musik

T & M Jefferson Cleveland, USA **Ö** Anna Brummer, Finland 2014

Den ena av två afroamerikanska gospelsånger i psalmbokstilläggsförslaget: se nr 16 *Vi ska jubla högt, vi ska sjunga*. Liksom sång nr 16 parafraserar den en av Psaltarens lovpsalmer (150), men den svenska översättningen har gjorts för att bättre kunna omfattas även av barn. Psalmen beskriver Gud som musikens ursprung och uttrycker musikglädjen genom instrument. *Praise Ye the Lord* har etablerats som psalm i och med att den medtagits i *Evangelical Lutheran Worship* (2006).

8 Helig, helig, helig

T & M Tore W Aas, Norge **Ö** Peter Sandwall

Den här psalmen har mässans *Sanctus* som utgångspunkt (första versen), medan andra och tredje verserna är en komprimerad parafras på *Agnus Dei*. Fjärde versen ställer människan i relation till detta. Psalmen binder således samman mycket av nattvardsfirandets tematik. Den här psalmen ur *Norsk salmebok* (2013) representerar genren Praise and Worship/karismatisk lovsång/nordisk gospel, både musikaliskt och till teologiska betoningar.

På svenska och engelska: Tore Aas har skrivit den först på engelska, sedan på norska.

9 Jubla min själ

T Luk 1:46 **M** Jaques Berthier, Frankrike

En av sju Taizésånger (se nr 2). Denna skiljer sig musikaliskt från de övriga i och med att den är en fyrstämmig kanon. Sången har även en överstämma som bör publiceras i ackompanjemangsutgåvan - den kan då byggas ut till åtta stämmor. Ändå fungerar melodin lika bra som unisont enstämmig. Texten är ur Bibelns mest kända lovsång (Luk. 1:46). På svenska och latin.

10 Som gränslösa vidder

T Martin Lönnebo, Sverige 1993 **M** Sven-Erik Bäck, Sverige

Som kontrast till avdelningens många enkla, omedelbara och intuitiva texter, är här en mer begrundande, litterär och konstfärdig lovsång, mättad på bilder.

11 Tänk att livet kostar livet

T Jørgen Gustava Brandt, Danmark 1985 **Ö** Catharina Östman, Fi 2014 **M** Ole Schmidt Danmark, 1986

Den här fina danska psalmen, som inte tidigare funnits i svensk översättning, är ett exempel på den livsbejakande teologi som betonar tacksamheten inför Guds skapelsegåva (se den allmänna förklaringsdelens kapitel 3, teologiska motiveringar).

12 Det är gott att tacka Herren

T Psaltaren 92 **M** Curt Lindström, Sverige 1985

Psaltarpsalmer i den här formen (verser och omkväde/refräng) saknas i vår psalmbok, men är vanliga i andra psalmböcker. T.ex. har de svenska och norska psalmböckerna ett urval psaltarpsalmer. Formen med omkväde har visat sig vara den kanske tacksammaste för församlingssång av direkta bibeltexter: församlingen sjunger en enkel, ofta upprepade refräng som snabbt lärs utantill, medan en övad sånggrupp sköter resten av texten och berikar sången musikaliskt.

Överlag är våra gudstjänster fattiga på psaltarsång, medan denna internationellt sett ofta är obligatorisk i många kyrkosamfundets gudstjänster. Det lilla urval psaltarmkväden med eller utan psaltarpsalmer som läggs fram i detta förslag kan ses som ett försöksmaterial, och som ett frö till framtida liturgisk förnyelse.

Denna psaltarpsalm innehåller enkel, välklingande musik som kan fungera som svar mellan läsningarna i mässan alla söndagar efter pingst. Psaltarpsalm för Johannes Döparens dag.

13 Sjung till Herrens ära

T Psaltaren 96, 47 **M** Jan Takolander, Finland

Finlandssvensk nyskriven musik i jazzton. Särskilt användbar som svar mellan läsningarna i mässan under söndagarna efter påsk. Den här psaltarpsalmen skiljer sig från den föregående och den efterföljande i och med att den är mer genomkomponerad. Även denna har dock en refräng, som omgärdar versen.

14 Saliga de som bor i ditt hus

T Britt G Hallqvist, Sv/Psaltaren 84 **M** Trond Kverno, No 1985

Se nr 12. Den här psaltarpsalmen behåller en mer poetisk psaltaröversättning gjord av Britt G Hallqvist.

15 Vi kommer för vår Gud

T Svein Ellingsen, Norge **Ö** Jan Arvid Hellström **M** Johannes Johansson, Sv

En lovsång med trotsig, stilla glädje, särskilt lämpad som ingångspsalm i mässan.

16 Min Jesus, min Herre

T & M Darlene Zschech, Australien **Ö** Bengt Johansson

Kanske den mest kända sången från australiensiska *Hillsong Church*. Ett bra och sångbart exempel på karismatisk lovsång (eller eng. *pentecostal song*), vilken mer och mer vinner insteg även i traditionella protestantiska kyrkor världen över. Den här sången har upptagits som psalm i åtminstone en central luthersk psalmbok, *Evangelical Lutheran Worship* (2006).

17 Vi ska jubla högt, vi ska sjunga

T & M Edwin Hawkins, USA **Ö** Karin Erlandsson och Fredrik Erlandsson, Finland 2014

En av två sånger (båda placerade i avdelningen *Lovsång*; den andra är nr 7 *Glädjen i oss blir till musik*) som musikaliskt representerar stilen afroamerikansk gospel (närmare bestämt *Contemporary Urban Gospel*). Den här musikstilen har blivit en del av den kyrkliga ljudbilden i Sverige, Norge och Svenskfinland (men inte i samma mån på finskt håll) genom alla de gospelkörerna som uppstått i församlingarna sedan 1980-talet. Som församlingssång representerar sången dock ett nytänkande. Till stilen hör att melodin är starkt rytmiskt synkoperad (ordens betoningar faller inte på betonade taktdelar), vilket gör det svårare för en församling att sjunga. Arbetsgruppen har bemödat sig om att välja sånger som rytmiskt sett inte är för svåra, och som bör vara möjliga för en församling att sjunga. Sången har en refräng som är lätt att lära sig, medan versen helst sjungs av en övad grupp eller solist.

Texten parafraserar närmast verser ur de 47:e och 98:e Psaltarpsalmerna. På svenska och engelska.

18 Tack min Gud för öron

T Anna Brummer **M** Tanzania

De sånger som är tänkta att kunna omfattas av små barn (dagisåldern) är kanske det radikalaste av materialet i detta förslag. Det finns inte många exempel på liknande "barnsliga" psalmer i officiella psalmböcker (men nog skilda kyrkliga barnsångböcker). Förhoppningen är att det här psalmbokstillägget ska användas av alla åldrar. Även för vuxna finns det andliga värden i att sjunga sådana sånger tillsammans med barn. Sångtextens innehåll är helt i linje med arbetsgruppernas teologiska linjedragningar (så som de läggs fram i den allmänna förklaringsdelen).

19 När jag klappar, klappar du med mig

T Karin och Fredrik Erlandsson, Fi 2013 **M** Fredrik Erlandsson

Jmf föregående sång. Det här är en ny, opublicerad, finlandssvensk sång. Konkret och enkelt språk om Guds all-omgivande närvaro i vardagen för familjens minsta.

20 Släpp loss spratten

T Per Harling, Sverige **M** Britta Snickars, Sverige

Den sista psalmen i avdelningen *Lovsång* glädjens och lovsångens kroppsliga uttryck, som även Psaltaren talar om (t.ex. Ps 149). Stark anknytning till pingsten: det är Anden som frigör glädjen. Från det rikssvenska psalmbokstillägget *Psalmer i 2000-talet* (875).

1.2 Mysteriet

21 Omätliga, vars hjärta rymmer världen

T Jonas Jonsson, Sverige 2005 **M** Anna Brummer, Fi 2014

En bön till den treenige dolde Guden, som människor strävar mot på olika sätt men som ingen kan förstå. I sången ber vi om förståelse för dem som inte tror på samma sätt som vi, och om ödmjukhet inför insikten om att vi inte sitter inne med alla svar. Texten var inte tidigare tonsatt. Melodin valdes bland flera som tillkom i.o.m. tonsättarseminariet (se den allmänna förklaringsdelen). Texten finns även i det finskspråkiga psalmbokstilläggsförslaget, men melodin är en annan – det fanns inkongruenser mellan den norska melodi som den finskspråkiga arbetsgruppen fastnade för, och betoningarna i den svenska originaltexten. Istället fick vi en ny finlandssvensk melodi.

22 Ett frö behöver inte mycket

T Lena Frilund, Fi 2006 **M** Camilla Cederholm, Fi 2006

En ny, hittills opublicerad finlandssvensk psalm, tillkommen under projektet *Sakralverkstad*. På ett jordnära sätt belyses den heliga Andens verk i en människas liv med hjälp av bilden av ett frö som gror. Även i finskspråkiga psalmbokstilläggsförslaget (översatt till finska).

23 Så kom du då till sist, du var en främling

T Ylva Eggehorn, Sverige 1999 **M** Benny Andersson, Sverige 1999

Poetiskt mångtydig, älskad psalm, som behandlar inkarnationens mysterium här och nu. Inkarnationen är något som äger rum i ett ständigt skeende. "En sång om en Gud som är annorlunda än de traditionella föreställningarna om honom... Temat kan formuleras som sökandet efter den sanna gudsbilden" (Inger Selander: När tron blir sång - om psalm i text och ton, s. 141). Psalmen beställdes av Svenska kyrkan inför millennieskiftet.

24 Du är gränslös, du är nära

T Martin Lönnebo, Sverige **M** a) Anna Brummer, Fi 2014 b) Ingrid Danielson, Sverige

Ur Martin Lönnebos Frälsarkransen –material. Biskop Lönnebo har sagt att det här egentligen är det enda vi med säkerhet kan veta om Gud – Han är gränslös, nära, ljus, och vi tillhör Honom. En psalm som för oss rakt in i biskop Martin Lönnebos andliga universum. Texten har fått en ny melodi, som kan sjungas som trestämmig kanon, som resultat av Kyrkostyrelsens tonsättarseminarium 2014. Dessutom föreslås som b-melodi en enkel svensk melodi som publicerats bl.a. i sångboken *Ung Psalm*. Med teckenspråk/teckenstöd.

25 Gud, du andas genom allt

T Ylva Eggehorn, Sverige 1991 **M** Fredrik Sixten, Sverige 1991

Ylva Eggehorns psalmtexter hör till de mest uppskattade både i Sverige och i Svenskfinland. Den här publicerades i det svenska psalmbokstillägget *Psalmer i 90-talet*, och medtogs vidare i *Psalmer i 2000-talet*. Psalmtextens mångtydlighet och bildriktighet gör att den kan sjungas i många sammanhang. Bl.a. kan anknytningen till vardag och arbete lyftas fram.

26 Lätta som lekande fiskar

T Susanne Ringell, Fi 2013 **M** Carita Holmström, Fi 2013

Nyskriven finlandssvensk poetisk sommarpsalm av stark lovsångskaraktär, med nya bilder och oerhört sängbar melodi.

1.3 Skaparen – befriaren – livgivaren

27 Sjung med glädje till Guds ära

T John Bell, Graham Maule, Skottland 1987 **Ö** Jonas Jonson 1989/93 **M** John Goss England 1869

Storslagen treenighetspsalm från skotska Iona-kommuniteten, satt till en i den anglosachsiska världen mycket använd och älskad anglikansk-viktoriansk psalmmelodi. Den ståtliga anglikanska hymntraditionen är inte särskilt väl företräd i våra lutherska psalmböcker.

28 Vi tror på skaparen, Gud

T & M Per Harling, Sverige

En enklare och vardagligare treenighetspsalm eller trosbekännelsepsalm, gjord med tanke på ungdomar, som är lika tillgänglig för barn och vuxna. Med teckenspråk/teckenstöd.

29 O Gud, som skapat vind och hav

T Tore Littmarck, Sverige 1975/85 **M** Severus Gastorius, Tyskland ca 1675

En treenighetspsalm som är just det – en treenighetspsalm. Det bör finnas plats även för mer traditionella psalmer i psalmbokstillägget, för att balansera upp det mer experimentella. Det finns behov av fler treenighetspsalmer som kan ta Laudamus plats i gudstjänsten. Melodin, som är den ena av bara två tyska traditionella koralmelodier i psalmbokstilläggsförslaget (den andra är ”Gud, för dig är allting klart” i avdelningen 3.2 Tvivel och tillit). Och det ena av två undantag till principen att inte använda melodier som finns i psalmboken (se psb 439. Det andra undantaget är de två psalmtexterna till melodin ”*Den blomstertid nu kommer*”).

30 Himlens timmerman

T Kolbeinn Tumason, Island 1208 **Ö** Jonas Jonsson **M** Norsk folkmelodi

Nordens veterligen äldsta psalmtext är den isländske hövdingen och skalden Kolbeinn Tumassons bön på sin dödsbädd den 9 september 1208, *Heyr himna smiðr*. Den finns nu på alla nordiska språk. Den svenska översättningen bibehåller något av den ålderdomliga ton som originalet har för moderna öron - t.ex. har första radens ”himlens smed” (Skaparen) blivit till ”himlens timmerman”. Av de två melodier som används har arbetsgruppen valt den enklare och mer lättsjunga, en norsk folkmelodi (som ju kan ha rötter i medeltiden), bl.a. i *Norsk salmebok*. Den finskspråkiga arbetsgruppen, som också föreslår psalmen på finska, har valt den andra melodin (en isländsk konstmusikalisk melodi från 1970-talet, som sjungs på Island). Olikheter i språkrhythmen mellan den svenska och den finska översättningen motiverar denna skillnad.

31 Du kom från bortom allt vi vet och känner

T Lars Westberg, Sv 2014 **M** Siegfried Fietz, Ty 1977

En alldeles ny, Jesuscentrerad text som tillkommit på arbetsgruppens begäran. Språket är nutida och bildrikt. Texten har parats ihop med en speciellt i tyskspråkiga länder mycket välkänd psalmmelodi, till vilken Dietrich Bonhoeffers psalm *Von guten Mächten wunderbar geborgen* (jämför psalmboken 527) brukar sjungas.

32 Du glädjens ljus

T Grekisk/liturgisk **M** Anders Ekenberg, Sverige

Det här är den grekiska hymnen *Fos hilaron*, en av de viktigaste fornkyrkliga hymnerna och kanske den äldsta utombibliska hymnen. Den förknippas med firande av vesper och andra kvällsgudstjänster i både östliga och västliga kyrkor. Den här versionen med musik i gregoriansk anda från vår egen tid finns i den ekumeniska *Tidegården - Kyrkans dagliga bön* (utgiven av Svenska kyrkan, Romersk-katolska kyrkan och Svenska Missionsförbundet), och i den svenska katolska psalmboken Cecilia (2013). Hymnen är väl lämpad att användas i tideböner på kvällen.

33 Kom, vandra genom gatorna

T Holger Lissner Danmark **Ö** Per Harling **M** Erik Sommer Danmark

Den här sprittande danska psalmen med sitt nutida språk och urbana bilder är ett utmärkt exempel på modernt nordiskt psalmskapande. Glädje i Anden som befriar alla fjättrade! På svenska i Psalmer i 2000-talet, finns även i *Norsk salmebok* 2013.

34 Som vinden smeker mot min kind

T Anne-Ruth Jangaard, Norge 1992 **Ö** Gerd Roman Fred, Eva Åkerberg **M** Øystein Wang, Norge 1992

Barnperspektiv på föregående psalm (Kom, vandra genom gatorna). Konkret text om Anden. Sången är användbar både med barn, ungdomar och vuxna. I *Norsk salmebok* 2013.

2 GUDS KYRKA

2.1 Kyrkoåret

35 Se, din konung kommer till dig

T Sak 9, Ps 24 **M** Dag-Ulrik Almqvist, Fi

Se nr 12. Psaltarpsalm för första söndagen i advent (*Evangelieboken* - omkvädet är ur andra årgångens gammaltestamentliga läsning ur profeten Sakarjas bok).

36 Ett litet barn av Davids hus

T Britt G. Hallqvist, Sverige 1966 **M** Olle Widestrand, Sverige 1981

Ingen ny kyrkvisa för barn, utan tvärtom en välbekant, slitstark sång som blivit mycket använd i skolandakter och –gudstjänster i Svenskfinland under adventstiden, kanske i brist på tillräckligt många

lämpliga psalmer i psalmboken. Den innehåller trots sin enkelhet flera ord och begrepp som kan vara främmande för barn, vilket inte är en nackdel utan tvärtom kan upplevas som spännande, och inbjuder till att berätta och förklara. Med teckenspråk/teckenstöd.

37 Här kommer en liten lucia

T Anita Bohl, Sverige **M** Jerker Leijon, Sverige

Luciatraditionen är mycket stark i Svenskfinland, och lever sitt eget liv till stor del utanför Kyrkans ramar. Det är en viktig uppgift för församlingarna att förankra traditionen starkare i kristen kontext, i samverkan med övriga aktörer som skolor och daghem. Luciatraditionen överbryggas klyftan mellan kyrka och sekulariserat samhälle.

I den här barnpsalmen betonas helgonet som ett föredöme som pekar vidare mot Kristus, inte som ett objekt i sig.

38 O kom, o kom, Immanuel

T Latinsk hymn **Ö** Catharina Broomé, Per Beskow, Sverige 1985 **M** Frankrike, 1400-t.

En viktig och internationellt spridd medeltida adventshymn. *Veni veni Emmanuel* är välkänd över hela världen genom att den inkorporerats i den anglikanska *Carols* –traditionen, och finns i snart sagt varje engelskspråkig psalmbok. I Sveriges och Norges psalmböcker finns textversioner med fyra verser, men här har valts en något arkaiserande språklig version från de svenska katolikernas psalmbok *Cecilia* 2013. Idén med psalmen är nämligen att var och en av de sju verserna är en parafras på *Magnificat*-antifonerna för Laudes för de sju sista dagarna innan jul. De sju antifonerna ("O-antifonerna") börjar alla med utropet "o": O Sapientia, O Adonai, O Radix Jesse, osv. Den formen har bibehållits här.

Melodin med den fyra verser långa textformen kommer att föreslås till det finskspråkiga tilläggshäftet. På finska finns nämligen redan en sju verser lång "O-version" av psalmtexten i Psalmbokens gudstjänsttillägg (nr 756), men med en tysk koralmelodi.

39 Det folk som vandrar i mörkret

T Jes 9:2 **M** Jerker Leijon, Sverige

Profeten Jesajas profetia som läses på julnatten och julmorgonen (Evangelieboken), i sjungen form. En glad, koncis bibelvisa som kan sjungas lika väl av små som stora. Bibelvisor av det här slaget saknas helt i den nuvarande psalmboken.

40 Nu i den heliga timmen

T Eyvind Skeie, Norge 1992 **Ö** Ingela Forsman, Sverige **M** Tore W Aas, Norge 1992

En av de populäraste nyare julsångerna i Norden. Norsk gospel.

41 Sjung ut i hela världen

T & M Afro-amerikansk spiritual, före 1865

De afroamerikanska spiritualerna hör till världsarvet inom kristen sång. I psalmboken finns bara en (nr 229), medan den nya norska psalmboken har hela sju stycken. Den här föreslagna spiritualen har sjungits mycket

hos oss. Av alla olika versioner som finns på svenska väljs den som flera gånger funnits medtagen i Finska Missionssällskapets *De vackraste Julsångerna* -häften. På svenska, med refrängen också på engelska.

42 Herdar som på fälten vaktat

T G. R. Woodward, England 1910 **Ö** Anders Frostenson, Sverige 1984 **M** Fransk/Flamländsk

Den här glada och välkända julpsalmen ur fransk och anglikansk tradition inbjuder till växelsång mellan olika grupper, och den smittande refrängen inbjuder till stämsång.

43 Lilla lammet följer stjärnans glans

T & M Anna Brummer, Fi 2003

Anders Frostenson myntade begreppet *identifikationspsalm* (A. Frostenson & E. Routley: Dogmat och dikten. Om psalmskrivandets grunder), med vilket han menade en psalm som tar avstamp i vår egen situation och vår tids problematik, där vi känner igen oss själva, för att därifrån leda vidare till något som "kan ge ett meningsfullt mönster åt vårt liv". Detta i motsats till en äldre psalmdiktning som ofta riktas uppifrån, från predikstolen och dogmat, ner till "den ansiktslösa massan, kallad församlingen". Den här jul- och trettondagssången erbjuder ett ovanligt och fräscht perspektiv där små barn på barns vis kan identifiera sig med lammet, herdarna, stjärntydarna och till och med deras tre kameler, och vandra med dem fram till krubban. Även på finska: mycket användbar i tvåspråkiga sammanhang.

44 Barn och stjärnor

T Ylva Eggehorn, Sverige 1991 **M** Hans Nyberg, Sverige 1991

Psalmtextens poetiska bilder – vi bär barnet i vårt hjärta, medan ljuset bär oss – anknyter till Kyndelsmässodagens texter. Men psalmtextens poetiska öppenhet gör att användningen inte är begränsad till Kyndelsmässodagen. Det är snarare en psalm för hela jultiden och övriga helgdagar med anknytning till julen.

45 Stjärna över haven

T Latinsk hymn **Ö** Anders Frostenson, Sverige **M** Trond H. F. Kverno, Norge 1988

Den latinska medeltida Maria-hymnen *Ave maris stella*. Melodin bugar mot medeltida hymnmelodier, men har nutida konstmusikaliska uppdateringar. Ave maris stella -hymnen förtjänar en plats i vårt gudstjänstliv.

46 Du är livets träd (Tree of life)

T & M Marty Haugen, USA **Ö** Lena Frilund, Fi 2014

Till psalmbokstilläggen har efterlysts fastetidspsalmer som ännu inte går in på stilla veckans och Kristi lidandes tematik. Sådana saknas i praktiken i psalmboken. Den här fastetidspsalmen öser ur den kristna mystikens teologi, och betonar kristusgemenskapens betydelse för det kristna livet.

Efter de tre första verserna (som alltid sjungs) finns sex avslutande verser, varav en är allmän och de övriga fem anknyter till var sin av de fem söndagarna i fastan.

Psalmen har kommit till oss från USA. Den föreslås även till det finskspråkiga tillägget (nr 939).

47 Han gick den svåra vägen

T Britt G. Hallqvist, Sverige 1975 **M** Egil Hovland, No 1975

Berättelsen om Kristi lidande undviks lätt i barnsammanhang. Här är en barntillvänd fastetidspsalms (speciellt stilla veckan) med enkelt språk. En psalm som kärnfullt beskriver Jesu sista timmar på jorden, vänners kärlek, vänners svek, Jesu ofattbara förlåtelse, frälsningens innersida med ställföreträdande lidande och död på Golgota. Jesus befriar och frälser genom detta lärjungarna och oss alla. Med teckenspråk/teckenstöd.

48 Kom ihåg dem (Muista niitä)

T Anna-Mari Kaskinen, Fi **Ö** Anna Maria Böckerman, Fi 2014 **M** Pekka Simojoki, Fi

En finsk psalm som finns i många nya sångsamlingar. Bl. a. känd från Tomasmässans sångbok (*Tuomaslauluja*). Fastetiden är en tid då vi påminns om Jesu lidande och kamp. Jesus bar all nöd och allt lidande på sig. Det lidande och den nöd som vi människor bär delar han med oss. På ett oförklarligt sätt delar också vi något av Jesu lidande. I varje människa som lider möter vi Jesus. Där mänsklig nöd och smärta finns, där är han med. Vår fasta kan vara att be för dem som lider, att hjälpa nödlidande människor i vår värld.

Psalmen har inte tidigare funnits på svenska. På svenska och finska.

49 Dig vi lovsjunger, ärar

T Anders Frostenson, Sverige 1975, efter Theodulf av Orléans ca 820 **M** Carl-Bertil Agnestic, Sverige 1975

Den här psalmen är en kombination av fornkyrklig hymn och modern nordisk kyrkvisa, dessutom anpassad för barn. St Teodulf av Orléans skrev sin stora palmsöndagshymn *Gloria, laus et honor* i början av 800-talet. Anders Frostenson har parafraserat den och fört över den till vår tid. Både i början och i slutet anknyts till barnen och de fattiga, dem som ingen räknat med. Melodin är glad och lättsjungen, och bidrar till feststämningen vid t.ex. palmsöndagsprocessioner.

50 "Vaka med mig!"

T Olov Hartman, Sverige 1981 **M** Sven-Erik Bäck, Sv 1969

I ytterst strama lyriska formuleringar mättade av bibliska bilder aktualiseras skärtorsdagens innebörd. Melodin är kongenial med texten i sin koncentration och kärvhet, bjuder till att börja med motstånd men visar sig vara lättsjungen. En outtömlig psalm på högsta konstnärliga nivå. Jämför psalmboken nr 430 av samma upphovsmän.

51 Kristus är sannerligen uppstånden

T Luk 24, 2 Tim 1, Heb 2 **M** Egil Hovland, Norge 1968

Se nr 12. Ett psaltaromkväde för påsktiden som spränger alla gränser och som blev stilbildande för renässansen för psaltaromkväden i hela Norden. Hämtad ur Egil Hovlands nyskapande Uppståndelsemässa från år 1968.

52 Kristus är uppstånden

T Ortodoxt påsktroparion **M** finländsk ortodox tradition

Det här är en av tre sånger i förslaget som tagits ur den ortodoxa traditionen (de andra två är 64 *Herre förbarma* dig och nr 65a *Halleluja*). Den finlandssvenska psalmboken har (till skillnad från den finska psalmboken) hittills saknat material från den ortodoxa traditionen. Detta är ett viktigt tillskott och ett klingande uttryck för ekumenisk gemenskap. Detta *påsktroparion* är centralt i den ortodoxa påsknattsliturgin (där det sjungs många gånger på många språk), och föreslås här i den form som sjungs av de svenskspråkiga ortodoxa i Finland. Fyrstämmig sats hör till sångtraditionen. På svenska, grekiska och kyrkoslaviska (translitterationer och grekiska/kyrilliska bokstäver).

53 En tidig söndagsmorgon

T & M Caroline Ericson-Welin, Sverige

Glad och lekfull bibelvisa i sambatakt om vad som hände på påskdagsmorgonen.

54 Dina händer är fulla av blommor

T & M Marcello Giombini, Italien 1970 **M** Lars Åke Lundberg 1972

Den här bibelvisan inbjuder till växelsång mellan olika grupper: varje vers är uppbyggd som fråga – svar, och alla instämmer sedan i refrängens halleluja-utrop. Psalmen finns i både den svenska och den norska psalmboken, och föreslås även till det finskspråkiga psalmbokstillägget.

55 Uppstått har Jesus

T Margareta Melin, Sverige 1971 **M** Lars Åke Lundberg, Sverige 1972

Denna etablerade barnpåsksång om uppståndelsens under behöver fortsättningsvis sjungas med och för barn.

56 Jesus har uppstått, halleluja!

T Bernard Kyamanywa, Tanzania **Ö** Leif Tullhage, Sv 2003 **M** Tanzania

Det här är en mycket viktig psalm från Tanzanias lutherska kyrka (ELCT). Bernard Kyamanywa skrev den 1966 medan han studerade vid *Luther Seminary* i Makumira, Tanzania. Psalmen spreds sedan på olika språk via Lutherska världsförbundets och Kyrkornas världsråds sångböcker från och med början av 1970-talet. Den är mycket spridd i framförallt lutherska psalmböcker över världen. Melodin kommer från Haya-folket i nordöstra Tanzania. Till uppförandep Praxis hör oackompanjerad sång (utan melodi- eller harmoniinstrument), gärna i stämmor, med trummor. En försångare eller försångargrupp sjunger verserna, som berättar om Jesu uppståndelse, segern över synd och död, änglarnas uppmaning att inte vara rädda, om att sprida detta budskap, och om den sång och glädje detta sätter igång. Församlingen svarar i refrängen med att sammanfatta detta budskap med kyrkans *halleluja*. Repetitionerna gör sången lätt att memorera och sjunga för församlingen.

På svenska finns den här psalmen i flera översättningar. Den översättning som valts, den nyaste som kommit arbetsgruppen till kännedom, har ett direkt och människonära tilltal, som ligger nära ursprungstexten på swahili.

Psalmen föreslås med en vers även på swahili. Psalmen föreslås även på finska i det finskspråkiga tilläggsförslaget.

57 Vinden känner inga gränser

T Svein Ellingsen, Norge **Ö** Lena Sjöstrand, Sverige **M** Alf Bengtsson, Sverige

Pingstpsalm som också är treenighetspsalm. Här finns också ett starkt ekumeniskt solidaritetstema, gemenskap som inte vänder sig inåt utan omfamnar hela världen: *Anden känner inga gränser... Samman med vart folk på jorden lovar vi vår skapargud* (vers 3).

58 När gravljusen brinner

T Christina Lövestam, Sverige **M** Hans Kennemark, Sverige

För allhelgonadagens parentationsgudstjänster finns ett behov av identifikationspsalmer som utgår från de sörjandes situation och upplevelser.

59 Ljuset som jag tänder

T & M Anna Eriksson, Sverige

Den här ljusständningssången uttrycker liknande tankegångar som den föregående, men ur ett barns perspektiv. Samtidigt är sången öppnare och allmännare, och kan därför med fördel användas som förbönssång. Sången har en pedagogisk intention med barn: den väcker till samtal med barnet/barnen och berättar om bönens (förbönen) kraft. Föreslås även på finska i det finskspråkiga förslaget. På svenska och finska.

60 Guds son en gång i morgonglans

T John Brownlie, Skottland 1907, efter en grekisk hymn **Ö** Anders Frostenson 1984 **M** England 1785–88

Kyrkoårets sista söndag har hos oss två namn: Domsöndag och Kristi konungaväldes söndag. Medan psalmbokens psalmer för kyrkoårets slut ansluter sig till den förra betoningen, är den här psalmen en förväntansfull lovsång till Guds Son som *en gång i morgonglans skall komma hit igen*. Texten är en parafras på en grekisk fornkyrklig hymn, som kommit till oss via engelskan.

61 Den dagen kommer

T Maj-Britt Palmgren, Fi 2004 **M** Dag-Ulrik Almqvist, Fi 2004

Psalmtextens apokalyptiska bilder är hämtade ur profeten Sakarjas 13:e och 14:e kapitel. Den här bibelcentrerade psalmen tillkom inom projektet *Sakralverkstad*.

2.2 Gudstjänstlivet

62 Längtan fyller varje andetag

T & M Camilla Cederholm, Fi 2006

Placeringen för den här sången är Gudstjänsten (Gudstjänstens inledning, Samling), men det är egentligen en allmän psalm med många användningsmöjligheter. Både text- och musikmässigt är den besläktad med den karismatiska lovsångsgenren. Arbetsgruppen har upplevt att det finns förväntningar på att psalmbokstillägget ska ge utrymme åt sådana sånger. Oftast importeras dessa sånger från den engelskspråkiga världen, men den här sången är finlandssvensk, tillkommen inom projektet Sakralverkstad. Den flerstämmiga "extra" refrängen (II) är valfri och kan läggas till om man vill. Den innehåller mer av de synkoperade rytmer som definierar stilen, och som (kanske) upplevs svåra för en församling att sjunga. Refräng II passar ihop med den ordinarie refrängen (I), och kan sjungas samtidigt.

63 Vi har kommit hit för att höra om Jesus

T & M Monica Andersson, Sverige

Den här och den följande är samlingssånger som passar att sjunga när små barn är med, av blandade åldrar. Den här sången har en speciell påsk- och söndagsanknytning ("Han lever idag!"), och kommer speciellt till sin rätt som processionssång då den uppmanar till kroppslig rörelse ("klappa i händerna").

64 Tänk, att Gud är här

T & M Pär Gunnarsson, Sverige

Se föregående sång. Den här sången uttrycker förundran över Guds närvaro. Två verser: 1) Tänk, att du är du; 2) Tänk, att Gud är här.

65 Herre, förbarma dig

T Liturgisk/Kyrkohandboken **M** Ortodox tradition

Ett enkelt *Kyrie* ur den ortodoxa traditionen (en av tre i psalmbokstilläggsförslaget tillsammans med nr 52 och nr 65a). Mångsidig som bönesång. Gärna tillsammans med Halleluja-sången nr 65. Fyrstämmig sats hör till sångtraditionen.

66 Halleluja

T Liturgisk/Kyrkohandboken **M** Ortodox tradition

Halleluja-sång ur den ortodoxa traditionen (en av tre sånger ur ortodox tradition i psalmbokstilläggsförslaget tillsammans med nr 52 och nr 64). Gärna tillsammans med *Kyrie*, nr 64. Fyrstämmig sats hör till sångtraditionen.

67 Halleluja

T Liturgisk/Kyrkohandboken **M** Fintan O'Carroll, Irland, Christopher Walker, England

En Halleluja-sång till, motiverat av att den är i en helt annan stil än det ortodoxa Halleluja nr 63a. Den här är irländsk/keltisk folkmusik, och kommer från Iona-kommuniteten. Det melodiska flödet ger ordet Halleluja nya dimensioner.

68 Lovad vare du Herre

T Eva Norberg, Sverige 1980 /Ps 119:105 **M** Sydafrika

Den här sydafrikanska bibelvisan finns redan i Svenska kyrkans psalmbok (1986). Den består av en invokation som omringar psaltarversen "Ditt ord är en lykta för min fot" (Ps 119:105). Placeringen i dispositionen grundar sig på psalmens anknytning till Ordets gudstjänst. Den kan fungera som svar på textläsningarna, eller som evangelieacklamation.

Till det sydafrikanska sångsättet hör att en försångare växelsjunger med församlingen, som svarar fyrstämmigt. På svenska och shona.

69 Vi tror på Gud som skapar världen

T Olov Hartman, Sverige 1970 **M** Per Gunnar Petersson, Sverige

Här är en modern trosbekännelsepsalm, Olov Hartmans kärnfulla parafrasering av Credo med oerhörd språklig kraft, troligen den mest kraftfulla på svenska språket. Melodin följer textens inneboende rytm till fullo, den spränger konventionens gränser och kan sätta prägel på en hel gudstjänst.

I strofernas snarlika inledningsrader proklamerar att vi tror på en Gud som 1) skapar världen, 2) kom till världen och 3) sänt Andens eld i världen - men som också är mer än världen: "den förste och den siste", ja, "när världen störtar samman är han vårt liv".

Texten finns i Svenska kyrkans psalmbok (nr 335), men med en annan melodi som troligen gjort att psalmen inte blivit så populär som texten förtjänar.

70 Jag tror på en Gud som är helig och varm

T Christina Lövestam, Sverige 1980 **M** Jan Mattsson, Sverige 1983

Beskriver den Gud vi tror på, på ett vardagligt sätt för vår tids människor. Psalmen ska inte ersätta trosbekännelsen vid huvudgudstjänster, men kan kommentera och belysa trosbekännelsen.

71 Herre, hör min bön

T Ps 102:2-3 **M** Jaques Berthier, Frankrike 1982

En av sju Taizésånger (se nr 2). En universell bönesång ur Psaltaren 102. Med teckenspråk/teckenstöd.

72 Gud vår Far i himlen

T Tua Forsström, Fi, efter Terrye Coelho, USA 1972 **M** Terrye Coelho, USA 1972

Den här sången har sin naturligaste användning som böneomkväde i gudstjänster. Hör till gruppen kortsånger som kan fungera som utropstecken eller punkt, här bokstavligen "Amen". Ursprungligen en amerikansk evangelikal lovsång, som ofta används i familjemässor i Borgå stift. Föreslås i fyrstämmig form. Kan sjungas som trestämmig kanon.

73 Du är helig, du är hel

T & M Per Harling, Sverige 1985

Den här svenska psalmen som är ett slags *Sanctus* (den har blivit mycket använd som Sanctus-sång i gudstjänster) har blivit mycket spridd också internationellt, tack vare upphovsmannen Per Harlings arbete inom Kyrkornas Världsråd. Den kan därmed ses som en representant för "global sång". Musiken är Sydamerika-inspirerad. Psalmen finns i många sångsamlingar i Sverige, bl.a. Svenska kyrkans psalmboks s.k. Verbumbtillägg. Noteras kan att den finns i Evangelisk-lutherska kyrkans i Nordamerika (ELCA) psalmbok *Evangelical Lutheran Worship* (2006), på svenska och engelska.

De två delarna (I, II) kan sjungas så de klingar samtidigt.

74 Vår Fader, du som är i himlen

T Kyrkohandboken **M** Karibien, bearb. Jan Hellberg, Fi

Det är viktigt att erbjuda möjligheten att sjunga Herrens bön i den ekumeniska versionen (Kyrkohandboken). I den här formen lånas musiken från "den världsvida kyrkan" (Per Harlings benämning), en melodi från Karibien. Formen är *Call and Response* – alla instämmer i orden "låt ditt namn bli helgat" som en refräng (som kan sjungas i stämmor om man vill).

75 Här ser vi nu Guds lamm

T John L. Bell, Skottland, efter Joh.1:29 **Ö** Victoria Rudebark **M** John L Bell, Skottland 1998

En stillsam och begrundande men ljus bönesång från Iona-kommuniteten. Den parafraserar Joh 1:29, och kan ses som *Agnus Dei* eller nattvardssång. Kyrkoårsmässigt passar den speciellt bra under fastetiden (med kulmination på skärtorsdagen och långfredagen), och på söndagen efter trettondag (Jesu dop/Dopets gåva).

Fyrstämmig sats. Även på engelska.

76 Brödet är ett, brutet för alla

T Jonas Jonson, Sverige 1980 **M** Per Harling, Sverige 1980

Den här svenska psalmen har ett ovanligt rättviseperspektiv på nattvarden. Om vi ser nattvarden som en försmak av den himmelska måltiden, där vi får uppleva hur skiljemurarna mellan föraktade och berömda, fattiga och rika, har brutits ner i Kristus, kan vi redan här sjunga: "Vi smakar den framtid de fattiga hoppas, tid då murar ska falla."

77 Ät mitt bröd

T Taizé, Frankrike 1982 **M** Jaques Berthier, Frankrike 1982

En av sju Taizésånger (se nr 2). Den här nattvardssången är kanske den mest sjungna Taizésången. Föreslås även till det finskspråkiga psalmbokstillägget. Finns i de flesta nya psalmböcker. Föreslås även i det finskspråkiga psalmbokstilläggsförslaget. På svenska, engelska och finska. Med teckenspråk/teckenstöd.

78 Nu öppnar vi våra hjärtan

T & M Panama **Ö** Per Harling, Sverige 1996

Från Sydamerika finns fyra psalmer föreslagna till psalmbokstillägget. Det här är en enkel och stark nattvardspsalmsalm, som dessutom har en poäng i harmoniseringen: psalmen kan ackompanjeras med endast

två ackord t.ex. av en konfirmand eller ett barn. Från folkmusikmässan *Misa panameña*. En vers även på spanska.

79 Tacka Herren, ty han är god

T Ps. 118:1 **M** Jaques Berthier, Frankrike

En av sju Taizésånger (se nr 2). Psalmen kan sjungas i precis varje sammanhang ("Tacka Herren, ty han är god, hans nåd varar evigt. Halleluja."), men har här placerats som en uttydning av mässans *Benedicamus*. På svenska, latin och finska.

80 Halleluja! Ditt lov vi sjunger

T & M Sydafrika Jonas Jonsson, Anders Nyberg, Sverige 1980

Sydafrikansk lovsång, inte i *Call and Response* –form, men nog i vers-refräng –form. Andra versens ord "Nu han sänder oss ut enligt Faderns beslut" gör sången till en bra avslutnings- eller utgångssång. Refrängen även på sotho.

81 Det sker ett under i världen

T Gerd Grönvold Saue, Norge **Ö** Py Bäckman **M** Kjell Mörk Karlsen, Norge

Den här fina norska doppsalmen talar om och det mirakulösa i hur Gud kommer oss som närmast i dopet. Med teckenspråk/teckenstöd.

82 Sov du lilla, sov nu gott

T Hans Anker Jørgensen, Danmark 1981/2 **Ö** Lars Åke Lundberg 1987/93 **M** Merete Wendler, Danmark 1988

Den här danska doppsalmen riktar sig direkt till det nydöpta barnet och berättar om dopets innebörd: "Du är på den gröna gren/liten knopp, Guds ögonsten".

83 Tänk att paradiset ligger

T Kerstin Hesslefors Persson, Sverige **M** Kerstin Andeby, Sverige

En lite mer fartfylld doppsalm, med verser och refräng. Texten uttrycker med sällsynt konkret bildspråk föräldrarnas förundran över barnet som Guds gåva.

84 På bröllopsdagen ber vi

T Christina Lövestam, Sverige **M** Sverige 1693

Den vigselfsalm som här föreslås svarar mot ett alldeles speciellt behov och önskemål: en vigselfsalm på nutidsmänniskors språk med en melodi som alla kan, och även kyrk-ovana kan sjunga med i. *Den blomstertid nu kommer* är en av de få melodier som kan ha den här funktionen. En bön om kärlek till Gud som är kärleken.

85 Kärlek och himmel

T & M Henrik Huldén, Fi 2014

Den här nyskrivna psalmen svarar mot ett specifikt önskemål: en psalm som på Höga visans sätt samtidigt innefattar såväl kärleken människor emellan, som kärleken mellan Gud och människor. Även ett ekumeniskt perspektiv: Gud är gemensam. Placeringen som vigselfsalm underlättar för vigselfar som behöver hitta den, men användningen är inte begränsad till vigsel. Innehållsmässigt hör den också hemma i avdelningen 1.2 Mysteriet.

3 GUDS VÄRLD

3.1 Kärlekens utmaning

86 Du som ger oss liv och lär oss hoppas

T & M Hans Anker Jørgensen, Danmark 1982 **Ö** Essi Sandell, Fi 2014

Mycket populär psalm i Danmark, som inte tidigare har funnits på svenska. Nu har den fått en finlandssvensk översättning. Hans Anker Jørgensen, som är en av Danmarks absolut främsta nutida psalmdiktare, formulerade sig redan i början av 1980-talet på ett för psalmdiktning häpnadsväckande fördomsfritt sätt, med både humor och värme om allvarliga ting.

87 O, Jesus Krist, förvandla mig

T Eyvind Skeie, Norge **Ö** Ul-Britt Gustafsson-Pensar, Fi **M** Dag-Ulrik Almqvist, Fi

Texten till den här psalmen behandlar innehållsrikt men aforistiskt olika aspekter av efterföljelse - egen förvandling, mognad, sändning. Melodin har ett modernt konstmusikaliskt tonspråk, ändå genialiskt enkelt sångbar. Översättningen och melodin tillkom under projektet Sakralverkstad. Föreslås även på finska i de finskspråkiga tilläggsförslaget.

88 Lägg i varandras händer fred

T Fred Kaan, England **Ö** Per Harling, Sverige **M** England/Irland

Fred, omsorg om Skapelsen, därtill nattvarden, dopet, och mission. Den här engelska psalmen av en av den engelska "psalmexplosionens" förgrundsgestalter Fred Kaan innehåller många teman.

89 Dona nobis pacem

T ur Agnus Dei **M** Traditionell kanon

En mycket använd traditionell kanonsång. Liksom i Svenska kyrkans psalmbok (nr 693) föreslås den med endast latinsk text, och en förklarande översättning.

90 Fredens Gud, låt oss alla

T & M Palestinsk sång **Ö** Karin Erlandsson, Fi 2014

Den här palestinska sången är en viktig ekumenisk fredspsalms. Den är spridd internationellt på flera språk genom Kyrkornas världsråd, senast finns den i KR:s sångbok *Halleluja!* för generalsamlingen i Busan 2013.

Finns på norska i *Norsk salmebok* (2013). Föreslås även i det finskspråkiga psalmbokstillägget. I båda psalmboksförslagen föreslås den på följande språk: svenska, finska, arabiska, hebreiska, engelska, tyska, franska, ryska, samt teckenspråk/teckenstöd. Den svenska, finska, hebreiska, tyska, franska, och ryska språkdräkten, samt teckenspråket, är nyskapade för psalmbokstilläggen.

91 På vägarna ute i världen

T Britt G. Hallqvist, Sverige **M** Egil Hovland, Norge

Flyktingskap är ett aktuellt tema som inte finns behandlat i psalmboken. Den här bönen för dem som förlorat sitt hem tydliggör vårt ansvar som medmänniskor även för barn som sjunger den.

92 Tar vi sten i våra händer

T Liv Nordhaug, Norge 1971 **Ö** Britt G Hallqvist, Sverige **M** Knut Løken, Norge 1972

En norsk psalm (Norsk salmebok 709) vars text finns i översättning i den finska psalmboken (453, *Kivi onko kourassani*) till en tysk koralmelodi. Här föreslås den norska originalmelodin.

93 Hon är svart som en natt

T Sven Aasmundstveit, Norge 2000 **Ö** Ylva Eggehorn, Sverige **M** Hans Kennemark, Sverige

Den här norska psalmen från det svenska psalmbokstillägget Psalmer i 2000-talet levandegör på ett ovanligt kraftfullt och konkret sätt och utan att försköna berättelsen om kvinnan som smorde Jesus fötter i Lukasevangeliet 7:36-50. Bibeltexten är evangelium för andra söndagen i fastan, årgång 3. Psalmen är en berättelse om upprättelse.

94 Du vet väl om att du är värdefull

T & M Ingemar Olsson, Sverige 1978

Den här i Sverige mycket sjungna psalmen (Svenska kyrkans psalmboks *Verbumtillägg* nr 791) har varit ett viktigt redskap vid andligt helande. Den sjungs också allmänt vid både dop och konfirmationer. Här är den placerad i avdelningen *Kärlekens utmaning*: att älska sig själv är en utmaning för många, att verkligen känna att jag är älskad av Gud. Med teckenspråk/teckenstöd.

95 Se här bygges Babels torn

T Olov Hartman, Sverige 1970/80 **M** Sven-Erik Bäck, Sverige 1970

Denna psalm kan jämföras med nr 50 "Vaka med mig" av samma upphovsmän. Tematiken är annorlunda, men ingendera uttöms vid första genomsjungningen.

96 Öppna dina knutna händer

T Joel Tobiasson, Göran Berglund, Sverige **M** Göran Berglund, Sverige

En sång som sjungits mycket i barn- och ungdomsgrupper i decennier, och betytt mycket för många. I Borgå stift har sången också varit viktig inom omsorgsarbetet (Kyrkans verksamhet bland personer med kognitiva funktionshinder). Med teckenstöd.

97 Det gäller mig och det gäller dig

Refräng **T & M** Okänd Verser **T** Karin & Fredrik Erlandsson Fi 2014 **M** Mikael Svarvar, Fi 2014

En sång om människans ansvar för Guds skapelse. Jorden är ett lån vi fått av Gud att förvalta en stund. Det här är en aktuell tematik som efterlysts, och som inte behandlas av psalmboken. En traditionell kanonsång har blivit till refräng när sången fått nyskrivna och nykomponerade verser.

98 Bara den som vandrar nära marken

T Elisabeth Nordlander, Sverige 1981 **M** Jan-Inge Hall, Sverige 1982

Här hittar vi barnets perspektiv på Guds skapelses under, och tanken om att värna om dem som är svagare. I Svenska kyrkans psalmboks *Verbumbillägg* (787).

99 Kristna, kom i morgonljuset

T Eyvind Skeie Norge **Ö** Ull-Britt Gustafsson-Pensar, Fi **M** Kaj-Erik Gustafsson, Fi 2001

Ännu ett högaktuellt tema: en psalm om förföljda kristna – ett stort och tungt tema som dock behandlas på ett upplyftande sätt, då den knyter an till ”påskjubel” och ”kyrkans segersång”. Den norska texten har fått en finlandssvensk melodi och översättning.

100 Vi sträcker våra händer fram

T Svein Ellingsen, Norge 1975 **Ö** Ull-Britt Gustafsson-Pensar, Fi 2009 **M** Trond Kverno, Norge 1975

En norsk psalm med sångbar melodi och stort innehåll (*Norsk salmebok* 678) som inte tidigare funnits på svenska har här fått en finlandssvensk översättning.

101 Sänd mig Gud

T Sydafrika/Anders Nyberg, Sverige 1979 **M** Sydafrika

Den här välkända sydafrikanska sången – en sändningssång och bön om Guds ledning – är mycket spridd och finns bl.a. i Svenska och Norska kyrkans psalmböcker, och i *Evangelical Lutheran Worship* (ELCA). I dessa böcker finns även texten på originalspråket zulu, vilket också föreslås här.

3.2 Tvivel och tillit

102 Gud, för dig är allting klart

T Elis Malmeström, Sverige 1936 **M** Georg Christoph Strattner, Tyskland 1691

Den här psalmen ur Svenska kyrkans psalmbok (nr 296) känns enligt arbetsgruppen modern trots att varken texten eller melodin är särskilt nya. Psalmen ingjuter tröst och trygghet, och har alla förutsättningar att bli älskad.

103 Glädjen växer i mitt hjärta

T Anna-Mari Kaskinen, Fi **Ö** Karin Erlandsson, Fredrik Erlandsson, Fi 2014 **M** Jukka Salminen, Fi

Ett viktigt nytillskott: en översättning för första gången till svenska av den på finska mycket populära "Rukous on silta", som även föreslås komma med i det finskspråkiga psalmbokstilläggsförslaget. På svenska och finska.

104 Gud, jag undrar över livet

T & M Anna Eriksson, Sverige

Ett av de tematiska önskemål som uttryckts är psalmer som vågar ge plats för tvivel. Det är i sig ingenting nytt, psalmer som uttrycker tvivel finns i psalmboken (se psb 344, Jag skulle vilja våga tro). Här är en psalm som låter barnets frågor och tvivel komma till uttryck.

105 Länge har jag försökt

T Anna-Mari Kaskinen, Fi 1986 **Ö** Per Harling, 1996 **M** Jaakko Löytty, Fi 1986

En finsk klassiker (*Pidä minusta kiinni*, se t.ex. *Nuoren seurakunnan veisukirja* som också ger Harlings svenska text) som blivit spridd i Sverige tack vare Per Harlings översättningar, och tagits med i psalmbokens s.k. Verbumtillägg. På svenska och finska. Med teckenspråk/teckenstöd.

106 Se mig när jag knäpper mina händer

T & M Tomas Boström, Sverige

En barnanpassad sång som både är bön och lär ut något om bön. Ovanlig tvåstämmighet som ger en dubbelexponering av bönetemat.

107 Var du vår längtan

T Irländsk/(Eleanor Hull, England **Ö** Jonas Jonson, Sverige 2011 **M** Irländsk

Be Thou My Vision är en viktig och älskad psalm i de anglosachsiska världen, med en lång och intressant historia. Ursprungligen är texten en irländsk bön från 700-talet, kanske t.o.m. 500-talet. Den översattes till engelska i början av 1900-talet, och den översättningen ligger till grund för översättningar till andra språk. Den har inte tidigare funnits som psalm i Finland eller Sverige (i Norge sedan 1985) men flera fria översättningar och parafraaser existerar på svenska – ingen tillfredsställande. Arbetsgruppen har fått ta del av en ny, opublicerad översättning av biskop Jonas Jonsson, vilken här föreslås. Föreslås även i finsk översättning till det finskspråkiga psalmbokstillägget.

108 Oändlig nåd

T John Newton, Eng 1773(1779) **Ö** Catharina Östman, Fi 2014 **M** Amerikansk folkhymn, 1831

En annan anglosachsisk klassiker, *Amazing Grace*, har inte varit psalm i Finland men nog i Sverige och nu också i Norge. Det här är fråga om kanske den mest sjungna psalmen i världen. Den går också över generationsgränserna i och med att den kontinuerligt upptagits och upptas av de flesta väckelser och

evangeliska rörelser sedan kombinationen text-melodi. Den slog igenom under *The Second Great Awakening* i Nordamerika i början av 1800-talet (John Newton skrev texten redan år 1772). Psalmens författare Newton redogör i psalmen för sin egen omvändelse under sin tid som slavskeppare. Psalmerna föreslås på svenska och engelska, för att möjliggöra den internationella kontaktytan. Föreslås även på finska och engelska till det finskspråkiga psalmbokstillägget.

109 Bara i dig har min själ sin ro

T Bengt Johansson, Sverige 1987, efter Ps 62 **M** Bengt Johansson, Sverige

Enkel bibelvisa baserad på Ps 62. Musikaliskt kan den kallas karismatisk lovsång. Musiken är ABA-form, och kan upprepas cykliskt om man så önskar.

110 I min Gud har jag funnit styrka

T efter Ps 130:4-6 **M** Jaques Berthier, Frankrike 1993

En av sju Taizésånger (se nr 2). Parafras på den 130:e psaltarpsalmen (v. 4-6). Glädje, tacksamhet och trygghet. På svenska och originalspråket katalanska. Med teckenspråk/teckenstöd.

111 När det stormar

T & M Okänd

Enklaste enkla sång om förtröstan i Gud i alla livsskeden. Texten anspelar på Jesus som stillar stormen. Lämpar sig för alla åldrar när tillfället är det rätta. Med teckenspråk/teckenstöd.

112 Jag har en ängel som följer mig

T Charlotte Höglund, Sverige **M** Lennart Sjöholm, Sverige

Skyddsänglar är ett av de tematiska önskemål som uttryckts, centralt för barnfamiljer, och i denna glada sång följer ängeln barnets vardag i allt barnet företar sig. Sången är allmänt spridd i Borgå stift.

113 Du vänder ditt ansikte till mig

T Christina Lövestam, Sverige 1991 **M** Jan Mattsson, Sverige 1991

Den här koncisa (kortsång – en vers) svenska psalmen från det svenska psalmbokstillägget Psalmer i 90-talet innehåller en bild som är biblisk (Jes 66:13), och som är viktig för många: Guds omsorg kan även liknas vid en mors omsorg. Denna bild sammanfogas med den aronitiska välsignelsen (4 Mos 6), och vidare med bilden av den förklarade Kristus (Matt 17:2, Upp 1:16).

3.3 Kris och katastrof

114 När marken brister

T Kjell Wiklund, Sverige **M** a) Svensk folkmelodi **M** b) Jyrki Linjama, Fi 2014

Den här psalmtexten skrevs efter tsunamikatastrofen i Asien 2004. I den kollektiva sorgen behövdes sånger om det som människan inte kan förstå eller själv sätta ord på. Psalmerna föreslås få två melodier: en svensk

folkmelodi (Psalmer i 2000-talet: 848), samt en nyskriven melodi av Jyrki Linjama, som tillkom i Tonsättarseminariets efterföljd. Psalmen föreslås också i finsk översättning till det finskspråkiga psalmbokstillägget, där den också har två melodier, varav Linjamas melodi är gemensam mellan tilläggen. Även på finska.

115 Herre, hur länge skall jag ropa

T Hab 1:2-3 **M** Karin Rehnqvist, Sverige

En annan psalm som kommer från det svenska psalmbokstillägget *Psalmer i 2000-talet*. Texten är direkt ur Habackuks bok ger uttryck för vanmakt och ilska – ovanliga känslolägen för en psalm. Det kristna svaret finns i Lukasevangeliet: *Han har sänt mig att förkunna befrielse för de fångna och syn för de blinda, att ge de förtryckta frihet*. Musikaliskt är psalmen gjord i en modern *Call- and-Response* –form, och utförs med försångare.

116 Bär mig över djupen

T Britt G. Hallqvist, Sverige **M** Mikael Svarvar, Fi 2014

En bön om att bli buren över de svårigheter som drabbat. Psalmtexten, som inte tidigare har någon spridd tonsättning, har fått en ny finlandssvensk lättillgänglig melodi.

117 Gud, i dina händer

T Anna-Mari Kaskinen, Fi 1982 **Ö** Per Harling, Sverige 1996 **M** Pekka Simojoki, Fi 1982

”Herra kädelläsi” (finska psalmboken 517) hör till den nya finska andliga visans (fi. ”gospel”) klassiker. Den här översättningen är spridd i Sverige (”Verbumbokstillägget” till svenska psalmboken 769). Psalmerna sitter bra i gudstjänsten men är lika användbar vid andakter eller vid jordfästning. På svenska och finska.

118 Du omsluter mig på alla sidor

T Ps 139:5 **M** Hans-Lennart Raask, Sverige

Kort och enkel psaltarvisa, som kan vara punkt, utrop eller mantra.

3.4 Stillhet och meditation

119 Gud, ge mig sinnesro

T Reinhold Niebuhr, USA **Ö** Okänd **M** Britta Snickars, Sverige

Sinnesrobönen, skriven av den amerikanske teologen Reinhold Niebuhr, är mycket använd inom s.k. Tolvstegsrörelser (andliga program mot beroende och tvångsmässiga beteenden).

120 Möt mig nu som den jag är

T & M John L Bell, Skottland 1995 **Ö** Victoria Rudebark, Sverige 1999

En av de i Sverige och Svenskfinland mest sjungna kortsångerna från Iona, och den som stilmässigt mest närmar sig Taizé-sångerna. På svenska, engelska, och finska. Fyrstämmig.

121 När vi är tillsammans

T Inga Belani, Sverige **M** Anna Eriksson, Sverige

I avdelningen Stillhet och meditation representerar den här sången barnets perspektiv på detta, som också innefattar trygghet i Guds alltomfattande närvaro.

122 Min själ får vila ut

T Taizé, Frankrike 1991 **M** Jaques Berthier Fr 1991

En av sju Taizésånger (se nr 2). På svenska, originalspråket franska, samt finska.
Med teckenspråk/teckenstöd.

123 Vila i mig

T Eva Nyberg-Fast, Sverige 1977 **M** Åke Edvinsson, Sverige 1975

Svensk psalm eller kyrkvisa ("Verbumbtillägget " 755) som blivit mycket använd och älskad, bl.a. av konfirmander. Med teckenspråk/teckenstöd.

3.5 Tider och stunder

124 Tänk att få vakna

T Eleanor Farjeon, England 1931 **Ö** Ingamay Hörnberg, Sverige **M** Gaelisk folkmelodi

En mycket älskad och sjungen vårsalm/morgonpsalm som är äldre än man kanske tror. Det finns flera översättningar till svenska, gruppen stannade för denna eftersom den är mest sjungen i Finland och efter överväganden funnen bäst. Tacksamhet och lovsång.

125 Nu lyser tusen glädjebloss

T Hans Anker Jørgensen, Danmark **Ö** Ylva Eggehorn, Sverige **M** Alf Bengtsson, Sverige

Av de danska nya psalmförfattarna är Hans Anker Jørgensen en av de främsta. Hans bildspråk är omvälvande och nytt. Han talar ofta om kristet ansvar för nästan. Även i denna sprudlande vårsalm, som handlar om kraften från Gud, om tacksamhet, liv och hopp, finns tanken på den kristna gemenskapen med.

126 När dagen fylls av fågelsång

T Frank Kaergaard, Danmark **Ö** Jan-Arvid Hellström, Sverige 1993 **M** Jan-Olof Kulander, Sverige 1993

En från början dansk text som på 1990-talet översatts till svenska och kommit in i den svenska boken psalmer i 90-talet. Nya språkliga bilder om människans litenhet och synd inför Gud och om förlåtelsen. Samtidigt handlar den om att passa in i den helhet Gud tänkt för oss. Allt detta inneslutet i sommarens bilder.

127 Nu lyser våra backar

T Göran Andersson, Fi 1989 **M** Knut Grüssner, Fi 1989

På Åland har Göran Andersson och Knut Grüssner skrivit psalmer för alla fyra årstider. Speciellt sommarpsalmen sjungs mycket på Åland, bl.a. vid skolavslutningarna. Årstidspsalmerna beskriver naturen ur ett skärgårdsperspektiv, vilket för den finlandssvenska befolkningen är viktigt och nära. Skapelsens skönhet och tryggheten i Gud som fokus.

128 Du ska inte tro det blir sommar

T Astrid Lindgren, Sverige **M** Georg Riedel, Sverige

Du ska inte tro det blir sommar har utvecklats till att bli den mest uppskattade sången för barn, i familj, skola och församling. Förundran och glädje inför vaknande natur, grönska, fåglar, smultron och ”andra roliga saker” ger en levande bild av skapelsens under som visar sig på nytt varje vår när naturens lever upp. Gud nämns inte konkret, vilket har kritiserats, men i ett kristet sammanhang blir sången ändå en tydlig lovsång till skaparen och ett fint komplement till (den omdiskuterade) ”Den blomstertid”. Öppenheten gör att sången också kan fungera som en utmärkt utgångspunkt för samtal om naturens mystik. Psalmen ingår i Nya barnpsalmboken (Libris 2010), den är skriven för barn men kan lika väl sjungas av vuxna.

129 Över berg och dal

T & M Tore Littmarck, Sverige 1988

En mycket älskad svensk sommarpsalm (Svenska psalmbokens ”Verbumbtillägg” 752) från 1980-talet. Lättsjungen och positiv, talar om Guds godhet.

130 Nu stryker isen

T Göran Andersson, Fi 1996 **M** Knut Grüssner, Fi 1996

På Åland har Göran Andersson och Knut Grüssner skrivit psalmer för alla fyra årstider. De är mycket omtyckta för att de beskriver naturen ur ett skärgårdsperspektiv, vilket för den finlandssvenska befolkningen är viktigt och nära. Psalmen förenar bibliska bilder med skärgårdsbeskrivning på ett nytt sätt. Den passar allmänt på vintern men speciellt bra vid trettondagstid. Psalmen ingår även i svenska Psalmer i 2000-talet.

131 Att lovsjunga Guds storhet

T Elisabeth Höög och Kicki Söderström, Sverige **M** Sverige 1693

En vinterpsalm med positiva förtecken, en som hittar något av det vackra i Nordens vinter, har efterlysts. Denna psalm, som sjungs på melodin ”den blomstertid” lyckas fånga en sådan bild, dessutom så att den blir en modernare parallell till melodins huvudsakliga text.

132 Tack för nattens vila

T & M Margareta Othman-Sundell, Fi

Barnets/familjens tacksamhet till Gud som inbegriper allt det livsnödvändiga får här ett naturligt och enkelt uttryck. Finlandssvensk, väl insjungen barnsång. Med teckenspråk/teckenstöd.

133 Innan natten kommer

T Jonas Jonson, Sverige 1978/82 **M** Per Harling, Sverige 1981

En aftonpsalm från Svenska kyrkans psalmbok (nr 510) som blivit omtyckt även i Finland. Psalmen tar upp tacksamhet, bön och tillit med ett språk som känns aktuellt. Den handlar också om ansvar för miljön och för nästan. Med teckenspråk/teckenstöd.

134 Nu sjunker sol i hav

T Sigurbjörn Einarsson, Island 1980 **Ö** Jonas Jonson, 1992 **M** Thorkell Sigurbjörnsson, Island 1983

En Isländsk nyare kvällspsalm som översatts till många språk och använts mycket internationellt.

135 När aftonen kommer

T Christer Åberg, Fi **M** Kaj-Erik Gustafsson, Fi

Ny finlandssvensk aftonpsalm skriven till en helhet kallad S:t Mårtens mässa. Lätt att sjunga trots taktartsbyten.

3.6 Pilgrimsvandring

136 Vi är ett folk på vandring

T Britt G. Hallqvist, Sverige 1981 **M** Egil Hovland, Norge 1981

En pilgrimssång från 1980-talet av den kända nordiska duon Hallqvist-Hovland (som även gjort Måne och sol). Melodin stöder vandringstemat i sin taktfasthet. Sången har även nattvardstema.

137 Som pilgrimer vi färdas sakta

T Jonas Jonson, Sverige **M** Anna Cederberg Orrteg, Sverige

En svensk psalm för pilgrimsvandring och meditation. Samma författar-kompositörspär har även gjort "Tårarna vattnar fattigas jord" (se nr 146 i psalmbokstilläggsförslaget). *Psalmer i 2000-talet*: 915. Det behövs en vandringssång som tar fasta på eftertänksamhet och stillhet.

138 Vandra med oss

T & M Sydafrika **Ö** Anders Nyberg och Jonas Jonson, Sverige

Sydafrikansk traditionell bibelsång vars verser baserar sig på texten om Emmausvandringen. Mycket användbar till vandring eller under kyrkoåret t.ex. fastan-påsk eller vid kvällsmässor. Går att sjunga enstämigt eller flerstämigt. En vers även på ursprungsspråket xhosa.

137 Ditt ord är en lykta för min fot

T Ps 119:105 **M** Dag-Ulrik Almquist, Fi 2002

Psaltarpsalm som i likhet med "Herre, jag sätter mitt hopp till dig" är användbar i de flesta situationer. Nyskriven finlandssvensk.

140 Herre, jag sätter mitt hopp till dig

T Ps 25:1, 4-5 **M** Jan Hellberg, Fi 2011

Psaltarpsalm som kan användas till mycket. På pilgrimsvandring rent konkret, med tanke på den inre vandringen, i gudstjänsten som svarsmusik eller under nattvarden eller som svar i förbönen för att nämna några exempel. Finlandssvensk nyskriven.

3.7 Framtid och hopp

141 Jag vet att jag lever just nu

T Lars Westberg, Sverige **M** Camilla Cederholm, Fi 2005

En sång som fått god respons bland ungdomar. Texten är av rikssvenske Lars Westberg, men ändå en produkt från det finlandssvenska projektet Sakralverkstad, då han deltog där. En sång om trygghet och glädje i en livssituation där man inget vet om framtiden.

142 Blott i det öppna

T Britt G. Hallqvist, Sverige 1972, efter J Kirkegaard, Danmark 1971 **M** Olle Widestrand, Sverige 1974/80

En av Britt. G. Hallqvists visor (baserad på en Kirkegaard-text) som blivit en klassiker. Finns som nr 90 i den svenska psalmboken. Kortfattat och tydligt budskap som ständigt är aktuellt.

143 Glory to the Father

T & M Okänd

En lovsång med siktet ställt mot himlen. Mycket populär bland stiftets ungdomar, vilket referenspersoner kunnat bekräfta under urvalsarbetets gång. Sången brukar sjungas i sin engelskspråkiga version.

144 Som solen glöder

T Jonas Jonson, Sverige **M** Per Gunnar Petersson, Sverige

En svensk ny sång om det kristna hoppet och om tillit. Bildspråk från 2000-talet som väver in våra årstider på ett berörande sätt. Psalmen innehåller också verser som kunde passa i påsk- och pingsttider.

145 När livet inte blir som vi har tänkt oss

T Ylva Eggehorn, Sverige 1980 **M** Dag Ulrik Almqvist, Fi 2003

En svensk text från 1980-talet, som finns med i *Norsk salmebok* (2013). Den melodi som föreslås här är finlandssvensk från 2003, en tango. En sång med budskap som vidgar både textmässigt och musikaliskt. Att behandla negativa, för människan kvävande känslor som bitterhet, och knyta det till sinnets öppenhet och mod som Gud ger är mycket sällsynt i sångtexter. Här har vi en psalm som lyckas med det konststycket.

146 Tårarna vattnar fattigas jord

T Jonas Jonson, Sverige **M** Anna Cederberg Orrteg, Sverige

Den här psalmen förenar kristet hopp med världens problem angående miljöförstörelse och överutnyttjande av resurser för ekonomisk vinning. Den fungerar på "framtid och hopp" men lika väl som hållbar livsstil och under fastetiden. Sången är svensk, finns i psalmer i 2000-talet. Även i det finskspråkiga förslaget.

147 Kvällens tystnad

T & M Anders Bäck, Fi 2002

En sång om att mista någon kär och om tacksamhet och hopp. En sång "i gränslandet" som mediterar över mitt förhållande till den avlidna och till Gud. Nytt finlandssvenskt material från projektet Sakralverkstad.

148 Som en flod genom tiden

T Catharina Östman, Fi 1990 **M** Rolf Löfman, Fi 1990

Hopp och framtid förankrad i frälsningshistorien. En av de få texter som också tar med det kroppsliga som bild. Finlandssvensk sång från 1990-talet. Lättsjungen psalm med flytande melodi.

149 Jag är med er alla dagar

T efter Matt 28:20 **M** Lennart Jernestad, Sverige

Svensk, allmänt sjungen bibelvisa för stora och små. Kanonsång som går att sjunga enstämmigt eller som trestämmig kanon, med eller utan ackompanjemang. Mycket användbar.

150 Må din väg gå dig till mötes

T Traditionell irländsk bön **Ö** Per Harling, Sverige 1995 **M** Irländsk

Psalmbokstilläggsförslagets sista sång, den som leder ut ur boken, är en välsignelsesång med keltisk lättsjungen melodi som fungerar vid de flesta tillfällen. Finns i den svenska psalmbokens "Verbumbillägg" som nr 730. På svenska, engelska och finska. Med teckenspråk/teckenstöd.

Liite 1: Historiallinen katsaus virsikirjan kehitykseen Suomessa

Suomen kaksikielinen virsihistoria linkittyy vahvasti maan historiallisiin vaiheisiin.⁹⁰ Kaksi ensimmäistä, virallisluonteisen aseman saanutta⁹¹, suomenkielistä virsikirjaa olivat Jaakko Finnon (1583) ja Hemminki Maskulaisen (ilmeisesti 1605) virsikirjat. Saksan- ja ruotsinkieliset virsikirjat olivat varhaisten suomenkielisten virsikirjojen tärkeitä esikuvia. 1600-luvulla julkaistiin sekä ruotsiksi että suomeksi useita virsikokoelmia, jotka eivät kuitenkaan saavuttaneet virallista asemaa. Kuninkaan hyväksymät ruotsinkielinen virsikirja vuodelta 1695 ja suomenkielinen vuoden 1701 virsikirja, niin kutsuttu ”Vanha virsikirja”, olivat kirkollisina laulu- ja oppikirjoina käytössä aina vuoteen 1886.⁹² Niiden sävelmistöt julkaistiin 1697 (Then Svenska Psalmboken) ja 1702 (Yxi Tarpelinen Nuotti-Kirja). Viimeksi mainitun useat puutteet johtivat siihen, että nuotteja taitavat esilaulajat joutuivat kirjoittamaan omat sävelmistönsä käsin. Laulukäytännöt muotoutuivat epäyhtenäisiksi, mikä johti 1800-luvulla sävelmien kansantoisintojen suureen määrään.

1800-luvun alussa, niihin aikoihin kun Ruotsin valtakunnan itäisiä läänejä liitettiin Venäjän keisarikuntaan, alkoi Suomen suuriruhtinaskunnassa suomenkielisten ja ruotsinkielisten virsikirjojen uudistustyö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ensimmäisten virallisten virsikirjojen valmisteleminen kului lähes 70 vuotta, ja virsikirjat hyväksyttiin kirkolliskokouksessa vasta useiden ehdotusten jälkeen 1886.⁹³ Virsikirjojen laatimiseen osallistuivat oman aikansa merkittävät kulttuurivaikuttajat, muun muassa Johan Ludvig Runeberg ja Zacharias Topelius sekä Elias Lönnrot ja August Ahlqvist.⁹⁴

Seuraavat viralliset virsikirjat otettiin käyttöön sota-ajan ympäristössä. Suomenkielinen virsikirja hyväksyttiin 1938 ja ruotsinkielinen virsikirja julkaistiin 1943. Näitä virsikokoelmia uudistettiin hyvin varoen. Tosin merkittävää ja uutta oli se, että suomenkielisen virsikirjan sävelmistöön otettiin ensimmäistä kertaa mukaan suomalaisia kansantoisintoja ja virsiteksteissä korostui hyvin vahvasti isänmaallisuus.⁹⁵

1900-luvun yhteiskunnalliset muutokset sekä musiikkielämän kehitys ja suuntaukset toivat vuoden 1986 virsikirjoihin mukanaan muun muassa vanhat restauroidut koraalit, hengelliset laulut sekä uudet, kansainväliset, ekumeeniset sävelmät ja uuden hengellisen rytmimusiikin (gospel). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nykyiset suomen- ja ruotsinkieliset virsikirjat edustavat edeltäjiinsä verrattuina aivan uudenlaisia virsikokoelmia. Nykyvirsikirjoihin sisältyy virsisanoituksia ja virsisävelmiä 300-luvulta aina 1980-luvulle – jopa 2000-luvulle – asti, mikäli myös uusien liiteosien laulut huomioidaan. Käsitys virrestä ja virsityylistä muuttui vuoden 1986 virsikirjojen myötä radikaalisti, aiempaa perinteistä koraalityylistä virttä huomattavasti heterogeenisemmaksi.

1990-luvulta alkaen Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirjahistoria on kielellisesti monipuolistunut. Kirkolliskokous hyväksyi 1993 ensimmäisen saamenkielisen virsikirjan, *Sálbmagirji*. Se sisältää 491 pohjoissaamenkielistä virttä. Virret 1–360 ovat peräisin Norjan vanhasta saamelaisten virsikirjasta (*Salbmagirje* 1897) ja virret 361–491 vuoden 1986 Suomen virsikirjasta.⁹⁶ Vuoden 1986 suomenkielisen virsikirjan virsiä on 2000-luvulla käännetty myös viittomakielelle. Kirkko ja viittomakieliset -sivustolla on julkaistu 49 virttä viitottuna sekä viittomien ohjeet 33 virteen.⁹⁷

Suomenkielisiä ja ruotsinkielisiä virsikirjoja varten on kahdesti aikaisemmin valmisteltu lisävihkoja. Ensimmäinen suomenkielinen lisävihkoehdotus valmistui 1923, mutta sitä ei kuitenkaan hyväksytty vuoden 1928 kirkolliskokouksessa. Myös ruotsinkielisellä puolella nousi 1920-luvulla ajankohtaiseksi kysymys vuoden

1886 virsikirjan uudistamisesta, sillä hengellisten laulujen kokoelmia pidettiin virsikirjan kilpailijoina. Suomen ensimmäinen lisävihko (ruotsinkielinen) julkaistiin kahden lisävihkoehdotuksen 1922 ja 1927 jälkeen vuonna 1928. Siinä oli mukana muutamia suomalaisia, uusia tanskalaisia ja norjalaisia sekä ruotsinkielistä lisävihkoa varten varta vasten sävellettyjä ja sanoitettuja suomenruotsalaisia virsiä. Suomenkielisen virsikirjan toinen lisävihkoehdotus hyväksyttiin ja otettiin käyttöön 1964. Ruotsinkielinen vuoden 1968 lisävihko täydensi vuoden 1943 virsikirjaa ja toi mukanaan restauroidut virsisävelmät. Lisävihkotyöskentelyprosessit osoittautuivat tärkeiksi esi- ja valmisteluvaiheiksi ja johtivat lopulta koko virsikirjan uudistamiseen.⁹⁸

On löydettävissä useita yhtäläisyyksiä, kun verrataan keskenään niitä syitä sekä toiveita, jotka johtivat 1920- ja 1960-luvuilla lisävihkotyöskentelyn aloittamiseen, sekä niitä perusteluita, joita mainittiin nykyvirsikirjojen lisävihkoja koskevassa kirkolliskokousaloitteessa 2011. Kaikissa näissä kolmessa yhteydessä nousi esille hyvin samansuuntaisia toiveita: muun muassa ilmaistiin tarve saada julkaistua lisävihkossa lisää lasten ja nuorten virsiä, kaivattiin uudenlaista musiikillista ilmaisuja sekä virsiä uusista aihepiireistä.⁹⁹

Liite 2: Virsikirjauudistuksia Pohjoismaissa, Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa

Pohjoismaissa keskustelua on käyty muun muassa uusien virsikirjojen ja virsikirjojen lisävihkojen äärellä, sillä kaikkialla Pohjolassa on tapahtunut virsiin liittyviä uudistuksia viimeisten parinkymmenen vuoden aikana: Tanska sai lukuisten ei-virallisten lisävirsiyhököjen ja vuoden 1994 virallisen lisävihkon jälkeen uuden virsikirjan 2003: *Den Danske Salmebog 2002*.¹⁰⁰ Virsien luominen ei päättynyt kuitenkaan virsikirjan valmistumiseen ja virsi-innostus jatkuu yhä edelleen – 2000-luvulla on julkaistu monien tanskalaisten virsirunoilijoiden ja -säveltäjien yhteistyön uusimpia tuloksia.¹⁰¹ Uusi virsikirja on otettu 2000-luvulla käyttöön myös Norjassa, *Norsk Salmebok 2013*, useiden vuosien työn, monien välivaiheiden ja kirkolliskokouksen hylkäämän vuoden 2008 virsikirjaehdotuksen jälkeen. Uudessa virsikirjassa huomion herättää erityisesti sen laaja monikielisyys, mutta myös runsas musiikillisten tyylien ja muotojen kirjo. Sisältöjen puolesta virsien aihepiirit laajentuvat seurakunnan yhteisestä kokoontumisesta myös kodin rukouselämän piiriin. Monipuolinen virsikirja on myös laaja: lähes 1000 virren/jumalanpalveluslaulun kokoelma on suurin Pohjoismaisista virsikirjoista. Viime vuonna julkaistiin lisävihkot peräti kahteen eri virsikirjaan: Islannissa *Salmár 2013*¹⁰² (virsikirja vuodelta 1997) ja Färsaarilla *Sálmabók Føroya Kirkju 2013*¹⁰³. Ruotsin kirkon virsikirja on vuodelta 1986, *Den svenska psalmboken*. Sen jälkeen on Ruotsissa julkaistu seuraavat epäviralliset, mutta virsikirjan ohessa käytössä olevat kokoelmat: *EFS*¹⁰⁴ *tillägg från 1986* (virret 701–800), *Psalmer i 90-talet* (virret 801–921), *Verburs psalmbokstillägg 2003* (virret 701–800) ja *Psalmer i 2000-talet* (virret 801–966). Esimerkiksi viimeisenä mainitussa julkaisussa on pyritty kokeilemaan virren rajoja sekä uudistamaan muun muassa virren ilmaisutapaa, aihepiirejä, lähtökohtaa, musiikillista tyyliä ja kieltä.¹⁰⁵ Ruotsin kirkon koko virsikirja 1986 toimitettiin ensi kertaa suomeksi 2003, minkä jälkeen naapurimaan virret ovat olleet ahkerasti käytössä Ruotsin kirkon lisäksi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa.

Myös katolinen kirkko on hiljattain saanut uudet laulukokoelmat Ruotsissa ja Suomessa. Ruotsinkielinen laulukirja *Cecilia – Katolsk gudstjänstbok* otettiin Ruotsissa käyttöön 2013. Kokoelma sisältää 513 virttä ja hymniä, Kyrialen sekä psalmeja ja lauluja (*cantica*). Suomenkielinen Helsingin katolisen hiippakunnan laulukirja *Cantemus* vuodelta 2012 on ensimmäinen suomenkielinen painettu (katolinen) laulukirja. Se sisältää yhteensä 314 laulua, joiden joukossa on muun muassa 49 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virttä.

Virsikirjat ovat uudistuneet tai saaneet (epävirallisia) lisävihkoja viime vuosikymmeninä ja vuosina myös muualla Euroopassa. Tässä yhteydessä luodaan silmäys ainoastaan Saksaan ja Alankomaihin. Saksan evankelisen kirkon nykyinen virsikirja, *Evangelisches Gesangbuch* (EG), ilmestyi 1993–1996. Se sisältää sekä kaikille yhteisen perusosan (virret 1–535) että maakirkoittain vaihtuvat alueelliset osat. Myöhemmin 2000-luvulla on muutamissa maakirkoissa julkaistu erillisiä täydennysosia.¹⁰⁶ Katolisen kirkon upouusi saksankielinen laulukokoelma, *Gotteslob*, otettiin käyttöön ensimmäisenä adventtisunnuntaina 2013 Saksassa, Itävallassa ja Etelä-Tirolissa. Laulukokoelman kaikille yhteisen perusosan lauluista lähes puolet on kokonaan uusia. *Gotteslob* uudistaa katolisen kirkon lauluvalikoimaa, sillä kokoelmaan on hyväksytty mukaan eri aikakausien ja alueiden lauluja, uusia hengellisiä lauluja, Taizé-lauluja, moniäänisiä lauluja sekä hengellisiä kansanlauluja. Huomionarvoista on erityisesti kokoelman laaja ekumeeninen aineisto – yhteensä 145 laulua. Niiden joukossa on protestanttisten laulujen lisäksi idän ja anglikaanisen kirkon lauluja. *Gotteslob*-laulukokoelma on saanut varsin myönteisen vastaanoton.¹⁰⁷

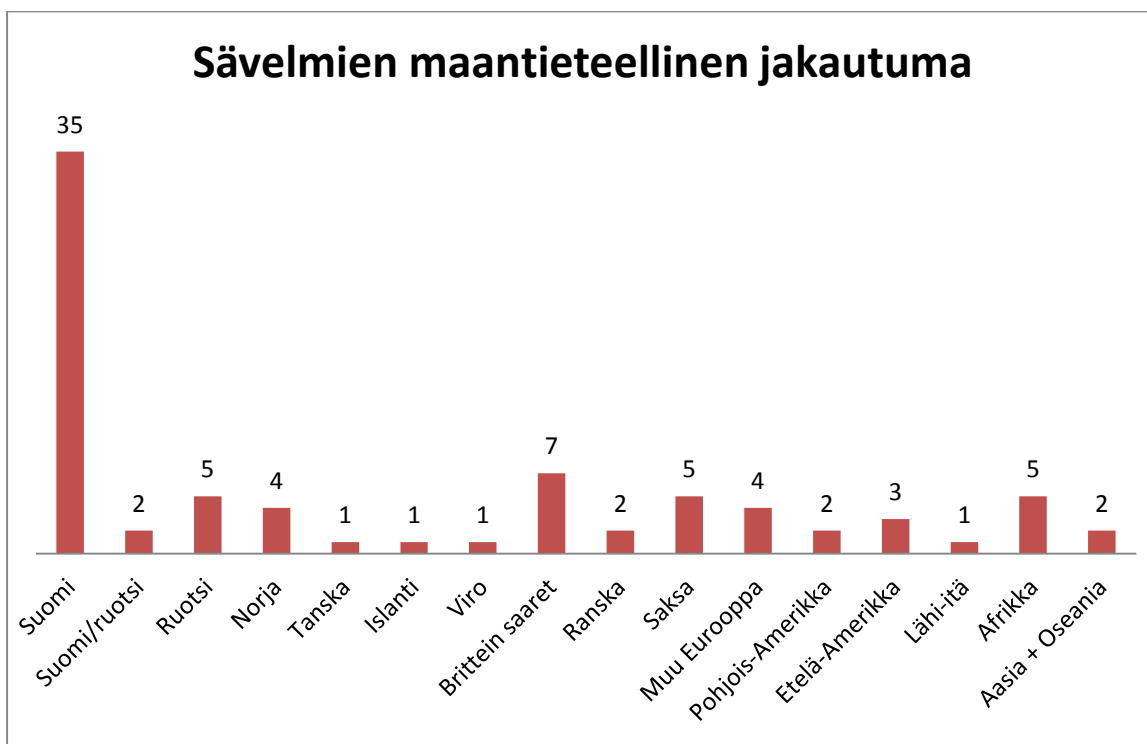
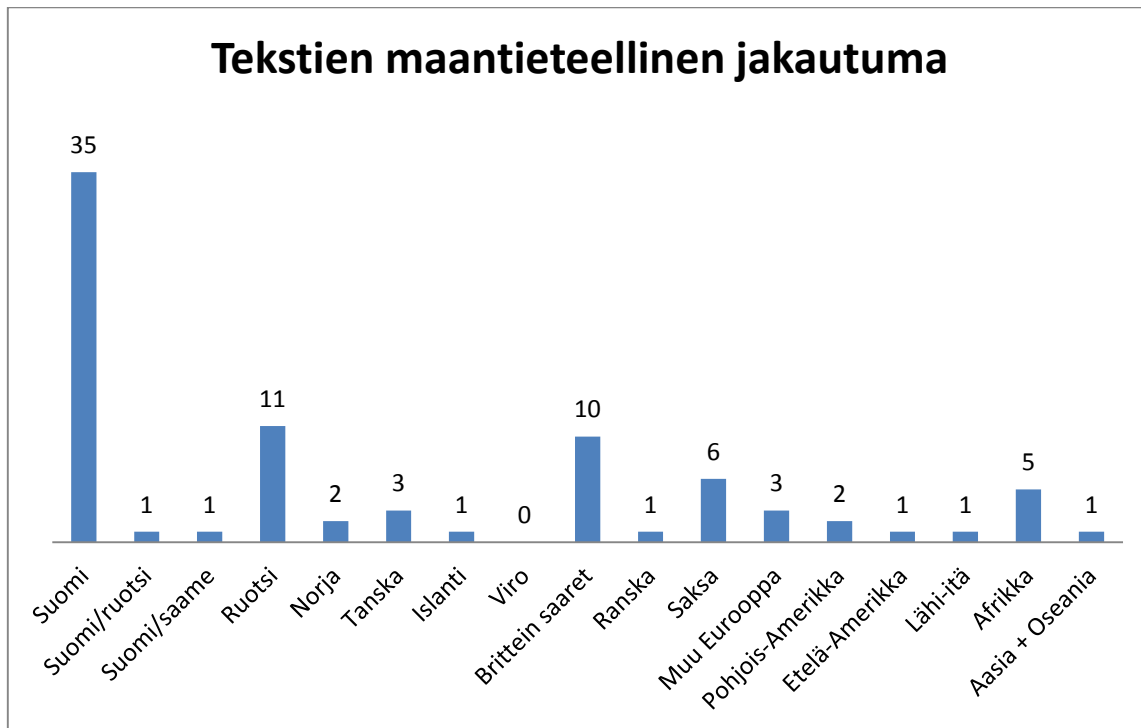
Alankomaiden useiden eri kirkkokuntien yhteinen laulukirja *Liedboek, Bidden en zingen in huis en kerk*

julkaistiin keväällä 2013. Virsikirjan muotoutumisen kolmena peruseriaaiteena olivat uudistuminen, avartuminen ja muuttuminen. Lisäksi sen kokoamiseen vaikuttivat muun muassa edellisen virsikirjan (1973) jälkeen julkaistut laulut, jumalanpalveluselämän ja liturgisten käytäntöjen muutos sekä kirkon monimuotoistuminen. Alankomaiden virsikirjassa merkillä pantavaa ja erityistä ovat kokoelman sisältämät 150 lyhytlaulua (engl. *short song*). Lyhytlaulut ovat luokiteltavissa muun muassa seuraaviin kategorioihin: ydintekstilaulut, kaanonit, musiikkipedagogiset laulut, ylistyslaulut, liturgiaan liittyvät monikieliset laulut.¹⁰⁸

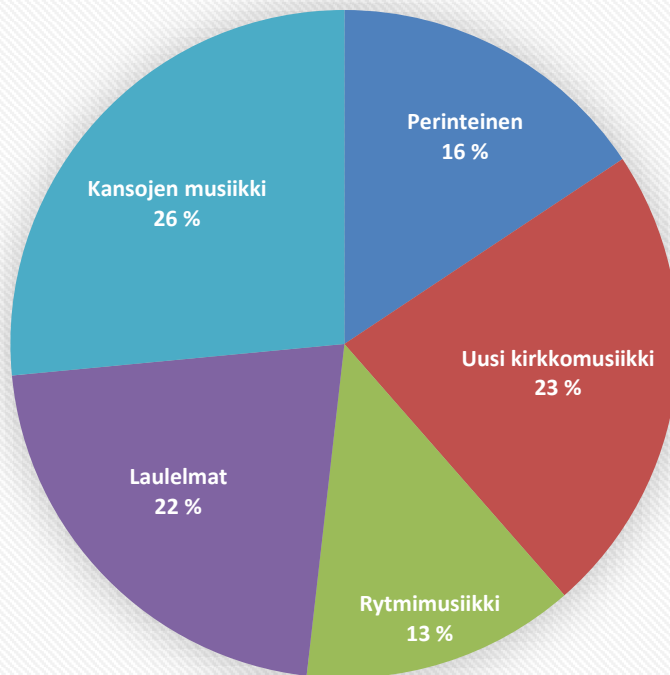
Brittiläisellä virsiperinnöllä (*Hymns*) on ollut varsin vähän yhteistä saksalaisen ja pohjoismaisen virsiperinteen kanssa, vaikkakin ekumeeniset suhteet Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Englannin kirkon (Church of England) ovat läheiset. Anglikaaniset virret omaksuttiin ensimmäisen kerran suomalaiseen ja suomenruotsalaiseen virsiperinteeseen suurelta osin vasta vuoden 1986 virsikirjojen yhteydessä. Iso-Britanniassa on 1970-luvun Hymn Explosion¹⁰⁹ -virsituotannon vanavedessä ilmestynyt tiheästi virsikirjoja ja lisävihkoja. Päinvastoin kuin pohjoismaisissa kansankirkoissa Englannin kirkolla ei ole käytössään yhtä virallista virsikirjaa. Sen sijaan markkinoilla on useita virsikirjoja, joita on julkaistu anglikaanisia seurakuntia varten. Luettelo suurimmista virsikirjoista antaa käsityksen laajuudesta: *The New English Hymnal* (1986) ja tämän lisävihko *New English Praise* (2006), *Common Praise* (2000) ja tämän täydennysosa *Sing Praise* (2010) ja viimeisimpänä *Ancient and Modern* (2013). Kaikki nämä kirjat voidaan nähdä yhtenä virsikirjaperheenä, jonka edustajilla on hiukan erilaiset painotukset ja erilainen perinteisen ja uuden virsimateriaalin välinen tasapaino.

On oikeastaan mahdotonta luoda yleiskatsausta yhdysvaltalaisen virsikirjojen moninaisuudesta ja valtavasta tarjonnasta. Osa amerikkalaisista kirkkoyhteisöistä on ottanut käyttöönsä virallisia virsikirjoja. Osa suurista kustantajista on puolestaan julkaissut omia virsikirjojaan tai valikoimia eri tavoin profiloituneista virsikirjoista suunnattuna tietyille kirkkoyhteisöille (esimerkiksi katolisen kirkon seurakuntien valikoimassa on noin kymmenkunta virsikirjaa) tai tunnustusten välisille yhteisöille. Amerikkalaisista virsikirjoista ehkäpä Evangelical-Lutheran Church in America (ELCA) -kirkon virsikirja *Evangelical Lutheran Worship* (2006) on suomalaisesta näkökulmastamme valikoimasta kiinnostavimpia. Eikä virsikirjatuotanto ole suinkaan ehtymässä. Tästä osoituksena ovat vuonna 2013 paitsi Englannin kirkon, Norjan kirkon ja Alankomaiden protestanttisten kirkkojen (ks. edellä) käyttöön ottamat uudet virsikirjat myös presbyteeristen kirkkojen uusi virsikirja (*Glory to God: The Presbyterian Hymnal*).

Liite 3a: Tilastokuvauksia suomenkielisestä lisävihkosta

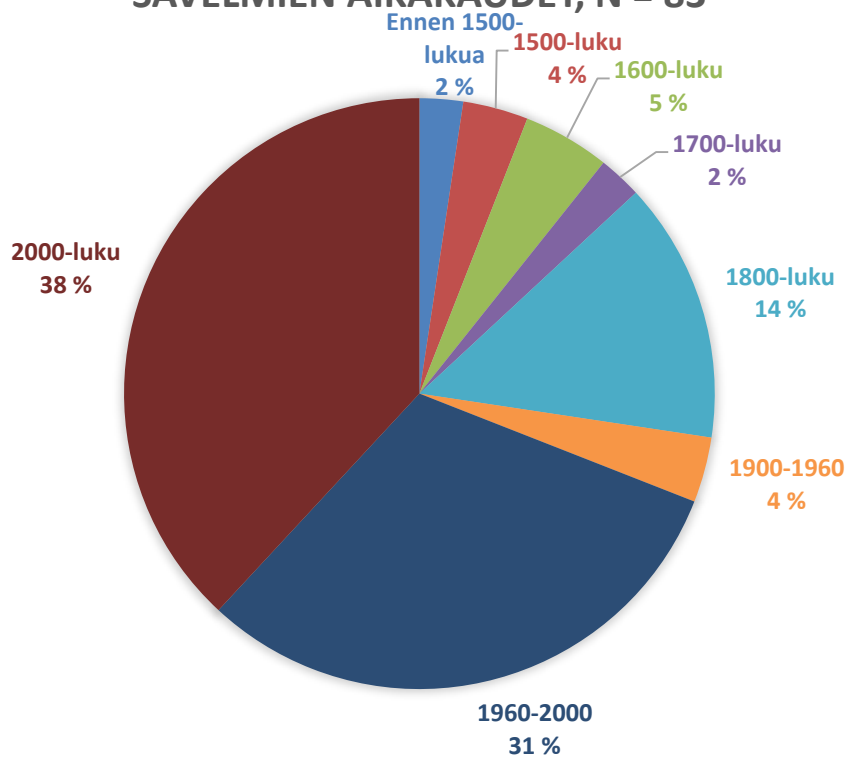

SÄVELMIEN TYYLIT, N = 83

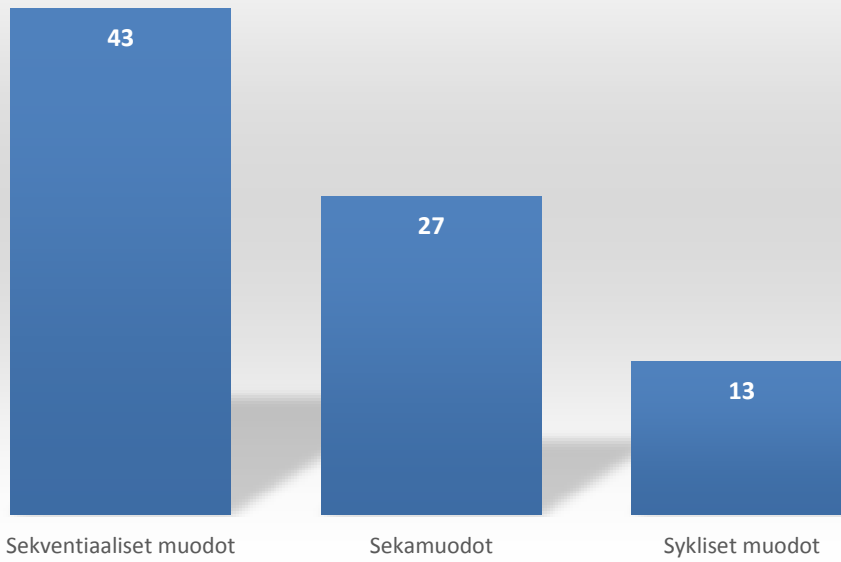

■ Perinteinen ■ Uusi kirkkomusiikki ■ Rytmimusiikki ■ Laulelmat ■ Kansojen musiikki

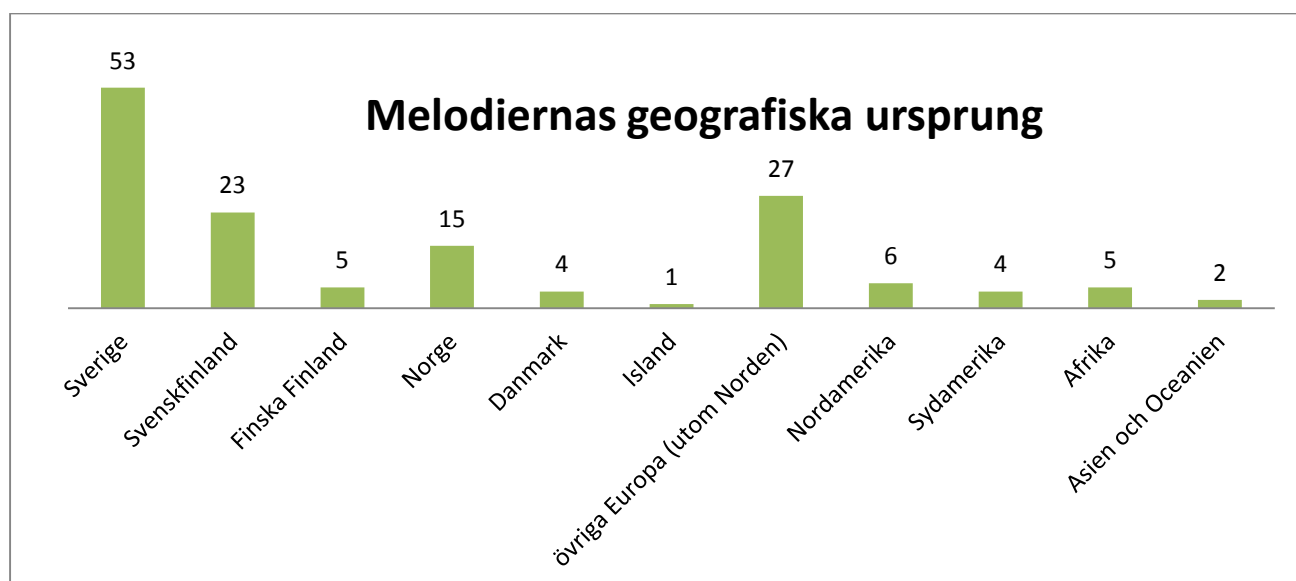
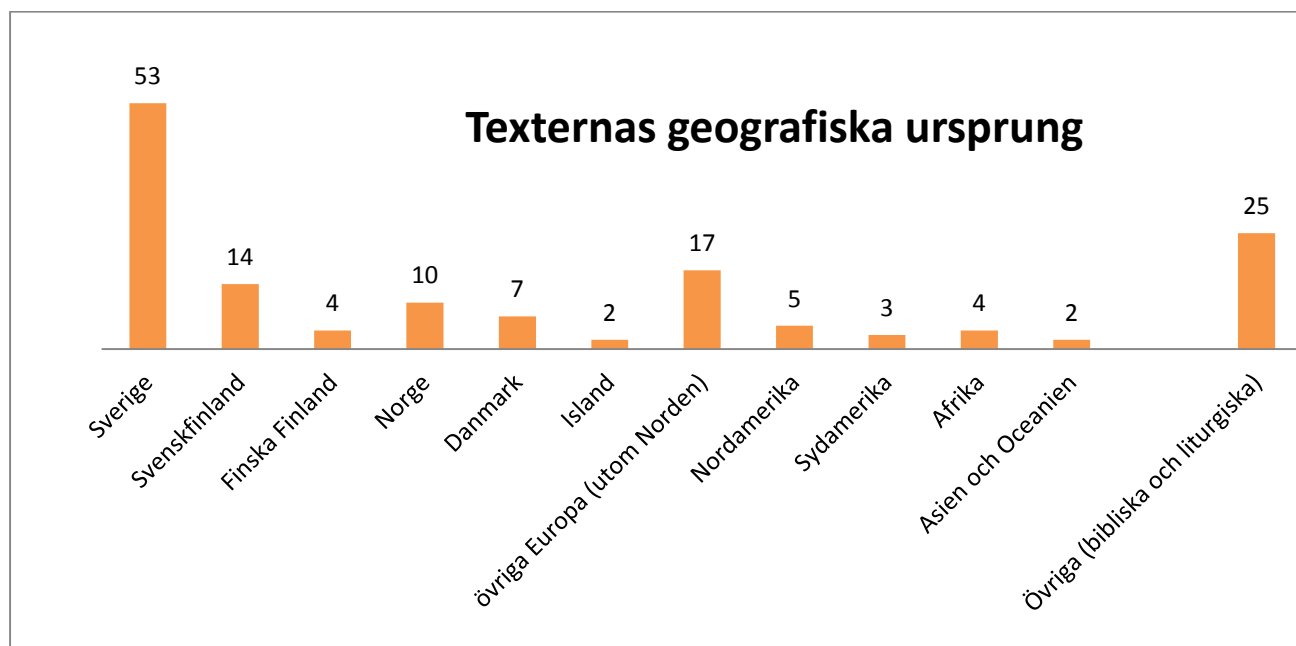
SÄVELMIEN AIKAKAUDET, N = 83

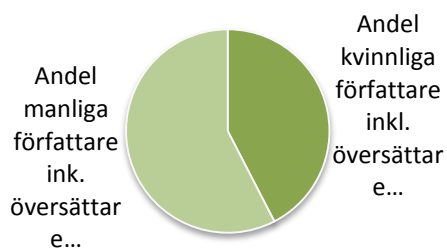
MUSIIKILLISET MUODOT, N = 83

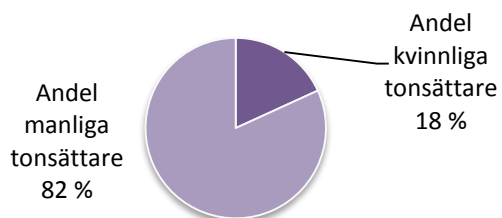
Liite 3b: Statistikdiagram över det svenskspråkiga tilläggsförslagets psalmer

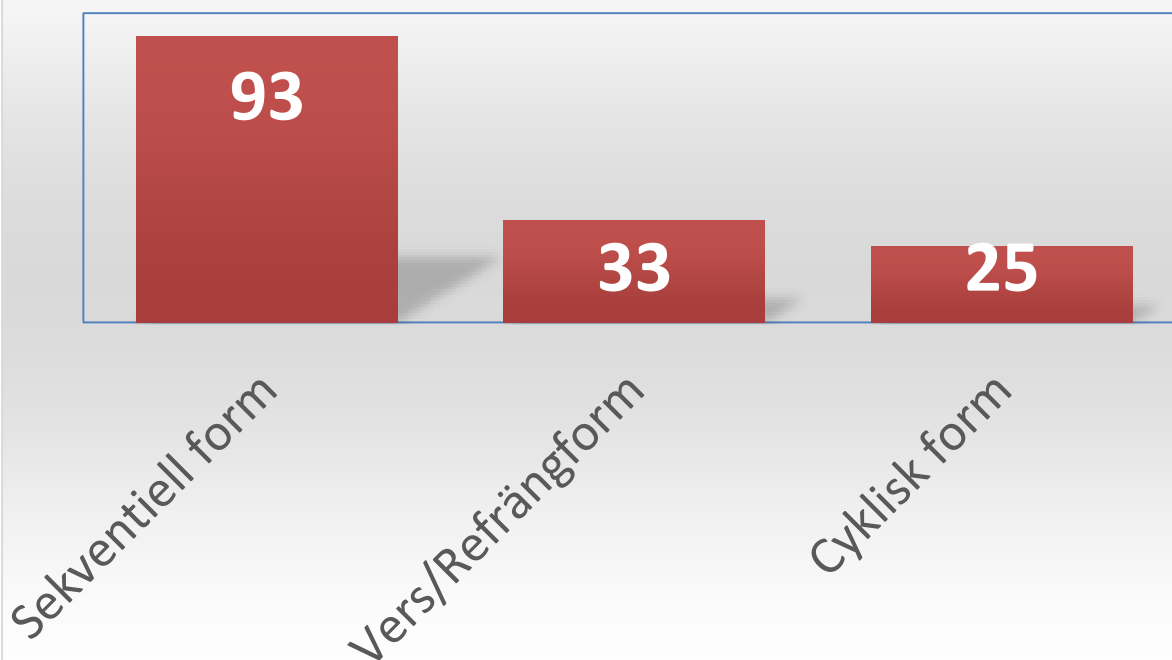
Genusfördelning för texter inklusive översättare

Genusfördelning för melodier

Musikaliska strukturer: Det svenskspråkiga tilläggförslagets fördelning

Liite 4: Lisävihkon virsitarpeet

Yleistä

Lisävihko täydentää käytössä olevaa virsikirjaa. Lisävihkolla vastataan niihin tarpeisiin, joihin vuoden 1986 virsikirja ei vastaa tai joihin se vastaa ohuesti.

Lisävihkon tärkein käyttöympäristö on seurakunnan jumalanpalveluselämä. Yksittäisen virren tulee sopia yhteiseen seurakuntalauluun, ja sen sisällön tulee olla linjassa jumalanpalveluselämän sisältöjen ja kirkon uskon kanssa. Virsikirja on monille myös rukouskirja.

Lisävihko antaa mahdollisuuden vastata sisällöllisiin tarpeisiin, mutta myös laajentaa virsikirjan musiikillista ilmaisuja. Musiikillisesti pyritään laajentamaan tyylien kirjoa niin kansojen musiikkiin kuin kansanmusiikkiinkin. Tarvitaan helposti laulettavia ja ulkoa opittavia virsiä. Tarvitaan kertosaakeellisia virsiä. Myös moniäänisyyttä ja esim. kaanoneita voidaan tuoda esille. Musiikillisessa ilmaisussa kaivataan ennen kaikkea valoisuutta ja iloa.

Tärkeää on huomioida, että lisävihkon rajallisuus, pedagogiset syyt ja avoimuuden periaate ohjaavat etsimään kapeasti ymmärrettyjen täsmävirsien sijaan *virsiä, jotka sopivat useaan elämänvaiheeseen ja -tilanteeseen sekä yhteiseen veisuuseen seurakunnan kokoontumisissa*.

Muutoksia vuoden 1986 jälkeen

Toimintaympäristön muutokset vuoden 1986 jälkeen johtavat etsimään uusia virsiä.

- Miten maailma on muuttunut?
- Miten suomalainen seurakuntaelämä on muuttunut?
- Millaista on tämän päivän (ja huomisen) spiritualiteetti verrattuna vuoden 1986 spiritualiteettiin?
- Minkä laulujen parissa tämän päivän ja huomisen seurakuntalaiset ovat varttuneet?
- Onko ihminen muuttunut ja mihin suuntaan?

Kansainvälisyys, monikulttuurisuus ja ekumenia ovat teemoja, joihin lisävihkon on syytä reagoida.

Jumalanpalvelusuudistus ja jumalanpalveluselämän jatkuva kehittäminen ovat tuoneet ja tuovat muutoksia tapaan ymmärtää seurakunta, kirkko ja jumalanpalvelus. Virkamieskeskeisyydestä on siirrytty kohti yhteisöllisyyttä. Ikäkausijaottelusta on siirrytty kohti kaikenikäisten yhteistä jumalanpalvelusta. Toisaalta yhteiskunnassa liikettä on ollut näissä asioissa myös toiseen suuntaan.

Kansankirkollisuus on muutoksessa. Laskevien jäsenmäärien myötä kirkkoon kuulumisesta on tullut tiedostetumpaa. Toisaalta monien suhde kirkkoon ja sen jumalanpalveluselämään on ohentunut.

Virsiä osataan nykyään vähemmän kuin ennen. Samojen sävelmien käyttö helpottaa uusien virsien oppimista. Toisaalta saman sävelmän käytössä tulee olla maltillinen.

Esimerkkejä jumalanpalveluselämän kehittymisestä:

- Esirukous nähdään yhä useammin seurakunnan yhteisenä työnä, ja diakonisen näkökulman osuus siinä on vahvistunut.
- Hiljaisuuden liike on vakiinnuttanut asemansa osana kirkon spiritualiteettia.
- Aikuisten kasteopetus ja aikuisrippikoulu ovat nousevia trendejä, kun kirkon jäsenmäärä ja kastettujen lasten määrä laskee.
- Sanan ja rationaalisuuden korostamisesta on siirrytty kohti symbolien, monien aistien ja keuhollisuuden maailmaa.
- Monet ennen erityismessuihin liitettyt asiat ovat löytäneet paikkansa seurakunnan yhteisistä messuista: musiikkityylit, ihmisten osallistuminen messun suunnitteluun ja toteutukseen jne.
- Kirkkovuoden ymmärtäminen on rikkaampaa, mikä näkyy esimerkiksi jouluyön ja pääsiäisyön messujen yleistymisenä.

Virsikirjasta puuttuvia/ohuesti ilmeneviä aihepiirejä ja tarpeita

1) Ihmiselämän tunnekirjo

- Tarvitaan virsiä, joissa konkreettisten tilanteiden sijaan ilmaistaan niitä tunteita, jotka liittyvät näihin tilanteisiin.
- Uudentyyppinen hengellinen etsintä, hapuileva usko.
- Häpeä – syyllisyys ja armo – anteeksianto.
- Positiivisia tunteita ja asenteita: toivoa, luottamusta, iloa. Tämä pätee niin tekstisisäلتöihin kuin musiikilliseen ilmaisuun.

2) Ihmisen elämänkaari ja elämän taitekohdat

- Ihmisen elämän varrella on erilaisia taitekohtia. Uuteen elämänvaiheeseen voi liittyä sekä luopumista että uuden vastaanottamista.
- Esimerkkejä yksittäisistä taitekohdista: lapsen syntymä, isäksi tuleminen (isänpäivä!), opiskelun aloittaminen ja lopettaminen, avioero, leskeksi jääminen. Tarvitaan kuitenkin ennen kaikkea virsiä, jotka elämän moninaisuudesta huolimatta sopivat monenlaisiin tilanteisiin (esim. nykyinen virsi 600).
- Toivon näkökulma epävarmuuden ja kyselyn keskellä.

3) Yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, elämän monimuotoisuus

- Vieraanvaraisuus, mukaan kutsuva, avoin ystävällisyys ja huolenpito. Yhteisöllinen vastuu ja jakaminen. Vastuumme lähellä ja kaukana (lähetys ja diakonia).
- Monikielisyyden ja -kulttuurisuuden huomioiminen. Monikulttuurisuus voidaan huomioida myös musiikillisessa ilmaisussa.
- Pakolaisuus, muukalaisuus, maahanmuuttajien virsiä. Jeesuksen pakolaisuus (vrt. Jeesuksen syntymän jälkeiset tapahtumat).
- Perhevirret, joissa monenlainen todellisuus tulee läpi.
- Vammaisten ihmisten huomioiminen sekä teemoissa että muodoissa -> tämä olisi syytä huomioida kaikkien mukaan otettavien virsien kohdalla.

4) Kristillinen kasvatus

- Pedagogiset, "opettavat" virret: mitä asioita voisi opettaa virrellä (esim. opetusta rukouksesta), mitkä asiat opitaan virressä (esim. minä rukoilen)? Erityisesti lapsille tarvitaan virsiä, jotka opettavat "rivien välistä". Esim. Kymmenen käskyä -virsi lapsille puuttuu nykyisestä virsikirjasta.
- Lapset ja nuoret on hyvä huomioida, mutta toisaalta eri-ikäisyyden tai kaikenikäisyyden näkökulma voidaan huomioida muutenkin kuin vain yksinkertaistuksilla ja menevyydellä.
- Kummiuden vahvistamiseen liittyvä virsi puuttuu. Esim. kummin rukous.

5) Jumalanpalveluselämä

- Kolminaisuus/Laudamus -virret. Kirkkovuoden sisältöjen huomioiminen (esim. jouluaika), keveys ja ytimekkyys.
- Ehtoollisosaa edeltävä nk. uhrivirsi. Jumalan hyvien lahjojen vastaanottaminen ja jakaminen. Kiitos ja ylistys luomakunnan lahjoista.
- Ehtoollisvirret. Erityisesti ehtoollisen yhteys aineelliseen todellisuuteen. Myös kirkkovuoden ajankohdat huomioiden.
- Rukousvirret ja hiljentymisvirret. Näiltä toivotaan lyhyttä ja ytimekkyyttä niin tekstin kuin musiikin suhteen. Esimerkkeinä Taizé-laulut sekä kotimaiset hiljaisuuden laulut ja rukouslaulut. Esirukoukseen liittyviä virsiä.

6) Kirkolliset toimitukset

- Vuodenkiertoon ja kirkkovuoteen liittyvät toimitusten virret.
- Nuoren kutsumus (konfirmaatio).
- Aikuisen kastevirsi puuttuu.

7) Kirkkovuosi ja vuodenkierto

- Paastonaika: kiireestä ja runsaudesta vapautuminen. Luonnon ja ympäristön huomioiminen
- Muita kirkkovuoteen liittyviä teemoja: Adventtivirsien teema ei saa syödä jouluvirsien sisältöjä, lasten pääsiäisvirsi ja pyhäinpäivävirsi, uudenvuoden virsiin iloisuutta, kynttilänpäivän virsi, Maria-virret – Marian merkitys luterilaisuudessa.
- Vuodenajat, erityisesti talvivirsiä on vähän.

Liite 5: Raportti suomenkielisestä lisävihkoehdotuksesta annetusta palautteesta

Vaikka lisävihkotyön toimeksiantoon ei sisällynyt erillistä palautevaihetta, työryhmät kokivat tarvitsevänsä myös ulkopuolista näkökulmaa ehdotukseen. Suomenkielisen työryhmän ehdotukseen pyydettiin palautetta ehdotuksen laatimisen loppuvaiheessa, elokuussa 2014. Palautetta pyydettiin jokaisesta suomenkielisestä hiippakunnasta. Kahdeksasta pyydetystä kirjallisesta palautteesta saatiin määräaikaan mennessä kuusi. Osin palautetta annettiin myös suullisesti. Palautteen antajissa oli sekä kirkon työntekijöitä että seurakuntalaisia.

Palautetta pyydetessä ehdotukseen valitut laulut olivat pääosin koossa ja myös käännökset olivat valmistuneet. Sen sijaan monet tekstimuokkaukset ja puhtaaksikirjoitukset olivat vielä kesken. Palautteen antajia pyydettiin huomioimaan tämä keskeneräisyys ja keskittymään yleislinjoihin.

Palautteen antajille annettiin seuraavia apukysymyksiä:

- Minkälainen on lisävihkon laulujen tekninen käytettävyyys? Sävelmät? Tekstit? Yhteislaulullisuus?
- Löytyykö virheitä, epäjohdonmukaisuuksia, tahatonta komiikkaa tms.?
- Täytyykö mielestäsi lisävihkon tehtävä: tuoda uutta lisää suhteessa nykyiseen virsikirjaan? Mitä uutta lisävihko antaa itsellesi, aktiiviseurakuntalaiselle, vähän kirkossa käyvälle, erityisryhmille?
- Miten laulut tukevat erilaisten seurakuntalaisten osallisuuden tunnetta? Löytyykö sieltä lauluja, jotka sulkevat joitain ihmisryhmiä pois?
- Minkä tyyppisiä aiheita tai tyylejä sisällöstä puuttuu?
- Onko jotain liikaa?
- Mitä muuta haluaisit sanoa?

Palautteessa huomioitiin selkeästi ehdotuksen monipuolisuus. Tätä monipuolisuutta kiiteltiin ja sen katsottiin mahdollistavan uudenlaista lähestymistä seurakuntalauluun. Toisaalta palautteessa kyseltiin virren määrittelyn perään ja pohdittiin, täyttävätkö kaikki ehdotuksen laulut virren kriteereitä. Palautteessa arvioitiin kriittisesti myös ehdotusten sopivuutta yhteislauluun ja sitä, tuovatko ne uutta suhteessa nykyiseen virsikirjaan. Selkeää yhteistä linjaa annetun palautteen perusteella oli vaikea muodostaa. Se mikä yhdelle tuntui virren rajat ylittävältä, oli toisesta näkökulmasta juuri virren ominta aluetta.

Osa palautteesta käsitteli ehdotuksen teknistä käytettävyyttä. Työryhmälle annettiin runsaasti ehdotelmia kielellisistä ja musiikillisista parannusmahdollisuuksista. Lisäksi annettiin vihjeitä virsien käyttöä koskevien ohjeistusten liittämisestä lisävihkon julkaisun yhteyteen.

Työryhmä käsitteli annetun palautteen laulukohtaisesti ja otti sen harkintansa mukaan huomioon ehdotuksen laulujen viimeistelyssä. Palautteen perusteella tehtiin yhdessä lauluntekijöiden kanssa joitain sisällöllisiä ja kieliteknisiiä korjauksia teksteihin. Myös muutamia musiikillisia ohjeita lisättiin virsien käytön helpottamiseksi.

Viitteet

¹ Kirkolliskokouksen syysistuntokauden päätös 10.11.2010 klo 18.00 Asia 2010-00286

² Käsikirjavalioikunnan mietintö 3/2010 edustaja-aloitteesta 4/2010. Asia 2010-00286, 9.11.2010.

³ Käsikirjavalioikunnan mietintö 3/2010 edustaja-aloitteesta 4/2010. Asia 2010-00286, 9.11.2010.

⁴ Tässä voidaan verrata siihen, mitkä syyt johtivat 1900-luvun alun uudistukseen, ja huomata, että monet kohdat ovat hyvin samoja.

⁵ Käsikirjavalioikunnan mietintö 3/2010 edustaja-aloitteesta 4/2010. Asia 2010-00286, 9.11.2010.

⁶ Käsikirjavalioikunnan mietintö 3/2010 edustaja-aloitteesta 4/2010. Asia 2010-00286, 9.11.2010.

⁷ Käsikirjavalioikunnan mietintö 3/2010 edustaja-aloitteesta 4/2010. Asia 2010-00286, 9.11.2010.

⁸ Käsikirjavalioikunnan mietintö 3/2010 edustaja-aloitteesta 4/2010. Asia 2010-00286, 9.11.2010.

⁹ Kirkkohallituksen täysistunnon pöytäkirja 134 § <2011-00414>, 17.8.2011. Pöytäkirjassa todetaan, että vaikka käsikirjavalioikunnan mietinnössä ei käsitelty kysymystä ruotsinkielisen virsikirjan lisävihkosta, on kirkkomme suomen- ja ruotsinkielisiä virsikirjoja kehitetty aina yhdessä, joten on perusteltua ottaa mukaan myös ruotsinkielisen virsikirjan lisävihkon valmistelu. Varsinainen päätös ruotsinkielisen työryhmän perustamisesta tehtiin myöhemmin, 28.2.2012

¹⁰ KJM:n/KJY:n johtajana hankkeen aikana ovat toimineet Kai Vahtola, Mika Mäntyranta, Ulla Tuovinen (vs.) ja Pekka Rehumäki.

¹¹ Kirkkohallituksen täysistunnon pöytäkirja 134 § <2011-00414>, 17.8.2011.

¹² Kirkkohallituksen täysistunnon pöytäkirja 37 § <2011-00414>, 28.2.2012.

¹³ Kirkkohallituksen täysistunnon pöytäkirja 134 § <2011-00414>, 17.8.2011 ja Kirkkohallituksen täysistunnon pöytäkirja 37 § <2011-00414>, 28.2.2012.

¹⁴ Ruotsinkielisen lisävihkon suurempaa laulumäärää on perusteltu paitsi ruotsinkielisen virsikirjan suppeudella verrattuna suomenkieliseen virsikirjaan myös erityisellä tarpeella laajentaa lasten ja nuorten virsien määrää. Suomen ruotsinkielisillä ei ole olemassa lapsille ja nuorille tarkoitettuja hengellisiä laulukirjoja samalla tavoin suomenkielisillä, ja siksi lisävihkon täytyy ruotsinkielisellä puolella täyttää myös näitä tarpeita.

¹⁵ Kirkkohallituksen täysistunnon pöytäkirja 134 § <2011-00414>, 17.8.2011.

¹⁶ Nykyinen jumalanpalvelusliite jakaantuu kahteen pääosaan, ”Jumalanpalvelusten tekstejä ja lauluja”-osaan sekä ”Jumalanpalvelusten kaavat” -osaan. Sekä jumalanpalvelusuudistus että toimitusten kirjan uudistus vaikuttivat jumalanpalvelusliitteiden rakenteeseen ja sisältöön. Kirkolliskokous hyväksyi Evankeliumikirjan 1999 ja Jumalanpalvelustenkirjan 2000. Jälkimmäisen kirjan yhteydessä hyväksyttiin virsikirjoihin uudet jumalanpalvelusliitteet ja tekstejä sekä suomenkieliseen virsikirjaan jumalanpalveluslauluja (numerot 700–805). Vuonna 2003 hyväksyttiin uudet toimitusten kirjat ja virsikirjojen liiteosiin uusia toimituslauluja (numerot 806–856/730–762). Suurimmassa osassa uusista jumalanpalvelus- ja toimituslauluista on tuttu vanha virsisävelmä saanut uudet sanat. Osa suomenkielisen liiteosan lauluista on omaksuttu hyvin käyttöön, ja ne ovat löytäneet tiensä sekä jumalanpalvelukseen että kirkollisiin toimituksiin. Sen sijaan ruotsinkielisen liiteosan laulut ovat jääneet tähän mennessä hyvin vähäiselle käytölle.

¹⁷ Aiemmista lisävihkoista ks. liite 1. Historiallinen katsaus virsikirjan kehitykseen Suomessa.

¹⁸ Käsikirjavalioikunnan mietintö 3/2010 edustaja-aloitteesta 4/2010. Asia 2010-00286, 9.11.2010.

¹⁹ Käsikirjavalioikunnan mietintö 3/2010 edustaja-aloitteesta 4/2010. Asia 2010-00286, 9.11.2010. Mietinnössä katsotaan, että lisävihkoon tarvitaan ”tuoreita virsiä, joiden aiheet ja kieli nousevat tämän päivän tarpeista”. Edelleen mainitaan, että ”virsiin kaivattaisiin uudenlaista kieltä ja tyyliä”. Tavoitteena voidaan mietinnön mukaan pitää myös sitä, että ”[v]irsien avulla voidaan vahvistaa ihmisten välistä yhteyttä ja tavoittaa myös niitä, joille perinteinen uskonnollinen kieli ja musiikki tuntuvat vierailta.” Vieläpä mietinnössä todetaan: ”Tämän lisäksi virsikirjan lisävihkoon tulisi tehdä varta vasten uusia virsiä tällä hetkellä puuttuvista aihepiireistä.”

²⁰ Samasta syystä ei ole katsottu tarpeelliseksi ”restauroida” käytettyä koraalisävelmää alkuperäistä vastaavaksi. Koraalirestauroitiosta katso tämän Perustelut-vihkon s. 21 ja liite 1.

²¹ Luku perustuu osin esitelmään: Böckerman, Anna Maria & Urponen, Jenni: ”Kirchengesänge zugänglich zu machen - Herausforderungen bei der Verarbeitung der Beihefte (2014/2016) für die Kirchengesangbücher in Finnland”. Internationale Arbeitsgemeinschaft für Hymnologie, 27. IAH-Studentagung – ”A Sacred Soundscape [...] – Psalms, Hymns, spiritual Songs”, Amsterdam, Alankomaat 15.8.2013.

²² Käsikirjavalioikunnan mietintö 3/2010 edustaja-aloitteesta 4/2010. Asia 2010-00286, 9.11.2010.

²³ Haastettu Kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011, 2012, 25–26. Jos katsotaan vastaavia kysymyksiä, näyttäytyvät muuttuneet käsitykset seuraavilta: Vuonna 1982 56 % vastanneista katsoi, että homoseksuaalisuus tulee tuomita ankarimmin kymmenportaisella asteikolla. Vuonna 2009 vastaava luku oli 14 %. Avioerojen suhteen vastaavat luvut putosivat 18 %:sta 3 %:iin. Kun kysyttiin abortista, luvut olivat vuonna 1982 30 % ja vuonna 2009 8 %.

²⁴ Kimmo Ketola, Kati Niemelä, Harri Palmu, Hanna Salomäki *Usko suomalaisten elämässä* 2011. Suomessa tehdään joka neljäs vuosi tutkimus *Gallup Ecclesiastica*, jonka keskiössä ovat kansan usko ja osallistuminen kirkollisiin yhteyksiin. Vuonna 2012 julkaistua, viimeisimpään tutkimustietoon perustuvaa raporttia lukemalla voidaan saada suuntaa-antavaa tietoa suomalaisten hengellisestä elämästä. Raportti ei käsittele ainoastaan suomalaisten suhdetta kirkkoon, vaan yhtä lailla myös heidän hengellistä elämäänsä laajemmin.

²⁵ *Haastettu Kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011*, 2012, 35–37.

²⁶ *Haastettu Kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011*, 2012, 38.

²⁷ *Haastettu Kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011*, 2012, 40–41. 62 % vastanneista nimesi itsensä luterilaisiksi ja 61 % kristityiksi.

²⁸ *Haastettu Kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011*, 2012, 42–43. Niitä jotka sanoivat, etteivät usko mihinkään jumalaan, oli 21 %. Tämä on suurin luku tässä kysymyksessä sinä aikana, kun kyselyitä on tehty, ja neljässä vuodessa luku oli kaksikertaistunut. Vuonna 2007 oli 11 % niitä, jotka vastasivat näin.

²⁹ *Haastettu Kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011*, 2012, 42–45. 41 % uskoi Jeesuksen olevan Jumalan poika. Vain runsas 30 % uskoi Jeesuksen ihmeiden olevan totta, saatanan olemassaoloon tai siihen, että Jeesus palaa tuomitsemaan eläviä ja kuolleita.

³⁰ Kohtaamisen kirkko. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 7. Helsinki: Kirkkohallitus 2014. 20–22.

³¹ Mm. paljon esillä olleessa Kotimaa Oy:n Jäsen 360° -jäsensegmentoinnissa kirkon jäsenistö on jaoteltu neljään lohkoon: ”Maltilliset”, ”Irralliset”, ”Avomieliset”, ”Uskolliset”. Segmentoinnilla halutaan ilmaista, että uskonnollisuuden määrä ei kulje vain yhteen suuntaan, vaan kehittyy yhtäaikaaisesti monin eri tavoin. Aiheesta tarkemmin ks. esim. Jyri Komulainen, 2009 Monien uskontojen Suomi. Teoksessa Luterilaisen Suomen loppu? Helsinki: Edita. 12–40.

³² *Haastettu Kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011*, 2012, 48.

³³ Laajemmin viimeaikaisista kansainvälisistä virsiuudistuksista ks. liite 2.

³⁴ Nuorisoveisubuumilla tarkoitetaan tässä varsinkin Ruotsissa, mutta myös muissa Pohjoismaissa ja läntisessä Euroopassa 1960-luvulla alkanutta voimakasta hengellisen musiikin luomisprosessia (den svenska psalmexplosionen). Juurensa viisubuumilla on yhtäältä amerikkalaisessa negrospirituaalien perinteessä ja toisaalta ns. protestilaululiikkeessä. Tästä ks. esim. Göransson, Harald 1997. Koral och andliga visa i Sverige. Stockholm: Nordstets. 131-137.

³⁵ Esimerkiksi Virsityöryhmä (Kirkkohallitus, KJM 2008–2011), Nordhymn-verkosto sekä Internationale Arbeitsgemeinschaft für Hymnologie (IAH) -seura (konferenssit 2009, 2011, 2013).

³⁶ Vrt. liite 2. Esimerkkejä ekumeenisista virsikirjan osista on Ruotsissa ja Saksassa. Toisaalta Alankomaissa koko virsikirja on rakennettu useiden kirkkokuntien käyttöä varten.

³⁷ Erityisesti Alankomaiden uudessa virsikirjassa *Liedboekissa* (2013) huomion kiinnittää lyhytlaulujen (engl. *short song*) huomattava määrä (150 kpl).

³⁸ Ekumeenisissa yhteyksissä julkaistuissa tilapäisissä laulukirjoissa on monikielisyyttä käytetty jo vuosikausia, mutta myös vakiintuneempaa käyttöä varten on tehty monikielisiä laulukirjoja. Näistä esimerkkeinä voidaan mainita vaikkapa Taizé-yhteisön laulukirjat tai Euroopan evankelisten kirkkojen laulukirja *Colours of Grace* 2007. Norjan uusi virsikirja *Norsk Salmebok* 2013 on ollut paikallisten kirkkojen edustaman monikielisyyden suhteen edelläkävijä. Kahden kirjakielen lisäksi virsikirjassa esiintyy toistakymmentä eri kieltä ja myös murrevirsia ja vanhoja kielimuotoja sisältäviä virsiä. Toisaalta Ruotsin virsikirja on kokonaisuudessaan käännetty suomeksi jo 2002, ja jo tätä ennen vuonna 1986 virsikirja sisälsi muutamia erikielisiä virsiä. Islannin virsikirjassa *Sálmabók íslensku kirkjunnar* 1997 on kokeiltu myös tukiviittomien käyttöä.

³⁹ Lähimmät esimerkit uusien virsien aihepiireistä ja tyyleistä löytyvät Ruotsista ja Norjasta. Ruotsissa Verbum-kustantajan julkaisemat epäviralliset lisävihkot (*Psalmerna i 90-talet ja Psalmerna i 2000-talet*) ovat etsineet uusia aihepiirejä jo parin vuosikymmenen ajan.

⁴⁰ Luku perustuu pääosiltaan esitelmään: Böckerman, Anna Maria & Urponen, Jenni: ”Kirchengesänge zugänglich zu machen - Herausforderungen bei der Verarbeitung der Beihefte (2014/2016) für die Kirchengesangsbücher in Finnland”. Internationale Arbeitsgemeinschaft für Hymnologie, 27. IAH-Studentagung – ”A Sacred Soundscape [...] – Psalms, Hymns, spiritual Songs”, Amsterdam, Alankomaat 15.8.2013.

⁴¹ Kaisa Häkkinen: Suomalaiset virret – kenen kulttuuriperintöä? Suomenkielisen lisävihkotyöryhmän kokousmateriaali 1/2012, 17.1.2012.

⁴² Heikki Laitinen: Alustuspuheenvuoro virsitutkijatapaamisessa, Kirkkohallitus, Helsinki 8.9.2008.

⁴³ Erkkilä, Lasse, Tuovinen, Ulla, Tuppurainen, Erkki 2003. ”Kirkkomusiikin ja liturgian termejä”. Teoksessa Lasse Erkkilä, Ulla Tuovinen, Erkki Tuppurainen (toim.) *Kirkkomusiikin käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja. 548.; Pajamo, Reijo 1991. *Hymnologian peruskurssi. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 2*. Helsinki: Sibelius-Akatemia, 9.; Prof. em. Erkki Tuppurainen ja prof. em. Reijo Pajamo, henkilökohtainen tiedonanto 1.3.2013.

⁴⁴ Käsikirjavalioikunnan mietintö 3/2010 edustaja-aloitteesta 4/2010. Asia 2010-00286, 9.11.2010. Norjan virsikirjatyöryhmä sai Norjan kirkolliskokouksesta seuraavan määritelmän ohjenuorakseen: "[S]almene som velges, skal ha en teologisk dimensjon i teksten, det vil si at teksten skal relatere seg til Faderen, Sønnen og/eller Den hellige ånd, eller si noe om forholdet mellom Gud og mennesker eller Gud og det øvrige skaperverket. Det betyr ikke at sanger som mangler en slik teologisk dimensjon, ikke kan anvendes i en gudstjeneste hvor de settes inn i en kontekst, men salmeboka skal ikke være en antologi for allmenne tekster."

<http://www.gammel.kirken.no/?event=dolink&famID=365700> (Orientering til Kirkerådet, februar 2011; luettu 16.9.2014)

⁴⁵ Pajamo, Reijo 1991. Hymnologian peruskurssi. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 2. Helsinki: Sibeliushuone. 129.

⁴⁶ Esim. Laakso, Elina 2003. "Nuorisomusiikki". Teoksessa Lasse Erkkilä, Ulla Tuovinen, Erkki Tuppurainen (toim.) Kirkkomusiikin käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy. 410–411.

⁴⁷ Straarup, Jørgen & Hansson, Karl-Johan 2001. Psalmen i kultur och samhälle. Om Nordhymns enkätundersökning. Teoksessa Dejlig er jorden. Karl-Johan Hansson, Folke Bohlin & Jørgen Straarup (toim.). Psalmens roll i nutida nordiskt kultur- och samhällsliv. Åbo: Åbo Akademis förlag. 10.

⁴⁸ Innanen, Tapani 2013. "Virren ja hengellisen laulun akateemista tutkimusta Suomessa". – Tapani Innanen, Teija Pitkänen ja Timo Ävist (toim.) Olavin ja Mikaelin jalanjäljissä. Hymnologian ja liturgiikan seuran vuosikirja. Hymnos 2013. Hymnologian ja liturgiikan seura: Helsinki. 152. Ks. myös Innanen, Tapani 2012. "1. Virsien ja hengellisten laulujen tutkimushanke Suomessa". Teoksessa Jenni-Kristina Liiri (toim.) Virsitutkimusta. Bibliografia suomalaisen virsitutkimuksen tueksi. Toinen, laajennettu laitos. Helsinki: Virsitutkimushanke, Kirkon tutkimuskeskus. 12.11.2012. Luettu: 3.7.2013.

⁴⁹ Hannu Vapaavuori 2003: Virsi luterilaisessa perinteessä. Teoksessa Lasse Erkkilä, Ulla Tuovinen, Erkki Tuppurainen (toim.) Kirkkomusiikin käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy. 410–411.

⁵⁰ Stai, S. 2001. Deltakelse i felles salmesang. Teoksessa Dejlig er jorden. K.-J. Hansson, F. Bohlin & J. Straarup (toim.). Psalmens roll i nutida nordiskt kultur- och samhällsliv. Åbo: Åbo Akademis förlag. 20–37.

⁵¹ Myös lisävihkohankkeen toimeksiannossa viitataan yhteislaulullisuuteen sisällöllisten ja tyyllisten kriteerien ohella. Käsikirjavalioikunnan mietintö 3/2010 edustaja-aloitteesta 4/2010. Asia 2010-00286, 9.11.2010.

⁵² Virsiperinteemme vanhimmassa kerrostumassa on esimerkkejä leisilauluista, laudalauluista ja muista vastaavista seurakunnan akklamaatioon perustuvista lauluista, joissa seurakunta on osallistunut erityisesti lyhyeen, tälle tarkoitettuun huudahdukseen: "Kyrie eleison!" tai "Halleluja!" Ks. tästä tarkemmin esim. Pajamo, Reijo 1991. Hymnologian peruskurssi. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 2. Helsinki: Sibeliushuone. 15–16.

⁵³ Suomenkielisessä virsikirjassa tällaisia esimerkkejä ovat vaikkapa virret 90, 61, 473, 516.

⁵⁴ Erittäin hyviä esimerkkejä tästä ovat vaikkapa vuonna 2013 ilmestyneet eri kirkkokuntien uudet virsikirjat Norjassa, Hollannissa sekä Saksassa. Ks. tästä edellä luku *Virren kehityssuunnat Pohjoismaissa, Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa*

⁵⁵ Hawn, C. Michael 2003. *Gather into One Praying and Singing Globally*. Cambridge: Eerdmans. 225–235.

⁵⁶ Hawnin jaotteluun perustuen myös lisävihkon ehdotuksen virret voidaan musiikillisen muotonsa mukaan jakaa kolmeen tyyppiin, sekventiaaliseen muotoon, sekamuotoon ja sykliseen muotoon. Lisävihkoon ehdotettujen virsien osalta ks. tästä jaottelusta kuviot liitteissä 3a ja 3b.

⁵⁷ Hawn, C. Michael 2003. 230–240.

⁵⁸ Hawn, C. Michael 2003. 238–239.

⁵⁹ Ilm. 7:9–10

⁶⁰ "Peruseriaatteena on, että virsi on Raamattuun pohjautuva laulu, jossa sisältö, sävel ja runoasu välittävät kirkon uskoa ja ihmisen kokemusta." Käsikirjavalioikunnan mietintö 3/2010 edustaja-aloitteesta 4/2010. Asia 2010-00286, 9.11.2010.

⁶¹ Luther, Martti: Iso Katekismus. Teoksessa Lutherin Vähä- ja Isokatekismus sekä Schmalkaldenin opinkohdat. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 138. Helsinki: STKS. 145. Vrt. myös Kirkolliskokouksen vuonna 1988 asettaman käsikirjakomitean mietinnön perustelut. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto Sarja A 1997: 5.

⁶² Juntunen, Sammeli, 2003. Jumalan olemus ja työ spiritualiteetin näkökulmasta. – Johdatus luterilaisen spiritualiteetin teologiaan. Toim. Olli Pekka Vainio. Helsinki: Kirjapaja. 48–58. Vrt. myös Forsberg, Juhani 2014. Rukouksen teologiasta. – Kolmas pilari – esirukouskirja. Toim. Marjaana Härkönen, Marjaana Kanerva ja Ulla Tuovinen. Helsinki: Kirkkohallitus. 5.

⁶³ Kohtaamisen kirkko. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 7. Helsinki: Kirkkohallitus 2014. 20–22.

⁶⁴ Kohtaamisen kirkko 2014. 5, 15–16.

⁶⁵ Kirkon Saavutettavuus-ohjelmasta ks. Saavu. Kirkon saavutettavuusohjelma. Suomen ev.-lut. kirkon Kirkkohallituksen julkaisuja 2012: 2.

⁶⁶ Reinikainen, Tiina 2013. Liturgiaa tuoreella kielellä. Ylemmän pastoraalitutkinnon tutkielma. Julkaisematon käsikirjoitus. 35–40. Reinikainen määrittelee inklusiivisen kielen seuraavasti: käsitteellä tarkoitetaan sellaista puhetapaa ja sellaisia sanavalintoja, jotka luovat yhteyttä eivätkä rajaa ihmisiä ulkopuolelle. (Reinikainen, Tiina 2013, 36). Erityisesti kysymystä naisten ja miesten välisten kokemusten välittymisestä kirkon kielessä voidaan tarkastella myös virsien tekijöiden jakautumisella. Esimerkin omaisesti ruotsinkielisen lisävihkon kohdalla jakautumasta ks. liite 3b.

⁶⁷ Reinikainen, Tiina 2013. Liturgiaa tuoreella kielellä. Ylemmän pastoraalitutkinnon tutkielma. Julkaisematon käsikirjoitus. 38–39.

⁶⁸ Reinikainen, Tiina 2013. Liturgiaa tuoreella kielellä. Ylemmän pastoraalitutkinnon tutkielma. Julkaisematon käsikirjoitus. 73–74.

⁶⁹ lat. *acclamare* 'huutaa jklle'. Seurakunnan lausahdus tai huudahdus liturgiassa. Seurakunta osallistuu messun toimittamiseen ja vastaa Jumalan puhutteluun erilaisin akklamaatioin. Palvelkaa Herra iloiten. Jumalanpalveluksen opas. Suomen ev.lut.kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2009:9. Helsinki: Kirkkohallitus. 126.

⁷⁰ *Käsikirjavalioikunnan mietintö 3/2010 edustaja-aloitteesta 4/2010*. Asia 2010-00286, 9.11.2010.

⁷¹ Sariola, Yrjö, 2003. Kirkkomusiikki ja musiikin teologia. – Kirkkomusiikin käsikirja. Toim. Lasse Erkkilä, Ulla Tuovinen, Erkki Tuppurainen. Helsinki: Kirjapaja. 32–34.

⁷² Sariola, Yrjö, 2003. Kirkkomusiikki ja musiikin teologia. – Kirkkomusiikin käsikirja. Toim. Lasse Erkkilä, Ulla Tuovinen, Erkki Tuppurainen. Helsinki: Kirjapaja. 19, 24.

⁷³ Ekenberg, Anders, 1984. Det klingande sakrament. Om musiken i gudstjänsten. Alvsjö: Verbum. 74–76; Sariola, Yrjö, 2003. Kirkkomusiikki ja musiikin teologia. – Kirkkomusiikin käsikirja. Toim. Lasse Erkkilä, Ulla Tuovinen, Erkki Tuppurainen. Helsinki: Kirjapaja. 29–30.

⁷⁴ Kirkolliskokouksen vuonna 1988 asettaman käsikirjakomitean mietinnön perustelut. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto Sarja A 1997: 5. 77–80; Sariola, Yrjö, 2003. Kirkkomusiikki ja musiikin teologia. – Kirkkomusiikin käsikirja. Toim. Lasse Erkkilä, Ulla Tuovinen, Erkki Tuppurainen. Helsinki: Kirjapaja. 21–22. Ks. tästä myös Ekenberg, Anders, 1984. Det klingande sakrament. Om musiken i gudstjänsten. Alvsjö: Verbum. 57–73.

⁷⁵ Vrt. Hannikainen, Jorma, 2012. Virren sävelmä – Virsi Suomalaisessa kulttuurissa. Hymnologian ja liturgiikan vuosikirja. Hymnos 2011. toim. Jaakko Rusama. Helsinki 2012, s. 111–119.

⁷⁶ Laskemat perustuvat Tuuli Murajan tekemään koosteeseen opinnäytetyöstään. Muraja, Tuuli 2013. Pyhänä soikohon nimensä veisatessamme: virsisävelmien käyttö Tampereen seurakuntayhtymän päiväjumalanpalveluksissa. Tutkielma, Sibelius-Akatemia, Klassisen musiikin osasto.

⁷⁷ Ks. liite 3a. Tilastokuvauksia suomenkielisestä lisävihkosta.

⁷⁸ Ruotsinkielisen lisävihkoehdotuksen laajuus on mahdollistanut mainitun aineiston monipuolisemman esittelyn suomenkieliseen ehdotukseen verrattuna.

⁷⁹ Perustelut, 1984. – Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirja. 21. varsinaisen kirkolliskokouksen asettaman virsikirjakomitean ehdotus. Helsinki: Virsikirjakomitea. 17–19.

⁸⁰ Myös monissa pohjoismaisissa virsikirjavalmisteluissa on pyritty ottamaan huomioon eri kieliryhmiä. Tästä hyvä esimerkki on Norjan uusi virsikirja vuodelta 2013. Mukaan on otettu lauluja englanniksi, saameksi, muilla pohjoismaisilla kielillä, latinaksi ja joskus virren alkuperäiskielellä, jos virrellä on juurensa jossain muussa maanosassa. Tällä tavalla on haluttu osoittaa maailmanlaajuisia kristittyjen ykseyttä ja halua sisällyttää myös muut samaan yhteyteen. Halutaan avautua eri kulttuurien vaikutteille.

⁸¹ Suomessa asui vuoden 2011 lopussa noin 4,8 miljoonaa suomenkielistä ja noin 291 000 ruotsinkielistä asukasta. www.ihmisoikeudet.net. 04.02.2013. Tämän lisäksi tulevat toiset kielelliset vähemmistöt, joilla ei ole samanlaista virallista asemaa: 1870 henkilöä, joilla on saamenkieli äidinkielenään, 54 500 henkilöä venäjän kieli äidinkielenään, noin 28 500 viron kieli äidinkielenään ja melkein 13 000 somali äidinkielenä. Vuonna 2011 Suomessa asui 183 100 ulkomaista alkuperää olevaa ihmistä. Vuonna 2000 luku oli 91 000, mikä tarkoittaa, että maahanmuuttajien määrä oli kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. Jos verrataan naapurimaihin, on ulkomaalaisten Suomessa asuvien prosenttiosuus silti matala, noin 4,4 %. Vastaava prosenttiosuus vuonna 2009 oli 14,4 % Ruotsissa, 10,9 % Norjassa ja 7,5 % Tanskassa.

⁸² Suomenkielisessä lisävihkoehdotuksessa on 16 eri kieltä ja ruotsinkielisessä 21 kieltä. Ehdotettuja kieliä suomen ja ruotsin lisäksi ovat pohjoissaame, inarinsaame, suomenruotsalainen viittomakieli, tukiviittomat (suom. ja ruots.), englanti, viro, saksa, venäjä, kirkkoslaavi, ranska, latina, kreikka, espanja, katalaani, portugali, arabia, heprea, swahili, amhara, shona, xhosa, zulu ja sotho.

⁸³ Suomenkielisen työryhmä on laatinut omia tarpeitaan tukemaan nk. ”Virsitärpeita”-paperin (ks. liite 4). Ruotsinkielisen työryhmän tavoite on kiteytetty seuraavasti: ”Kommittén har som mål att fram till slutet av 2014 ha sammanställt ett förslag till tillägg för Svensk psalmbok för den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland (1986). Samlingen beräknas omfatta ca 150 psalmer och sånger som breddar och fördjupar innehållet i den nuvarande psalmboken och som språkligt och musikaliskt ligger närmare en sekulariserad tids erfarenheter av att hantera tros-

och livsfrågor och olika sätt att kommunicera det kristna budskapet. Försummade ämnesområden beaktas.

Tilläggsförslaget skulle till en betydande del bygga på de senaste årens rika nordiska och internationella psalmskatt men också inbegripa nyskapade och icke-publicerade sånger, främst finlandssvenskt material och översättningar från finska. Även nytolkningar av hymner från kyrkans äldre historia beaktas. Samlingen förankras i traditionen och tar sikte på förnyelse. Målen förtydligas och korrigeras efterhand som arbetet framskrider.” Protokoll 25.4.2012.

⁸⁴ Esimerkiksi suomenkielinen työryhmä on käyttänyt vieraillevina asiantuntijoina Pekka Kivekstä ja Lasse Halmetta.

⁸⁵ Ryhmä jaettiin kolmeen: yksi virsirunoilijoille, yksi säveltäjille ja yksi niille, jotka tekivät melodioita omiin teksteihinsä (nk. ”sing-songwriters”). Työskentely tapahtui kolmella tasolla: yksin, ryhmissä ja kaikkien ollessa koolla.

Perusajatuksena oli, että kaikilla oli mahdollisuus antaa palautetta kaikille sen jälkeen kun opettajat olivat hyväksyneet työn eteenpäin vietäväksi. Tällä tavoin osanottajat saattoivat kokeilla suoraan teoksiaan ja saada palautetta.

⁸⁶ Suomenkielinen työryhmä järjesti kyselyä Jyväskylän kirkkomusiikkijuhlilla 2012 ja Lappeenrannan kanttoripäivillä 2013. Ruotsinkielisellä vastaava laajempi kysely järjestettiin Helsingin kirjamestareiden 2013 yhteydessä.

⁸⁷ Tehdyn kartoituksen perusteella suomenkielinen lisävihkotyöryhmä koosti ”Virsitärpeitä”-paperin, jota jaettiin teksti- ja sävellysseminaarien osanottajille. Tämä paperi kuvastaa pitkälle myös ruotsinkielisen työryhmän hahmottelemia virsitärpeitä. Ks. liite 4.

⁸⁸ Uutiskynnys ylittyi mm. Helsingin Sanomissa, Ilta-lehdessä, Iltasanomissa, Aamulehdessä ja monissa maakunta- ja paikallislehdissä. Myös Kotima ja Kyrkspresen ovat kertoneet sivuillaan lisävihkotyöstä. Lisävihkohanketta esiteltiin myös Aamu-tv:ssä kesäkuussa 2013.

⁸⁹ Suomenkielisen työryhmän ehdotuksesta pyydettiin palautetta seuraavilta henkilöiltä: hiippakuntasihteeri Mika Mäntyranta, seurakuntalainen Risto Punkkinen, hiippakuntasihteeri Hanna Remes, kansainvälisen työn sihteeri Hannu Lähti, asiantuntija Kati Pirttimaa, johtava nuorisotyönohjaaja Ilkka Kalliokoski, asiantuntija Aija-Leena Ranta, pastori Jyrki Koivisto, hiippakuntasihteeri Timo Vikman, hiippakuntakanttori Richard Nicholls, seurakuntalainen Seija Oinonen, hiippakuntasihteeri Johanna Ojala-Haapala, seurakuntalainen Sointu Rautiola ja hiippakuntasihteeri Raimo Paaso. Palautteesta tarkemmin ks. liite 5. Ruotsinkielinen työryhmä on ollut kanssakäymisissä Porvoon hiippakunnasta kootun palauteryhmänsä kanssa. Palauteryhmässä ovat olleet seuraavat henkilöt: Maria Björkgren-Vikström, Göran Blomqvist, Camilla Cederholm, Mats Fontell, Lena Frilund, Eeva Granström, Ull-Britt Gustafsson-Pensar, Ingmar Hokkanen, Hans Häggblom, Maria Lassila, Hedvig Långbacka, Stefan Myrskog, Jeanette Ribacka-Berg, Birgitta Sarelin, Hans Wiklund, Sebastian Holmgård, Fredrik Erlandsson ja Sören Lillkung.

⁹⁰ Luku perustuu pääosiltaan esitelmään: Böckerman, Anna Maria & Urponen, Jenni: ”Kirchengesänge zugänglich zu machen - Herausforderungen bei der Verarbeitung der Beihefte (2014/2016) für die Kirchengesangsbücher in Finnland”. Internationale Arbeitsgemeinschaft für Hymnologie, 27. IAH-Studientagung – ”A Sacred Soundscape [...] – Psalms, Hymns, spiritual Songs”, Amsterdam, Alankomaat 15.8.2013.

⁹¹ Nämä virsikirjat eivät olleet virallisesti päätettyjä, vaikkakin oletettavasti piispan hyväksymiä (Erkki Tuppurainen).

⁹² Mm. Hansson, Karl-Johan 1988. En liten psalmhistoria. – En ny sång. En bok om psalmboken -86. Vasa.; Lempiäinen, Pentti; Haapalainen, T. Ilmari; Pajamo, Reijo; Suokunnas, Seppo 1988. Virsitiето. Käsikirja virsikirjan käyttäjille, Helsinki.; Kontio, Sinikka 2001. Veisuun mahti. Vanha virsikirja ja kansanveisuun tyylipiirteiden sovellus omassa musisoinnissa. Sibeliuksen Akatemia Kansanmusiikin osaston julkaisuja 7. Helsinki.; Pajamo, Reijo 1991. Hymnologian peruskurssi. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 2. Helsinki.; Pajamo, Reijo, Tuppurainen, Erkki 2004. Suomen musiikin historia. Kirkkomusiikki. Helsinki.

⁹³ Hansson, Karl-Johan 1988 En liten psalmhistoria – En ny sång. En bok om psalmboken -86. Vasa. Pajamo, Reijo, Tuppurainen, Erkki 2004. Suomen musiikin historia. Kirkkomusiikki. Helsinki.

⁹⁴ Vapaavuori, Hannu 1997. Virsilaulu ja heräävä kansallinen kulttuuri-identiteetti. Jumalanpalveluksen virsilaulua ja -sävelmistä koskeva keskustelu Suomessa 1800-luvun puolivälistä vuoteen 1886. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 173. Helsinki. 314.; Pajamo, Reijo, Tuppurainen, Erkki 2004. Suomen musiikin historia. Kirkkomusiikki. Helsinki.; Asplund, Anneli 2012. Elias Lönnrot ja virsi, Teoksessa Jaakko Rusama (toim.) Virsi Suomalaisessa kulttuurissa. Hymnologian ja liturgiikan vuosikirja. Hymnos 2011. Helsinki. 26–53.

⁹⁵ Pajamo 1991.; Kivekäs, Pekka 2004. Talvisodan virsikirja. Teoksessa Juhani Haapasalo, Liisa Lauerma, Martti Nissinen, Pekka Suikkanen (toim.) Kirkkomusiikki. Helsinki: Edita. 55–60.

⁹⁶ Pekka Lukkari 1998. Saamenkielisen virsikirjan vaiheita. Teoksessa Faravid: Pohjois-Suomen historiallisen yhdistyksen vuosikirja 20/21, 129–145. Rovaniemi; David Scott Hamnes, Tapio Leinonen, Erkki Tuppurainen 2008. Luthers psalmer i samiska psalmböcker. Teoksessa Sven-Åke Selander ja Karl-Johan Hansson (toim.). Luthers psalmer i nordiska folkens liv; Karsikas, Päivikki 1997. Pohjoissaamenkielinen virsikirja ja luterilaiset virsisävelmät: esimerkkinä Utsjoen kunnan Kuolnan kylän veisuuperinne. Lopputyö, Sibeliuksen Akatemia, Kuopion osasto, kirkkomusiikin koulutusohjelma.

⁹⁷ Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Kirkko ja viittomakieliset virret. <http://www.evl.fi/viittomakieli/virret.html>. Viittomakielisiä virsiä on tällä hetkellä vain suomenkieliselä puolella. Ruotsiksi viittomakielisiä virsiä ei ole vielä lainkaan.

⁹⁸ Lempiäinen, Pentti; Haapalainen, T. Ilmari; Pajamo, Reijo; Suokunnas, Seppo 1988. Virsitieto. Käsikirja virsikirjan käyttäjille, Helsinki.; Hansson, Karl-Johan, 1988. En liten psalmbok – En ny sång. En bok om psalmboken -86, Vasa 1988.

⁹⁹ Syitä, jotka johtivat suomenkielisen lisävihkotyön aloittamiseen 1918 ja 1958, olivat muun muassa seuraavat: 1) Tyytymättömyys olemassa olevaan virsikirjaan, 2) tarve saada uusia virsiä uusista aihepiireistä (mm. lähetys, diakonia, jumalanpalvelus), 3) tarve saada virsikirjaan lasten ja nuorten lauluja, 4) uusia sävelmiä (1923: kansantoisintoja, uusia suomalaisia ja ulkomaalaisia sävelmiä; 1962: tunnettuja hengellisiä lauluja) kuten myös 5) parantaa virsikirjan asemaa suhteessa käytössä oleviin muihin hengellisiin laulukirjoihin (esim. herätysliikkeiden laulukirjat). (Mm. Vapaavuori, Hannu, Suomalaiset virsikirjat, Evl.fi-sivusto, Virsikirja.

<http://evl.fi/Virsikirja.nsf/745ff021168d4a8ac2256ff50049b96e/5b2e2f15e8d6c4d4c2256ffe004c5407?OpenDocument#Suomalaiset%20virsikirjat>; Pajamo 1991.; Suokunnas, Seppo 1994. Suomalaiset virsikirjat. Teoksessa Reijo Pajamo (toim.) Näkökulmia Suomen kirkkomusiikkiin. Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 6. Helsinki.; Lempiäinen ym. 1988.

¹⁰⁰ Mm. Kjærgaard, Jørgen 2014. ”De danske kirkesalmebøger – en oversigt.” De danske salmebog online.

<http://www.dendanskesalmebogonline.dk/side/4>

¹⁰¹ Mm. *Hvem kaldte på erantis? – og andre salmer og sange* 2010; *Herrens himmel* 2009; *Gör os til mennesker, Gud* 2008; *Vi som er søgende – salmer til moderne mennisker* 2010; *Salmer og sange i skole og kirke 2* 2010; *Salmeskat* 2012; *Lysets utålmodighet – Salmer til de gammeltestamentlige læsninger af tolv salmedigtere fra vor tid* 2011.

¹⁰² Danielsson, Árni Svanur 2014. *Sálmur 2013 komnir á netið*. 14/5 2014. [Þjóðkirkjan](http://kirkjan.is/2014/05/salmar-2013-komnir-a-netid/).

<http://kirkjan.is/2014/05/salmar-2013-komnir-a-netid/>

¹⁰³ *Sálmabókaruppskiptið*. Folkakirkjan. <http://www.folkakirkjan.fo/Default.aspx?pageid=20449&NewsItemID=17574>

¹⁰⁴ Evangeliska Fosterlandsstiftelsen

¹⁰⁵ Karlsson, Karin V. 2011. *Psalmerna i 2000-talet*. Nya psalmer i Svenska kyrkan. Licentiatuppsats. Göteborgs universitet. <http://hdl.handle.net/2077/28452>

¹⁰⁶ Esimerkiksi: *Kommt, atmet auf* 2011 (Bayer), *Singt Jubilate* 2012 (Ost-Verbund), *WortLaute* 2007 (Rheinland, Westfalen, Lippe), *Singt von Hoffnung* 2008 (Sachsen).

¹⁰⁷ Informationen zum Gotteslob. Deutsches liturgisches Institut. <http://gotteslob.eu/dedi266.your-server.de/wp/tag/informationen-zum-gotteslob/>; Walter, Meinrad 2014. Editorial. Vielfalt des Repertoires und der Rollen zur Einführung des neuen „Gotteslob“.

Musik und Kirche, 4/2014. 229–231. Sähköisesti.

http://www.musikundkirche.de/fileadmin/muk/media/website/PDF/Leseprobe_2014-4_1.pdf

¹⁰⁸ Liedboek, Bidden en zingen in huis en ker, <http://www.liedboek.nl/home>; Ruessink, Wim 2013. Short songs, at home and in liturgy, ritual chants in the new Liedboek. 27th Biennial IAH Conference, Amsterdam, 10.–17.8.2013.

¹⁰⁹ Käsitteen lanseerasi hymnologi James Sydnor kuvaamaan Iso-Britanniassa ja tiettyssä määrin Yhdysvalloissa vuoden 1970 jälkeisinä vuosina syntyneitä kiihkeää virsituotantoa. Englantilainen ”virsiräjähdyks” vaikutti vuorostaan samoihin aikoihin tapahtuneeseen virsituotantoon Pohjoismaissa – ns. pohjoismaisen virsirenessanssin syntymiseen.